

UBL: BKNOOG 26

Roekenoozen
26.

18026

DE HISTORIE
VAN
GENOVEVA,
HUISVROUW VAN
SIEGFRIED,
GRAAF VAN TRIER.

NIEUWE VERBETERDE DRUK.

MET TWAALF PLATEN.

DEVENTER,
FIRMA WED. P. DE LANGE.

DE HISTORIE

VAN

GENOVEVA.

GENOVEVA WORDT GEMALIN VAN GRAAF SIEGFRIED.

Vóór eenige honderden jaren, nadat het morgenrood des Evangeliums de duisternis van het Heidendom in *Duitschland* verstrooid, en de ruwe zeden van onze dappere voorvaderen reeds veel verzacht had, nadat zelfs de woeste en harde grond, door de vlijtige hand van de eerste belijders des Christendoms, eene schoonere gedaante genomen en de onmeetbare woestenijen bereids voor vele plaatsen van rijke korenakkers en bloeiende tuinen

Huwelijk van Graaf Siegfried en Genoveva.

plaats gemaakt hadden, leefde er in de Nederlanden een zeer edel hertog van *Brand.* Wegens zijnen onverschrokken moed en zijne groote dapperheid in de veldslagen, werd hij algemeen bewonderd; en om zijne opregte godsvrucht, zijne werkdadige liefde jegens de menschen, zijnen onverbreekbare regtschapenheid, — algemeen vereerd en bemind. Zijne gemalin de hertogin, was hem in de edelste gezindheden volkomen gelijk, en met hem slechts één hart en ééne ziel. Zij hadden een' eenige dochter, die zij onuitsprekelijk beminden, en voortreffelijk opvoeden — met name *Genoveva.*

Nog maar een kind zijnde, toonde *Genoveva* een zeer verlicht verstand, een zeer edel harte en in haar geheele gedrag eene ongemeene, zachte en stille inborst. Wanneer, volgens de zeden van dien tijd, de hertogin aan den spinstok zittende, en hare kleine dochter van vijf jaren naast haar gezeten op een klein sierlijk stoeltje, uitnemend de spil wist te vatten en de teederste draadjes te draaien, en dan gedurende dit spinnen allerhande zinrijke vragen deed, ook ieder woord ongemeen zacht, duidelijk en bedachtzaam uitsprak — dan geraakte ieder, die haar maar zag, in verwondering en zeide: van dit kind moet eenmaal iets buitengewoons komen. Toen zij in den ouderdom van tien of twaalf jaren met hare hertogelijke ouders in de kerk kwam, met haar liefelijk vroom aanzicht, met wangen op welke het reine onbedorven rood der onschuld bloeide, met hare lange gouden lokken, in hare eenvoudige witte kleding, tusschen vader en moeder, in den met rood bedekten kerkestoel, zoo voor het altaar knielde, en hare blauwe oogen vol van gods-

vrucht ten hemel sloeg, en dezelve dan weder vol van aanbidding ter aarde wierp, — zoo geloofde ieder een engel van den hemel te zien. Als een ware engel van vertroosting verscheen zij in de hutten der armen, en aan der kranken bedden. Zij bragt voor de arme kleine kinderen kleedingstukken, die zij zelf vervaardigd had en gaf dikwijls aan de volwassenen een stuk geld, dat haar de hertog tot haar eigen opschik geschonken had. Met een klein kortje aan den arm, ijde zij ongezien de morgen- en avondschemering naar de kranken, bragt hun verkwikkende spijzen en menige kostbare boomvruchten, welke toemaals in *Duitschland* nog eene zeldzaamheid waren, die zij uit haren eigen mond gespaard had. Als eene volwassene maagd was zij met regt het beeld der onschuld en der schoonheid, en alle vrome moeders stelden deze adellijke dochter — want zoo noemde men in dien tijd de hertogelijke prinsessen — aan hare kinderen, als een voorbeeld van vroomheid, van ingetogenheid, van zedelijkheid, van vlijt, van zachtmoedigheid en iedere vrouwelijke deugd voor.

Graaf *Siegfried*, een zeker dapper ridder van hoogen edelen geest en uitzigt, redde het leven van dien hertog in een slag. De hertog bracht hem van den veldtocht mede naar huis, en beminde hem weldra zoodanig als ware hij zijn eigen zoon, en gaf hem zijne dochter tot gemalin. Toen de morgen aanbrak op welken *Genoveva* met haren gemaal zoude afreizen, bleef er in den geheelen hertogelijken burg geen oog droog. *Genoveva* — hoezeer zij ook haren gemaal beminde — versmolt bijna in tranen.

Haar eerwaardige vader sloot haar nog eens in zijne armen, bevochtigde haar met tranen en zeide: „Trek dan weg mijne dochter! uwe moeder en ik zijn oud; wij blijven achter en weten niet, of gij ons aangezigt eenmaal zult wederzien! Maar

God vertrekt met u, en overal waar gij maar heen gaat, is Hij bij u. Heb Hem steeds voor oogen en in uw hart, gelijk gij van uwe ouders geleerd hebt, en wijk nooit geen haarbreed, noch tot de rechter- noch tot de linkerzijde, van zijnen weg af, dan kunnen wij ontrent u onbekommerd zijn, en eenmaal getroost sterven!”

Hierop omarmde hare moeder haar met bevende armen — zij kon door het weenen en zuchten nauwelijks een woord voortbrengen — en zeide: Leef wel *Genoveva*! — God begeleide u! Ach! ik weet niet, wat over u besloten zal zijn! het hart is mij van alle droevige voorspellingen zwaar! Doch gij waart altijd een goede dochter, waart onze grootste vreugde op aarde en bedroefdet ons nooit; o, blijf in het vervolg altijd braaf! — dan is *alles* goed! En zien wij elkander hier op aarde nooit weder, dan zien wij elkander in den hemel zeker!”

Nu keerden zich de beide ouders nog tot den graaf, en zeiden: O zoon! neem haar dan weg! Zij is ons kostbaarste kleinood! Zij is u waardig! Bemijn haar steeds, en wees haar tot een vader en eene moeder!” Graaf *Siegfried* beloofde alles, en knielde met *Genoveva* neder, om den vader- en moederlijken zegen te ontvangen.

Thans trad *Adolf*, de Bisschop, die *Genoveva* met den graaf *Siegfried* getrouwd had, een vroom, eerwaardig grijsaard, met sneeuwwitte haren en nog bloedroode wangen, nader, legde de beide handen op hen, zegende hen, en sprak nog bijzonder tot *Genoveva*: „Ween niet edele jonge vrouw! God heeft u een groot geluk toegedacht; doch anders dan allen die hier zijn denken; want er zal een dag komen, dat allen die hier tegenwoordig zijn, God met vreugdetranen daarvoor zullen danken. Gedenk aan deze mijne woorden, zoodra u iets buitengewoons bejegt, en de Heere zij met u!”

Bij deze woorden van den vromen, god-

vruchtigen grijsaard, werden al de omstanders door eene zachte aandoening van aanstaande buitengewone lotgevallen getroffen, en de algemeene droefheid veranderde in eene stomme, vertrouwelijke aanbidding Gods, en zijner heilige Voorzienigheid. De graaf hielp hierop *Genoveva*,

die zoo bleek als een doode en haast buiten staat was zich te bewegen, op het voor haar bereid staande prachtig versierde rijpaard, en hij sprong dadelijk zelf op zijnen ridder-ros, en zoo trokken zij, onder eene talrijke begeleiding van Ridders voort.

GRAAF SIEGFRIED NEEMT AFSCHIED VAN ZIJNE GEMALIN, EN TREKT NAAR DEN STIJD.

Het slot van den Graaf, *Siegfriedsburg* genaamd, lag op eenen vrij hoogen berg tusschen twee rivieren; de Rijn en de Moezel, in een schoon en bekoorlijk oord. Als de Graaf met zijne jonge gemalin aan de poort van het slot naderde, stonden reeds alle zijne dienaren en onderdanen — mannen en vrouwen, jongelingen, maagden en kinderen, in hun beste tooisel gereed, om het edel bruidspaar te ontvangen. De poort van het slot was met groen

Vertrek van *Siegfried*.

loofwerk en met kleurige bloemen versierd, en de weg was ook met bloemen en frische bladen bestrooid; allen waren vol van nieuwsgierigheid om hunne nieuwe gebiederes te zien. Toen ze haar nu van nabij zagen; waren ze allen vol verwondering; want daar *Genoveva's* aangezigt geheel de spiegel eener zuivere, onschuldige, welwillende, hemelsgezinde ziel was, zoo had zij werkelijk iets hemels, en was in de daad van bovenaardsche schoonheid. *Genoveva* klom nu af, groette allen zeer zacht, vrien-

delijk en met innemende en ongeunstelde woorden, sprak met de oude mannen heel eerbiedig; met de moeders die met hare kinderen op den arm of aan de hand daar stonden, zeer vriendelijk; vernam naar de namen en den ouderdom der kinderen, en beschonk dezelve zoo rijkelijk dat allen verrukt waren. Maar als zij nog boven dat, (waar zij den Graaf onder weg om verzocht had,) den krijgslieden en dienaren voor dit jaar een dubbel loon, den onderdanen een jaar vrijheid van belasting, en den huisarmen eene rijke gift in vruchten en hout aankondigde — toen braken allen in luide jubeltoon uit, en vreugdetranen vloeiden; allen rekenden zich in den graaf gelukkig en duizende vromen wenschen stegen voor het jonge huwelijkspar ten hemel; zelfs de oude krijgslieden van den graaf, die, hunnen heer tot eer, met een ernstig gelaat onder de wapenen stonden, vloeiden de tranen over hunne ruige baarden.

Siegfried en *Genoveva* leefden in de zaligste eendragt. Dan deze zaligheid was slechts kort van duur. Op eenen avond toen men reeds het licht had aangestoken, zaten beiden vergenoegd in de dagelijksche woonkamer. *Genoveva* spon en zong; terwijl *Siegfried* haren zang begeleide met de fluit. Eensklaps hoorden zij buiten voor het slot oorlogstrompetten. „Wat is dat?” riep de Graaf zijn stalmeester toe, die juist met spoed binnen kwam. „Oorlog,” antwoordde deze. De Mooren zijn onverwacht uit *Spanje* in *Frankrijk* gevallen, en dreigden om alles door het vuur of door het zwaard te vernielen, Twee Ridders zijn hier aangekomen met bevelen van den Koning. Wij moeten, wanneer het mogelijk is, nog dezen nacht opbreken, om ons onverwijd bij het leger van den Koning te voegen.” De Graaf ging dadelijk naar beneden, verwelkomde de Ridders, en bracht hen daarop in de groote ridderzaal. De Gravin spoedde zich naar de keuken om gereedheid tot herberging der Ridders te maken, want in oude tijden schaamden zich de gravinnen niet, om aan de vuurbaarden te staan. De Graaf bracht den geheelen nacht door met toebereidselen voor den oorlog, nitzenden van boden aan zijne krijgslieden in den omtrek en met beschikkingen in zijne afwezigheid. Al de ridders van de nabuurschap kwamen op zijn slot bijeen, en het geheele slot weergalmd van het gedruis der wapens, van de voetstappen der geharnaste mannen en het kletteren der sporen. De Gravin was den geheelen nacht bezig om linnengoed en alles wat de Graaf voor de reis noodig had, zamen te pakken. Met het aanbrenken van den dag waren al de ridders geharnast in de zaal verzameld, en de Graaf stond van het hoofd tot de voeten in het ijzer gehuld, en met een slingerende vederbos boven op den helm, in hun midden. Beneden voor de poort van het slot had zich reeds de ruitery en het voetvolk in slagorde gesteld,

en waren wachtende op hem.

Genoveva trad nu in de zaal en overhandigde haren gemaal, volgens de gewoonte dier tijden, zwaard en lans. „Voer deze wapens voor God en het Vaderland, bescherm de weerlooze onschuld, en wees een schrik voor de onbeschaamde overtreders!” — Dit zeggende zonk zij zoo bleek als de witte doek, die zij in hare handen had in zijne armen. Bange aandoening van toekomstend lijden, dat zij zich thans maar nog niet duidelijk wist te maken, vervulde haar hart. „Ach *Siegfried!*” zuchtte zij, „wanneer gij niet weder terug keert!” Dit zeggende, verborg zij haar aangezicht in haren doek. „Wees getroost *Genoveva!*” zeide de Graaf. „Tegen den wil van God kan niemand op aarde iets doen. Overal zijn wij in Gods hand. Wij zijn in huis zoo nabij den dood als op het slagveld en het is zijne hand, die zich in ieder oogenblik van ons onttrekken kan. Onder zijne bescherming zijn wij midden in den bloedigsten slag zoo zeker als in onzen burg. God is de God der krijgsharen, en een vaste burg; en hij die God eert en bemint heeft voor niets te vreezen. Bekommer u daarom niet, lieve vrouw, en wees daarop gerust. Het oppertoezicht over u, over het slot en dit geheele graafschap, heb ik naast God, mijnen getrouwen huismeester opgedragen. Hij is van nu af aan slotvoogd en plaatsvervanger van alle mijne bezittingen. En nu beveel ik u aan de bescherming van den Allerhoogste. Leef wel, gedenk aan mij en bid voor mij!”

Genoveva geleide hem nog de marmere wenteltrap af, en al de ridders volgden. Zoodra zij uit de poort van het slot traden, klonken de trompetten en blonken de slingerende zwaarden in de eerst oprijzende morgenzon, om den Graaf te begroeten. Hij sprong dadelijk, om zijne opwellende tranen te verbergen op zijn ros en draafde terstond weg; en met een gedruis, dat aan den donder gelijk was, zoo

reden de ridders en de ruitery over de waggelende ophaalbrug van het slot, hem achterna. *Genoveva* zag van den burg den optocht na, tot dat hij uit hare oog-

verdween; sloot zich toen in hare kamer op, om uit te weenen, en genoot den geheelen dag geen eten.

GENOVEVA WORDT ONSCHULDIG AANGEKLAAGD; — EN NAAR DE GEVANGENIS GEVOERD.

Genoveva leefde, na het afreizen van den Graaf op haar slot in de diepste stilte. Wanneer de roodachtige morgen over de dennen bosschen opging, bevond zij zich reeds voor haar venster aan den arbeid; en menige traan vloeyde dan als dauw op de bloemen die zij borduurde. Zoodra als het helder misklokje luidde, spoedde zij zich naar de kapel van 't slot en smeekte daar vurig voor het welzijn van haar gemaal. Nooit was hare kerkestoel gedurende de godsdienst ledig, en ook menig namiddaguur bracht zij eenzaam er in door. Zij verzamelde de meisjes van het dorp, dat onder aan den berg waarop het slot zich bevond, lag, om ze te onderwijzen in 't spinnen en naaijen, en verhaalde hun dan onder den arbeid zeer veel liefelijks. Zij was reeds van hare kindsheid af eene vriendin van armen en zieken, zoo was zij nu eene ware moeder er van. Er waren geene behoeftigen die geen arbeid of verdienste van haar ontvingen en waar slechts een kranke was, daar bezocht zij hem in zijne hut, en hare vriendelijkheid en liefelijke welsprekendheid deden allen goed. Des avonds spon zij in den

kring der maagden en dikwijls nog laat in den nacht, wanneer de maan in het venster scheen, zat zij in de eenzame kamer, speelde op de fluit en zong daarbij een godsdienstig lied. Zij hield ook in alles goede orde en reine zeden en vorderde van hare onderhoorigen niets onregtvaardigs.

De huismeester, wien de Graaf al het zijne had overgegeven, heette *Golo*. Hij was een fijn en welgemaakt man; hij wist door zijne vleijende taal en door zijn behagelijk gedrag bijna iedereen voor zich in te nemen; doch het was een man zonder geweten en zonder godsvrucht. Zijn voordeel en zijn vergenoeging gingen bij hem boven alles. Of dat wat hij deed, goed en regtvaardig was of niet, daar bekommerde hij

Weldadigheid van *Genoveva*.

zich in het geheel niet om, als het hem maar nuttig of aangenaam was. Na het vertrek van den Graaf begon hij al spoedig den gebiedenden heer te spelen.

Hij kleepte zich prachtiger dan de graaf, gaf groote tafels, stelde elken dag eene andere vermakelijkheid in en bracht, op zoodanige wijze, 't goed van zijnen heer door. Daarbij bejegende hij alle getrouwe

dienaren van den Graaf met trotschheid; trok ook den geringsten daglooner het welverdiende loon af, en liet ook den armen geen stukje brood toekomen. Jegens *Genoveva* had hij tot nu toe de diepste eerbiedigheid bewezen, en zijne vriendelijkheid en dienstbaarheid jegens haar was zonder grenzen. *Genoveva* bejegende hem altijd met ernstigheid en achting, liet zich nooit in het gesprek met hem in, en herinnerde hem steeds aan zijn pligt. In den beginne scheen hij haar te gehoorzamen en zocht zijne mislagen voor haar op het zorgvuldigste te verbergen. Doch nu en dan nam zijne stoutheid toe, en ten laatste werd hij zoo onbeschaamd, dat hij aan haar de schandelijkste voorstellingen deed, die men aan eene eerbare vrouw of maagd nimmer doen zoude. Zij wees hem met alle afschuw en ongenegenheid af, maar niets had invloed op het booze hart van *Golo*. Toen hij eindelijk zag, dat hij zijn oogmerk niet konde bereiken, begon hij *Genoveva* grimmig te haten en besloot om haar te verderven.

Genoveva, die niets goeds voorzag, schreef aan den Graaf, schilderde *Golo* volmaakt overeenkomstig de waarheid af, en verzocht met de smeekendste bede, om dit gevaarlijke mensch van haar te verwijderen.

De kok van den Graaf, een zeer opregt man die niets anders dan het welzijn van zijnen heer zocht, en de booze aanslagen van *Golo* zoo goed als hij kon wederstreefde heette *Drako*. Deze ondernam het, om den brief van de Gravin, door een vertrouwd man! heimelijk naar den Graaf te zenden. Dan den listigen *Golo* was dit niet verborgen gebleven. Op het oogmerk, dat *Genoveva*'s morgens vroeg in hare kamer *Drako* den brief overgaf, trad *Golo* met een ontbloot zwaard binnen, stak den armen onschuldigen *Drako* voor hare oogen ter neder en hief een vreeselijk geschreeuw aan. Allen liepen in het slot ijlings te zamen, en zagen de Gravin ontsteld en sprakeloos van schrik in eenen

stoel nedergezonken, en *Drako*, zwemmende in zijn bloed, voor hare voeten liggen. *Golo* bragt nu tegen de edele, onschuldige Gravin zulke schandelijke leugens te voorschijn, dat alle knechten en meiden, die in het slot waren, daarover schaamrood werden. Hierop zond hij dadelijk een bode met dezelfde leugenachtige, eerschendende brieven naar den Graaf af: klaagde *Genoveva*, de vroomste en onschuldigste der vrouwen, als eene trouweloze echtbreekster aan, en liet haar intusschen in den diepsten toren van het slot werpen.

Golo kende den gemoedsaard van zijnen heer zeer goed. Hij wist dat de Graaf wel zeer edel gezind, regtvaardig, medelijdend en grootmoedig was; maar wist ook dat hij bij al zijne voortreffelijke eigenschappen, zijne neiging tot eenen snellen opvliegenden toorn niet kon beheerschen. „En”, zeide daarom de booswicht, „eene eenige onbeheerschte neiging van eenen, ook nog zoo voortreffelijken man, is even als een ring in den neus van eenen walvisch. Men kan hem daarbij bestieren waarheen men hem hebben wil.” *Golo* rekende er dus zeker op, dat de Graaf in den eersten aanval van toorn het bevel wel zoude geven om *Genoveva* te vermoorden.

De toren die tot een gevangenis voor misdadigers bestemd was en dien het volk de arme zondaarstoren noemde, was de verschrikkelijkste onder al de torens van het slot. *Genoveva* konde nooit zonder een geheime vrees en zonder het hartelijkste medelijden, over de arme gevangenen, die daar in waren, denzelve voorbijgaan. En in het onderste van den toren lag zij nu zelve! Hare gevangenis was zoo koud, bedomt en afzigtelijk als een doodengewelf. De muren waren zwart grauw, en door de vochtigheid op vele plaatsen groen uitgeslagen. De grond was met roode tichelsteenen bevoerd. Nooit scheen er de zon noch de vriendelijke maan in. Het weinige daglicht, dat door

een klein zwart ijzeren traliwerk inviel, en *Genoveva*'s helder blinkend wit gewaad aanduidde, diende aileen daartoe, om de akeligheid van dit verschrikkelijk oord zichtbaar te maken. Dag en nacht zat zij nu op een weinig stroo. Nevens haar stond een aarden kruik met water en een weinig grof zwart brood; dit was al haar voedsel. Hare oogen en wangen werden door het veelvuldig weenen allengs geheel verwond.

Maar zoodra zij van de eerste bedwelming der schrik en der smarte zich hersteld had, vouwde zij met eene gloeiende vurigheid hare handen, zag ten Hemel en bad: „O, Gij goede Vader in den hemel! Hier zit ik diep onder de aarde en zie tot U. Ik ben thans geheel verlaten. Ik heb niemand meer dan U. Geen medelijdend oog ziet mijne ellende. Mijne stem bereikt geen oor der menschen. Maar Gij ziet mijne tranen en hoort mijne zuchten! Gij zijt overal tegenwoordig! Gij zijt ook hier op deze donkere plaats! Mijn vader en mijne moeder weten niets van mij, en mijn echtgenoot is verre van mij verwijderd. De liefderijke hand van al mijne vrienden kan mij niet helpen; maar uw arm is niet verkort. Gij kunt de deur van mijne gevangenis openen. O, beste Vader, erbarm U toch over mij.” Dan zat zij weder op nieuw, door smart geheel bedwelmd, stom en zonder tranen ter neder. „O, hoe gelukkig, zeide zij, „zijn toch de arme menschen in vergelijking van mij! Zij zien toch den schoonen blauwen hemel en de liefelijke groene weilanden! O, dat ik in plaats van eene Hertogelijke prinses, een arm herdersmeisje, of in plaats van eene gravin eene bedelaarster ware; — hoe wèl zoude het mij dan zijn. Ach! mij is alles ontomen, en ik heb in het geheel niets meer! Zelfs de zon, die hare liefderijke en verkwik-

kende stralen over al het geschapene verspreidt, heeft voor mij hare innerlijke waarde verloren.” — „Doch”, vervolgde zij met schreijende oogen, „Gij zijt nog mijn God! O, wees dan ook mijne zon! ja, zoodra als ik aan U gedenk, dan wordt het weder helder in mijne ziel, en mijn van jammer als van eene doodelijke koude verstijfd harte, dooit weder door de tranen.

Thans kwamen haar de woorden van den eerwaardigen bisschop in de gedachten. „Dat is dus”, riep zij en zag de gevangenis in het rond — „dat is dus het geluk, dat gij mij belooftet, vroom man! Verre van eene poort van bloemen, wachtte deze donkere kerker op mij. „Doch”, vervolgde zij, „daar Gij, o God! mij in deze gevangenis liet komen, zoo moet het voor mij goed zijn. Ja Gij zondt dit lijden alleen uit liefde, al de rampen die ons treffen, zijn slechts verborgene weldaden; ook onder dit ongelijk is enkel geluk en zegen verborgen — zooals uwe hand in de bitterste schalen menige vrucht van eene zoete kern heeft opgesloten. Zoo wil ik dan dit lijden van uwe vaderlijke hand getroost aannemen. Op U alleen wil ik zien en niet over mijnen vervolger klagen. Gij weet het o Heer! hier ben ik. Maak het met mij zooals Gij wilt. Maar uwegenade alleen! Tegen uwen wil kan mij geen haar gekromd worden.

Nadat zij dus gebeden had, ondervond zij eenen grooteren troost. Het was haar niet anders, dan of eene stem in haar binnenste zeide: „Wees welgemoed *Genoveva*! gij moet wel is waar nog veel lijden; maar uit al uw lijden redt u de Heer. Gij zijt thans in de oogen der menschen eene misdadige, — maar uwe onschuld zal eenmaal nog sterker schitteren dan de zon.” En hierop viel zij in eene verkwikkende sluimering.

GENOVEVA WORDT IN DE GEVANGENIS MOEDER; — BEKOMT BERIGT VAN HAREN NABIJ ZIJNDEN DOOD.

Genoveva zat gedurende eenige maanden geen mensch bij haar dan *Golo*, die haar in de gevangenis. In dezen langen tijd kwam zijne schandelijke voorstellingen, zonder op-

houden herhaalde en haar thans onder deze voorwaarde eene verklaring tot eer en de bevrijding uit de gevangenis beloofde. Dan *Genoveva* sprak tot hem: „Liever voor de menschen eerloos schijnen, dan het inderdaad te zijn. Liever in het onderste gedeelte van dezen toren vermachten, dan mij door eene euveldaad op een' koningstoon te verheffen.”

Haar lijden werd intusschen nog ondragelijker. Spoedig na het vertrek van haren gemaal werd zij tot de verrukkende zekerheid gebracht van moeder te worden. Dit oogenblik was thans daar — en zij werd moeder van een zoon. „O gij, lief kind!” zeide zij, en drukte het met bevende armen aan hare borst, „gij zijt thans hier, en in dit verschrikkelijk oord aanschouwt gij de wereld. O, kom hier aan mijn harte, opdat ik u verwarme! Ach, uwe moeder heeft niet een windsel om er u in te wikkelen; geen mensch reikt u ook eene lepel vol warme soep toe. Ach! hoe kan uwe zieke, uitgeteerde moeder u voeden? Hier, in deze verschrikkelijke verblijfplaats is niet eens een plaatsje waarop ik u kan nederleggen, dan de koude, harde steenen vloer. Onder deze donkere vochtige gewelven, waarvan zonder ophouden het water nederdoppelt, moet gij van de vochtigheid en de koude omkomen. O gij steenen hier boven, waarom bevochtigt gij mijn kind met deze nedervallende druppels? Zijt gij ook zoo onbarmhartig als de menschen? Dan

Genoveva in de gevangenis.

neen, vergeeft het mij! Gij stomme muren hebt meerder gevoel; gij kunt de ellende van mij en mijn kind niet meer aanzien; gij treurt en weent met mij.”

Hierop zag zij ten hemel, hield haar kind met bevende handen in de hoogte, en zeide met tranen: „O God! Gij hebt mij dit kind geschonken! Gij hebt het 't leven gegeven! Het is uw gaaf. Het behoort aan U! Aan U zal het geheel zijn toegewijd! „Ja,” vervolgde zij, „het aan U toe te wijden, is mijn eer-

ste bezigheid. Ik kan het niet naar uwen heiligen tempel zenden; maar Gij zijt ook hier tegenwoordig, en waar Gij zijt daar is Uw tempel. Hier is geene vriendelijke hand, die het uit den doop heft; geen priester, die den vader en de doopborgers aan hunne plichten herinnert. Ik, uwe moeder, wil dus de plaats der doopborgers, vader en priester tegelijk bekleeden. Ik beloof U hier plegtig, o God! wanneer Gij mij nog zoo lang in het leven wilt laten, dat ik dit kind in het heilig geloof aan U, o Vader, aan Uwen Zoon, aan uwen Geest, in de kennis van U en in de heilige liefde tot U en tot alle menschen zal opvoeden, en als een dierbaar, toevetrouwd kleinood, voor het kwade zal trachten te bewaren; opdat ik het U (ten jongsten dage), zuiver en onbevlekt van zonden en misdaden teruggeven, en ik alzo in mijne rekenschap voor U bestaan moge.” Nu bad zij nog lang in stilte, greep toen naar de waterkruik, doopte het kind en gaf het den

naam van *Smartenrijk*. „Want”, zeide zij, „onder tranen en smarten kwaamt gij ter wereld . . . *Smartenrijk* zal dus uw doopnaam, en tranen van uwe moeder zullen uw peetgeschenk zijn.”

Hierop wikkelde zij het kind in haren voorschoot, en legde het op haren schoot „Zoo,” zeide zij, hier op dezen schoot zal uwe wieg zijn.” Dan zag zij weemoedig op het kleine stukje hard, zwart brood, dat nevens haar lag, en zeide: „Dit gij arm kind, dit zal dus in het vervolg uw voedsel zijn! Het is wel hard en ruw, en is voor mij nauwelijks toereikend maar wees getroost, de tranen van uwe moeder zullen het doorweken, en onder Gods zegen is het voor mij en u genoeg!” Zij kauwde het harde brood kort en voedde daarmee haar kind.

Als nu eens haar kind zeer zacht op haren schoot sliep, boog zij zich over hetzelfde en zuchtte: „O God! zie toch op het arme kind, dat hier op mijnen schoot ligt, neder. Ach, een bloem zal in deze donkere, koude gewelven, zonder zonneschijn en warmte, zonder verfrisschende lucht, weldra glans en kleur verliezen, ja bleek en zwak worden. Ach! hoe zal deze teedere plant hier groeijen? O God! laat het niet zoo ellendig omkomen. O hoe bemin ik dit kind! — hoe gaarne gaf ik mijn leven voor hetzelfde! Maar gij bemint het nog meer dan ik. Gij bemint mij — bemint alle menschen meer dan eene moeder haar kind, „Ja,” zeide zij met eene luide en bewogene stem: „Gij hebt het zelf gezegd, wanneer ook eene moeder haar kind konde vergeten, zoo zondt Gij het toch niet verlaten.” Terwijl *Genoveva* zoo luide sprak ontwaakte de kleine en lachte voor den eersten keer vriendelijk tot zijne moeder. *Genoveva* lachte ook voor de eerste maal in hare gevangenis. „En gij lacht, lief kind!” zeide zij en drukte het aan haar harte. Gij schroomt de verschrikkelijkheid van dit oord niet! Ja lach slechts! Uw lagchen zegt mij meer dan duizend woorden. Het is mij, als wildet gij zeggen: moeder ween niet en

wees verheugd; gij zijt wel arm, maar God is rijk. Gij zijt hulpeloos; maar God is een magtig helper. Gij bemint mij wel regt; maar God bemint u en mij nog meer, Ja lach lief kind, lach! zoolang als gij lacht kan uwe moeder niet meer weenen!

Na eenige dagen kwam *Golo* weder. Met een wild en vervaard gezigt trad hij voor haar. „Nu is het lang genoeg,” zeide hij, „wanneer gij eene gekin blijft, en uwe deugdzaame grillen niet opgeven wilt, ontferm u dan ten minste over uw kind; want wanneer gij niet naar mijn wil wilt leven, zoo moet gij sterven, en uw kind daarbij.” *Genoveva* antwoordde zeer gerust en zonder vrees: „Liever duizendmaal sterven dan iets inwilligen waarvoor ik mij voor God, mijne dierbare ouders, mijnengemaal en alle goede menschen schamen moet.” *Golo* wierp haar een woedenden blik toe, keerde zich door toorn geheel opgeblazen om, en sloeg de ijzeren deur met zooveel geweld achter zich toe, dat de grondvesten van den kerker schenen te wankelen, en het donderend gedruisch nog lang in de gewelven naklonk.

Omstreeks middernacht klopte op eens iets aan het kleine venstertje der gevangenis. „O lieve gravin! waakt gij nog?” riep eene zachte klagende stem. „O wat moet ik u zeggen, Ach God! Ach God! Ik kan door het weenen niet spreken. Ach, die goddelooze *Golo*! God straffe hem, en werpe hem in het onderste der hel — die roekeloze booswicht . . .

„Wie zijt gij dan?” vroeg *Genoveva*, stond op en ging naar het ijzeren traliewerk. „Ik ben de dochter van den torenwachter,” antwoordde de stem. „Kent gij *Bertha* niet, die reeds zoo langen tijd ziek is, en die gij in haar ziekbed zooveel goeds gedaan hebt? Ach, ik heb u zoo lief, en kon ik u ook dankbaarheid bewijzen. Maar ach! ik breng u een verschrikkelijk bericht: nog in dezen nacht moet gij sterven; de graaf wil het aldus; want hij houdt u werkelijk voor de schandelijkste echtbrekster, waarvoor *Golo* u uitgaf; dit heett hij aan *Golo* geschreven. De moorde-

naars zijn reeds besteld; zij moeten u ont-
hoofden. Het is zeker zoo. Ik heb het zelf
gehoord, hoe *Golo* met hen afsprak. En ach!
uw kind moet ook sterven; want de graaf wil
het voor zijnen zoon niet erkennen. Ach, mij
liet de angst niet rusten. Ik kon van nacht
geen oog toedoen. Zoodra alles sliep, stond
ik nit mijn ziekbed op, en beproefde het om
bij u neder te dalen, want ach! ik kon niet
meer leven, zoo ik u nog niet een keer sprak,
van u geen afscheid nam en voor uwe liefde,
aan mij bewezen, niet nog ééns bedankte.
Wanneer gij soms nog iets hebt te bestellen,
of iets op uw harte hebt, vertrouw het dan
aan mij, opdat al uwe geheimen met u in de
aarde niet bedorven worden, en ik nog eens
uwe onschuld bewijzen kan.

Genoveva schrikte vreeslijk, en kon door
schrik een tijdlang niet spreken. Eindelijk
zeide zij: „Lief kind, wees zoo goed en breng
mij licht, inkt, pen en papier.” Het meisje
bragt het, en *Genoveva* begon te schrijven,
maar dewijl er geene tafel, noch eene stoel
was, zoo schreef zij op den grond den vol-
genden brief:

„Bemide Echtgenoot! Hier op de koude
steen vloer in de gevangenis liggende,
schrijf ik nog aan u. Wanneer gij dit blad
zult lezen verrot mijn lichaam reeds sedert
lang in het graf. Binnen weinige uren sta ik
voor den regterstoel van God. Ik ben als
eene misdadigster ter dood veroordeeld;
maar God weet, dat ik onschuldig sterf. Dit
belijd ik u, voor Zijn Heilig gezicht, en op
den rand der eeuwigheid. Gelooft mij, ik
ga met geen leugen uit de wereld.

„Ach beste Echtgenoot! het is mij thans om
u leed. Ik weet het, gij moet verschrikkelijk
bedrogen zijn geworden, anders konde gij
uwe *Genoveva* en uw kind niet laten dooden;
maar wanneer gij het bedrog eenmaal inziet,
o bekommer u dan niet te zeer, gij bemindet
mij altijd. Gij zijt aan mijn dood niet schul-
dig. Het is de beschikking van God!

„Maar bid God toch uwe overijling af.
Veroordeel niemand meer, eer gij hem ge-

hoord hebt. Laat dit uw eerste overijld oor-
deel, ook uw laatste zijn. Vergoed deze eeni-
ge booze daad, ofschoon gij het geringste
aandeel daaraan hebt, door Juizend goede
en edele daden; het is het beste wat gij nog
kunt doen. Treuren en zich kwellen helpt
niets; en denk dan ook dat er een hemel is;
daar zult gij uwe *Genoveva* wederzien; daar
zult gij hare onschuld en trouw erkennen;
daar zult gij ook uw zoon, dien gij hier
niet zaagt, voor de eerste keer aanschou-
wen; daar zullen ons geen booze menschen
van elkander scheiden.

„Doch mijne oogenblikken op aarde zijn
nog zeer weinig; ik heb mijn laatsten pligt
vervuld, en aan u mijne onschuld bewezen.

„Ik dank u ook nog voor alle liefde, die
gij mij in betere dagen bewezen hebt, en
neem de liefde jegens u met mij in 't graf.

„Neem gij mijne goede ouders aan. Wees
jegens hen een goede zoon. Troost hen in
hunne jammeren. Ach! ik kan hun niet
meer schrijven; want mijn uur nadert; maar
zeg aan hen, dat hunne *Genoveva* geene echt-
breekster was — dat ik onschuldig stierf —
dat ik in het uur des doods nog aan hen
dacht — dat ik hen voor alles, wat zij aan
mij gedaan hebben, hartelijk bedank...

„*Golo*, dien armen verblinden dwaas, dood
dien niet in uwen toorn. Vergeef hem zoo
als ik hem vergeef. Hoort gij? Ik bid u
daarom. Ik wil geen ouden haat met mij
in de eeuwigheid medenemen, en wegens
de mij aangedane beledigingen moet geen
druppel bloeds vergoten worden.

„Betoont ook aan diegenen, die mij zullen
onthoofden, geen haat, omdat zij mij on-
schuldig dooden; maar bewijs hun en den
hunnigen veel liever alle goed, want zij kon-
den er niets tegen doen, en deden het
zeker ongaarne.

„De goede, onschuldig vermoorde *Drako*,
was een van uwe beste dienaars. Zorg voor
zijne nagelaten weauwe, en wees een vader
voor zijne arme wezen. Dat zijt gij hun
schuldig; want zijne verkleefdheid aan u was

eigenlijk de oorzaak van zijnen dood; hij
stierf voor u. Vergeet ook niet om hem open-
lijk en plegtig voor onschuldig te verklaren.

„Beloon het goede kind, dat u dezen
brief geeft. Zij alleen was mij getrouw, toen
alles tegen mij was; of het was veel meer
uit vrees voor *Golo*, dat zich niemand van
de mijnen, om zich de taak aan te trek-
ken, vertrouwde.

„Wees voor uwe onderdanen een mildda-
dig heer. Leg hun geene te groote lasten op.
Zorg dat zij regtvaardige ambtenaren, waar-
dige geestelijken en bekwame geneesheeren
hebben. Hoort ieder zelf aan, die eenige
bezwarenissen voorstelt, of u een nood te
klagen heeft. Wees bijzonder jegens de ar-
men milddadig. Ach, ik dacht de moeder
van uwe onderdanen te zijn en hun nog
veel goeds te doen; doe gij het nu. Er
rust thans op u eene dubbele verpligting.

„En nu zeg ik u mijn laatste vaarwel,
O, treur toch niet te veel over mij, bemide
echtgenoot! Ik sterf gaarne; want kort en
vol ellende is dit leven; en ofschoon ik even
als eene zondares ben, zoo sterf ik toch in alle
die stukken, waarvan *Golo* mij beschuldigde,
zoo onschuldig als mijn Verlosser... Hij
zal mijne ziel genadig zijn! Nog eens,
leef wel en bid voor mijne afgescheidene
ziel. Ik scheid met een verzoend liefderijk
harte, en ben nog in den dood — uwe

getrouwe gemalin *Genoveva*.”

Deze brief schreef *Genoveva* onder een
vloed van tranen. Inkt en tranen stroomden
daarin zoo onder elkander, dat men dezelve
nauwelijks lezen kon, Zij gaf hem nu aan
het meisje en zeide: „Bewaart dezen brief
als een kleinnood, en toon hem aan geen
mensch: en wanneer mijn gemaal uit den
strijd terug komt, geef hem dan die brief in
zijne hand.” Nu nam *Genoveva* haar parel-
snoer van haren hals en zeide: „Bemid
kind! neemt deze paarden voor uwe getrouwe
medelijdende tranen aan; zij waren mijna
bruidstuk, en kwamen sedert den tijd dat ik
dezelve van mijnen echtgenoot ontving, bij-
na nooit van mijnen hals; zij zullen nu uw
bruidschat zijn, en zijn vele duizenden waar-
dig, maar vertrouw daarom, omdat gij nu
rijk zijt, niet te veel op het aardsche; denk
dat uwe gravin die deze paarden om haren
hals droeg, nu weldra met een zwaard door-
sneden zal worden. Leer van mij, dat men
zich op de beste menschen niet verlaten kan.
Ach, ik dacht niet, dat zelfs diegenen, die
mij deze paarden tot een halssieraad gaf, de-
zen hals zoude afhouden. Vertrouw daarom
op God alleen; ga nu heen, blijf vroom en
goed; ik moet mijn hart thans tot God kee-
ren en mij tot de eeuwigheid voorbereiden.
Leet wel!”

GENOVEVA WORDT NAAR DE GEREGTSPLAATS GEVOERD.

Juist toen het meisje *Genoveva* verliet,
kraakten de ijzeren deuren van de gevangenis;
met geraas gingen zij open, en twee ge-
harnaste mannen traden binnen. De een
hield een brandende pekkakel in de hand,
terwijl de ander een groot ontbloot zwaard
onder den arm droeg. *Genoveva* knielde met
haar kind op de armen en bad. De beide
mannen zagen haar bij het licht van den
fakkel knielen. „Sta op, *Genoveva!*” zeide
hij die het zwaard droeg en scherpregtter
was, met eene barsche stem, „neem uw kind
mede en volg ons.” *Genoveva* riep: „God

wees mij genadig! Ik sta in uwe hand.” —
Zij stond op en volgde hen. De weg dien zij
gingen, liep door eenen langen onderaard-
schen gang, welke bijna geen einde had. De
man met den fakkel ging voor, die met het
zwaard achter haar; een groote harige hond
begeleide hen. Eindelijk kwamen zij aan
een grootere ijzeren deur; de man die voor-
ging stak den sleutel in dezelve en blies den
fakkel uit. De deur ging open, en nu wa-
ren zij onder den vrijen hemel, bij een groot
woud of bosch. Het was een heldere herfst
nacht. De hemel was vol sterren. De maan

neigde naar hare ondergang en de wind woei koud. Geen van de twee mannen sprak een enkel woord. Zij voerden *Genoveva* verre — verre in 't bosch. Nu kwamen zij op eene opene plaats, die rondom met hooge, zware dennen, sombere olmen en trillende espen omgeven was. Toen zeide de man, die 't zwaard droeg, met eene stuursche stem: „Houd op *Genoveva*! en kniel neder.” *Genoveva* deed zulks. „Geef nu ook uw kind hier. En gij *Hendrik*, bind haar

Behoud van Genoveva.

intusschen een doek voor de oogen”, vervolgde hij, nam toen het kind bij de armpjes en hief het zwaard in de hoogte, doch *Genoveva* sloot haar kind in de armen vast, zag ten hemel en riep met luide stem: O God laat mij sterven, doch red mijn kind!”

„Maak geene omstandigheden!” zeide de stuursche man. Wat ons geboden is moet geschieden: geef hier!”

Maar *Genoveva* ging weenende en klagen. de voort met spreken: „O gij beminde mannen, kunt gij dit arm onschuldig kind vermoorden? Wat heeft dit misdreven? wanneer heeft het kwaad gedaan? Vermoord mij, ik wil gaarne sterven. Ziet daar mijnen ontblooten hals. Doch laat mijn kind leven. Brengt het bij mijne ouders! Maar wanneer gij dit niet durft, zoo laat dan niet om mij, maar om mijn kind, ook mij leven — Ik wil gaarne dit bosch in mijn geheele leven niet verlaten, en dus nooit weder onder de menschen komen. Ach ziet: ik uwe vrouw

de gravin, kniel voor u en omarm smeevend uwe knieën. Wanneer ik u iets kwaads misdreven heb, doodt mij dan; wanneer ik eenige misdaden begaan heb, brengt mij dan om het leven; doch ik weet, dat ik onschuldig ben. O, net berouwt u zeker eens, wanneer gij thans mijne tranen niet acht. Wees toch barmhartig met mij zoo zal God ook eens met u zijn! Laat tijdelijk loon u tot geene booze daad verleiden; want hare straf is eeuwig.

Vreest God toch meerder dan de menschen. Of wilt gij *Golo* werkelijk hooger achten dan God? Vergiet dan geen onschuldig bloed; want het bloed der onschuld roept om wraak ten hemel, en een moordenaar heeft geene rust.”

„Ik doe niets,” zeide de man met het zwaard, dan wat mij bevolen is. Of het regt of onregt is, dat moeten *Golo* en de graaf verantwoorden.”

Doch *Genoveva* ging voort met bidden en smeeken. „O ziet toch naar den hemel,” zeide zij. „Ziet daar de maan! Ziet, zij verbergt zich achter de dennen, als kunnende zij de daad, die gij voornemens zijt om te doen, niet aanzien. Ziet toch, hoe bloedrood zij ondergaat! O! zoo dikwijls als gij haar in het vervolg zoo ziet ondergaan, zal zij u aanklagen, omdat gij onschuldig bloed hebt vergoten! Ja wanneer zij ook hoog aan den hemel staat, en voor alle menschen helder en glansrijk schijnt, zal zij u toch bloedrood voorkomen. O, hoort toch! Hoort, er verheft zich

een wind. Hoort gij niet hoe vreeselijk de boomen ruischen en hoe hard de b'aderen ritselen? De geheele natuur ontzet zich over den moord der onschuld. O in het vervolg zal u ieder ruischend blad verschrikken. Ziet de sterren hierboven? Hoe ziet de Hemel met duizende oogen op u neder. Kunt gij onder den Hemel van God, zulk een gruwel daad begaan? Denkt, daar boven de sterren is een God, voor wiens oordeel gij eens moet staan. O Gij, Vader der weezen en weduwen! o doorwek de harten van dezemannen, die ook vrouwen en kinderen hebben en houdt hunnen arm toch terug, opdat zij eene arme moeder en haar kermende kleine verschoonen, en deze zware bloedschuld niet op zich laden.”

De eene man, die steeds gezwegen had, wiesch zijne tranen af en zeide tot den ander „*Koenraad*! mij breekt het harte, wij moeten haar in het leven laten. Wanneer gij bloed wilt vergieten steek dan liever het zwaard *Golo* in de borst; hij is de schuldige, maar zij heeft in haar leven niets dan goed gedaan. Denk toch eens aan al het goede, dat zij u in uwe laatste ziekte heeft bewezen.”

„Zij moet sterven,” zeide *Koenraad*, „er helpt niets aan mijn lieve *Hendrik*. Het is mij ook hard haar om te brengen, maar wanneer wij haar laten leven, dan moeten wij beiden sterven, en het helpt immers niets, *Golo* zal haar wel weten te vinden, en boven dat moeten hare oogen dienen tot kenmerk, dat wij haar om het leven hebben gebragt.”

„Wij willen haar toch in het leven laten,” zeide *Hendrik*, „en de zaak op deze wijze behandelen: wij laten haar, opdat wij niet verraden worden, zweren, om altijd in dit bosch te blijven; en aan *Golo* brengen wij de oogen van uw hond. — Ik wed dat het booze geweten ze zoo stipt niet zal nazien en het bedrog zal hem wel onbekend blijven. — Maar is het zoo niet; het valt u hard om uw hond te dooden. — Maar bedenkt toch *Koenraad*! zoude onze beminde gravin en onze jonge graaf, zoude deze ongelukkige moeder en

haar onschuldig kind u niet meer waard zijn dan — God vergeve het mij — uw hond? *Koenraad*, wees toch geen onmenschen.”

„Dat ben ik niet,” zeide *Koenraad*. „God weet het, nog nooit was mijn ambt zoo zwaar doch *Golo* wordt razend wanneer . . .”

„Weg met uw *Golo*,” zeide *Hendrik*. „De onschuld het leven te schenken, is in het algemeen iets goeds. En een man moet voor het goed doen niet vreezen, maar ook iets wagen. Wanneer wij voor het tegenwoordig eenig ongemak op ons halen — wat is het dan toch? Het mag lang of kort duren, het brengt toch goede vruchten voort!”

De harde man zeide eindelijk: „Het zij zoal Wij wilen het wagen.” Hij zeide dadelijk aan *Genoveva* een verschrikkelijken eed, om haar geheele leven nooit weder uit dit bosch te komen: en zij moest hem ieder woord naspreken. *Hendrik* moest hem ook op zijn zwaard zweren om geen eenig mensch een woord van haar te zeggen, en haar ook nooit in de wildernis bezoeken. Nu voerde *Koenraad* met zijn medehelper om zeer zeker te zijn, haar nog eenige mijlen verder over bergen en dalen in het verschrikkelijkste oord der wildernis, waar nog nooit een mensche-lijk wezen gewandeld had — Daar zonk zij eindelijk krachtelocs en onmagtig onder een denneboom neder. De mannen lieten haar liggen en gingen hunnen weg. Slechts de een zag nog eens met betraande oogen om en zeide: „God zal zich over u erbarmen en voor u en uw arm kind verder zorgen! want wanneer Hij niet barmhartiger was dan de menschen, dan was het rampzalig.”

Toen zij in het slot terug kwamen, zat *Golo* als een twijfelaar in zijne kamer: hij had zijn hoofd in zijne hand getort. „Wij brengen u de oogen”, zeide *Koenraad*, terwijl hij aan de kamerdeur staan bleef en de oogen van den hond in de opene hand ver- toonde. „Ik wil dezelve niet zien!”, riep *Golo* met eene woeste stem, sprong op en greep naar zijn zwaard, zeggende: „Wanneer gij nog eens den naam van deze ongelukkige

slechts noemt, dan trek ik mijn zwaard uit en stoot u ter neder. Ga dadelijk uit mijn oogen en kom nooit weder onder mijn aangezicht! — „Dat is toch wonderlijk,” zeide de booswicht dan bij zich zelve: „voorheen scheen mij de wraak aan *Genoveva* zoo zoet, en thans is zij mij zoo verschrikkelijk bitter, dat ik een vinger van mijne hand gaf, indien ik hetgeen geschied is, als niet gebeurd kon herstellen. Ach! wie zijne hartstochten volgt, die bevindt zich toch op het einde in alles bedrogen!”

GENOVEVA EN HAAR KIND WORDEN DOOR EENE REE VAN DEN HONGERSNOOD GERED. HET EENZAAM LEVEN EN DE MOEDERLIJKE VREUGDE VAN GENOVEVA IN DE WILDERNIS.

Genoveva bleef langen tijd in onmagt onder den denneboom liggen. Eindelijk ontwaakte zij, en zag zich met haar kind in het wilde bosch alleen. De geheele hemel had zag intusschen met wolken omtogen. De maan was langzaam ondergegaan; het was zeer donker, en een vreeselijke storm hilde door de boomen. Boven haar schreeuwde eene uil, niet verre van haar liet een wolf zich hooren, zij trilde van vrees.

„O God, o God!” riep zij, „welk eene ontroering bevangt mij. Doch, Gij zijt ook hier bij mij. Voor U is de nacht helder; Gij ziet mij. Waar geen mensch is, daar zijt Gij. Gij verlaat hen niet, die op U vertrouwen. Gij hebt mij en mijn kind — on-eindig dank zij u daarvoor! — uit de handen der menschen gered; Gij zult ons door geen wilde dieren laten omkomen. O, U wil ik vertrouwen en niet vreezen!”

Zij bleef nu met haar kind op den schoot onder den boom zitten, voude hare handen te zamen, zag met stille tranen naar den hemel en wachte tot dat de dag aanbrak. Doch er ontstond voor haar nieuwe ellende: het was een betrokken nevelachtige herfst-morgen. Het geheele oord in den omtrek was ruw, wild en verschrikkelijk om aan te zien. Overal waren niets dan kale rotsen, zwarte denneboomen, doornen en jeneverbessenstruiken. De morgenlucht woei snijdend koud — en eindelijk begon het geducht te regenen en te sneeuwen. *Genoveva* beefde van de koude en haar bemind kind door de ongemakken, de natheid en den honger bitter te weenen. Zij zocht overal in het rond een hollen boom of eene steengroef tot afdak-

en eenige wilde boomvruchten tot voedsel; maar nergens vond zij een droog plaatsje — nergens aan de half ontbladerde struiken slechts ééne bes. Toen graafde zij, met hare teedere vingers, uit den harden, reeds bevroren grond, eenige wortelen, en de sneeuw werd door haar bloed rood geverwd. Deze wortelen kauwde zij nu, en gaf dit voedsel aan haar kind te eten.

Daarop ging zij zoo vermoeid en krachteloos zij was, met haar kind op den arm in sneeuw en regen door het verschrikkelijke bosch nog verder, zonder te weten waarheen. Toen zij andermaal eene rots overklommen was, zag zij onder tusschen de rewe rotsen een klein smal weilandje, zij klom naar beneden in eene rots, die digt met den- denboomen begroeid was, en toen zag zij onder de overhangende takken, eindelijk een kleine opening. Deze opening vertoonde een hol dat ruim genoeg was om desnoods twee of drie personen te kunnen verbergen. Niet verre van daar stroomde eene bron, zoo helder als kristal, die uit de rotsen haren oorsprong nam. Eene soort van pompoenen-boomen steeg van de rotsen in de hoogte doch hunne bladeren waren verdord en der-zelfer half verrotte vruchten lagen op den grond verstrooid en waren niet eetbaar.

Genoveva ging met haar kind in het hol. Hier was zij eindelijk voor den wind en den regen beschermd, doch nog altijd sidderde en beefde zij van de koude. Het was thans middag, de honger kwelde haar verschrikkelijk en haar kind begon ook weder van den honger te weenen. Toen knielde zij in het hol neder, legde haar kind voor zich op

de grond, zag door de opening van het hol naar den hemel, vouwde de handen en bad: „o Gij goede Vader in den hemel! Zie toch neder op eene weenende moeder en haar ver-smachtende kind. Gij voedt ook in de ruwe jaargetijden de raven die op de hoogste rotsen rond vliegen. Gij vergeet 't wormpje niet die hier aan de wanden der rots kruipen, en laat hen ook in de winter een vezeltje groene mos vinden. Gij kunt ook mij en mijn kind in deze wildernis onderhou-

Genoveva in het bosch.

den, en voor ons uit deze steenen brood maken. Neen, Vader! Gij kunt — Gij zult ons niet laten versmachten. Gij hebt ons eene woning laten vinden; Gij zult ook voor voedsel zorgen.”

Ziet, op eens verdeelden zich de wolken en de zon scheen zacht en verwarmend in het hol. Het ritselde eenigzins in het afgeval- len loof — plotseling stond er eene ree voor het hol; en daar zij nooit door de menschen was vervolgd geworden, zoo was zij in het geheel niet schuw. Zij kwam in het hol, dat hare gewone verblijfplaats was, zonder vrees binnen en bleef voor *Genoveva* staan. *Genoveva* schrok in het eerst voor het dier; maar allengs werd zij vrijpostiger en streelde hetzelve. Het dier scheen wegens de vriendelijkheid niet geheel zonder gevoel te zijn. Nu kwam *Genoveva* op de gedachte, om zich en haar kind met de melk van het dier te voeden. „O God waartoe dringt de nood eene arme moeder!” zeide zij en liet het

kind aan de ree zuigen. De ree, wier jongen door eenen wolfverscheurd waren, en van overvloedige melk gekweld werd, liet dit gaarne verrigten. *Genoveva* wikkelde hierop het kind, dat thans zweeg en slapen wilde, in een deel van hare kleedingstukken en legde het in een hoekje van het hol, alwaar hiertoe een zeer geschikt plaatsje was, neder. Nadat *Genoveva* voor haar kind gezorgd had, dacht zij eerst aan zichzelf. Zij ging weder uit het hol, verza-

melde de verstrooide pompoenen, brak ieder aan twee gelijke stukken, holde dezelve uit en wiesch ze in de bron helder en zuiver. Toen zij terug kwam, had zich het dier in het hol nedergelegd. *Genoveva* hield het eenige groene, frissche kruiden voor die zij bij de bron gevonden had. Oogenblikkelijk stond het dier op, at uit hare hand en likte dezelve af, als willende zij aan haar hare dankbaarheid betuigen. Nu beproefde *Genoveva* om het dier te melken. Het dier verdroeg het geduldig, en *Genoveva* vulde verscheidene pompoenschalen met melk. Toen viel zij op hare knieën neder, hield eene geheele schaal vol zuivere laauwe melk met beide handen ten hemel en bad weenende: „o mijn God! neem mijne tranen tot dankbaarheid voor deze uwe milde gaven. Ja, deze melk is een geschenk van U! Gij liet voor mij in deze harde rotsen eene bron tot voedsel ontspringen. Gij beschikt het, dat wel- ligt een vogeltje dit pompoenzaadje in

deze wilderuis verloor; opdat het mij aan geene gereedschappen zoude ontbreken, om uwe gaven op te vangen. Gij geleidet mijne treden naar dit hol -- de verblijfplaats van dit goede dier. Nu zal ik — nu zal mijn kind niet versmachten. Nu kan ik den kouden voedelloozen winter, in vertrouwen op U, gerust en getroost te gemoet zien!”

Daarop dronk zij, en tranen van dankbaarheid druipten in de melk.” O, welk een kostbare drank! zeide zij. Zoo wel heeft mij in mijn geheele leven geene spijs gesmaakt. O God, hoe weinig wist ik, aan de rijke tafel van mijne ouders, uwe gaven te schatten! O vergeef toch, dat ik U niet beter dankte; — vergeef, dat ik den armen geen meerder goed deed. Ach, ik had het nooit ondervonden, hoeveel pijn de honger doet. O hoevele behoeftigen had ik met geringe kosten eene grootte lansen kunnen verschaffen!”

Nadat zij zich met de melk zeer verkwikt en God nog eens daarvoor bedankt had ging zij weder uit het hol, plukte aan de rotsen en aan de oude boomstammen in den omtrek zacht, droog mos, verzamelde daarvan verscheidene voorschoten vol, en bereidde toen voor zich zelf en haar kind, in het hol eene zachte legerstede. Toen boog zij de sterke dennentakken, die over den ingang van het hol hingen, nog meer naar beneden om het hol nog beter tegen den wind te bewaren. Onder de dennenboomen had zij een klein dor stokje gevonden, dat sierlijk met zacht, wit, geel en groen mos begroeid was. Zij brak hetzelfde in twee ongelijke stukken, hechtte met een taai dennentakje het kleine stuk zóó aan het grootte, dat daarvan een kruis kwam en plaatste het op de beste plaats van het hol. Toen zij met alles gereed was, zette zij zich vermoeid in het hol neder. De dennentakken die den ingang even als een donker groen voorhangsel bedekten, verspreiden aangename schaduw in het hol, en door de uitwaseming des diers was het hol bereids lieflijk

verwarmd. Als *Genoveva* nu op dusdanige wijze zat, zoo werd zij op zekeren keer ongemeen licht en wel om het hart. Zij dankte God innig, dat Hij haar uit de donkere gevangenis gered, en haar tegen *Golo* een zeker toevlugtsoord bezorgd had. Waarlijk viel haar binnen, dat zij ook hier veel te lijden zou hebben, dan zag zij op het kruis en bad:

„Mijn goede Verlosser! daar Gij uit liefde voor mij aan het kruis stierft, zoo wil ik dit teeken altijd voor oogen hebben. Bestendig zal ik mij aan uwe liefde herinneren. Met U wil ik mijn kluisenaars leven in deze wildernis beginnen; mijn lijden is nu een kruis; ik wil het naar uw voorbeeld geduldig op mij nemen. en steeds als Gij bidden: „Vader uw wil geschiedde, en niet de mijne.” Het zal ook eenmaal een einde nemen, en het oogenblik zal komen, waarop ik met U zeggen kan: „Het is volbracht!”

Nadat zij aldus gebeden had, sloot zich, na eenen langen tijd, voor den eersten keer een zachte slaap in hare oogen; haar kind sliep vervolgens aan haar hart, en de getrouwe ree, die van nu af aan haar niet verliet, rustte voor hare voeten. — *Genoveva* leefde van toen af aan, in de wildernis als eene ware kluisenares. De winter vervloog, de zomer daagde, en maakte voor den winter plaats, en zoo volgde het eene jaargetijde op het andere, zonder dat er iets buitengewoons voorviel.

Wanneer zij des zomers op de heete middagen tusschen de stomme rotsen en boomen zat, en niets hoorde dan het gekras der raven, of 't hakken der spechten; wanneer in de huiverige herfstnachten de konde maan hoog aan den hemel stond en de eenzame rotsen bescheen, en als zij des winters uit haar hol over de onmetelijke menigte van sneeuw heen zag, daar zij slechts de sporen van wilde dieren bemerkte, zoo verlangde zij hartelijk, om weder eens het aangezicht van hare ouders, van haren gemaal, van hare vrienden, of slechts van eenig mensch te zien. „O, hoe gelukkig!” zuchte zij dikwijls

„zijn de menschen, die bij elkander leven, met elkaar spreken en elkander hun lijden, en hunne vreugde kunnen mededeelen! En hoe dwaas zijn zij, dat zij dit zoete geluk, dikwijls in het geheel niet achten, en elkander zoo menigmaal het leven verbitteren.”

Doch zij achtte thans haar heil grooter en zeide daarom: „O God! het geluk om met U te kunnen omgaan, is toch oneindig zoeter; van den omgang met menschen verre verwijderd, zoo zijt gij toch altijd nabij; zoowel in de dorre wildernis, als in den stillen middernacht, bewaard ons uwe vaderlijke Voorzienigheid! Welke zaligheid dat wij met U spreken kunnen! — Gij innigste Vriend van onze zielen!” Zij gewende er zoodanig aan, om steeds met God om te gaan en in het hart met hem te spreken, dat haar in deze vriendelijke en vertrouwelijke gesprekken, de uren als oogenblikken vervlogen.

Ofschoon haar het uitgraven van de wortelen, en het verzamelen der vruchten van het woud veel arbeid kostte, zoo moest zij toch menig uur zitten, waarin zij niets te doen had. Zij zeide dan dikwijls: „Ach, indien ik slechts eenige naalden en eenig garen had, hoe aangenaam zoude dan menig uur vervliegen hoe goed zoude ik dan mij en mijn kind kunnen kleeden. De menschen beklagen zich dikwijls over den arbeid; doch zonder den arbeid is het leven treurig en langdurig, en de hardste arbeid is zoet tegen het niets doen.”

Dikwijls had zij het grootste verlangen naar een goed boek. „Hoe menig uur”, zeide zij, „konde ik schoon en leerrijk doorbrengen? Doch, uwe werken in den omtrek, lieve God! zijn ook boeken, die Gij zelf geschreven hebt.” Zij begon nu de werken van God veel opmerkzamer te beschouwen, dan zij anders in haar leven gedaan had; en het kleinste bloempje, kevertje of slakje deed haar, wanneer zij de sporen van Gods wijsen goedheid in hetzelfde bemerkte, dikwijls het onuitsprekelijkste vergenoegen.

Ongemeen verheugend en troostelijk was het haar, dat Christus zoo vele van zijne schoone gelijkenissen; uit zulke voorwerpen genomen had, van welke zij ook in de wildernis was omgeven. Wanneer de zon in het voorjaar weder zoo liefelijk en vriendelijk in het hol scheen, dan zeide zij zeer verheugd: „Lieve God! Uwe zon is mij een schoon beeld van Uwe vriendelijkheid en vaderlijke liefde; want Jezus Uw Zoon, zeide toch: „De Vader in den hemel laat Zijne zon opgaan over de goeden en de boozen.” Mijne liefde voor de menschen gelijkt daarom aan uwe zon. Ik wil mijne vijanden ook gaarne goed doen, indien ik slechts konde.” Wanneer zij om haar levensonderhoud bekommerd was, en de treurigheid in haar hart wilde sluipen, en zij dan op den schoonen morgen 't heerlijke gezang der vogelen hoorde, dan riep zij: „Gij zijt zoo verheugd en zorgeloos, kleine welgemoele schepselen! en gij zingt zoo vrolijk; zoude ik dan ook niet vrolijk zijn en zingen even als gij? *Jezus* wil dit toch en zegt het ons: „Ziet slechts de vogelen onder den hemel; zij zaaijen niet, zij maaijen niet, zij verzamelen niets in hunne schuren, en hun hemelsche Vader voedt hen toch. Zijt gij niet veel meer dan zij?” — Ja mijn God! Gij bemint mij meer, dan alle deze vogelen: ik moet daarom ook veel vrolijker zijn, en mij niet bekommeren, wanneer thans voor mij geen zaadkorreltje gezaaid, geen halmpje geoogst, en geene schoof meer in de schuur gebragt wordt. Als zij de bloemen van de wildernis, die haar klein dal met duizenderlei verwen versierden, beschouwde zeide zij: „Ook gij zijt voor mij vriendelijke panden: op zulke bloemen wees *Jezus*, als hij zeide: „ziet de bloemen des velds! Zij arbeiden en spinnen niet, en toch zeg ik u, dat *Salomon*, in al zijne pracht, niet zoo schoon gekleed was als een van deze. Wanneer nu God het gras op de velden zoo schoon kleedt; zoude Hij dan dit niet veel meer aan u doen gij kleingeloofigen?” Ik wil dus niet meer kleingeloofig, en niet meer kleinmoedig zijn. En

ofschoon ik thans niet spinnen, noch naaijen kan, zoo wil ik mij toch niet met zorg, wegens mijne toekomstige kleeding kwellen.

Des zomers, wanneer het in haar rotsdal gloeiend heet was, en zij dorstig naar hare bron ging, en daar frisch water schepte en dronk, zeide zij dikwijls: „Wat deze bron voor mijne brandende lippen is, dat is uwe leer, uw Geest, o Heer! voor mijne ziel. Gij zegt het toch zelf: „wie dorst heeft die komt tot mij, en drinkt. Het water dat ik hun geef, zal voor hen eene bron worden, die in het eeuwige leven vloeit.” Ja deze innige levensbron alleen, verkwikt mij met troost en bevochtigt mij thans met vreugde, daar mij alle troost van buiten ontnomen is, daar mij alle geoorloofde vermaken des gezelligen levens ontroofd zijn.” Dikwijls, wanneer zij de monsterrachtige rotsen, die haar dal insloten, en die reeds eeuwen onder storm en onweder onbewegelijk stonden, beschouwde, kwamen haar de woorden van *Jesus* in gedachten; „Wie mijn woord hoort en het volbrengt, dien vergelijk ik bij den wijzen man, die zijn huis op een steenrots bouwde.” Op uw woord,” zeide zij dan, „wil ik mijn heil bouwen, en het staat als eene rots.” De doornen en distelen waren haar ook tot leering. „Als men van u, gij stekelige gewassen, druiven en andere edele vruchten konde plukken,” zeide zij, dat zoude zeer aangenaam zijn, en kwam mij waarlijk wel te stade. Doch het blijft bij dat, wat *Jesus* zeide: „Van doornen kan men geene druiven, en van distelen geen vijgen inzamelen. Elke goede boom brengt goede, en elke kwade boom brengt kwade vruchten voort.” „Ik wil daarom een goede boom zijn, en goed doen zooveel ik kan. Nooit wil ik aan de doornen en distelen gelijken, die slechts steken, en geene of alleen slechte vruchten voortbrengen.” Zóó waren de zonen, de vogels, de bloemen, de bron, de rotsen, de doornen en de distelen, kenmerken die haar aan de woorden van *Jesus* herinnerden en haar genoeg stof tot denken gaven.

Liefelijker dan de voorjaarszon, aangena-

mer dan de lente met hare bloemen en vogelen, leerrijker dan alles wat men in de wildernis zien kon, was haar het aanschouwen van haar kind. Zij droeg het op elken helderen dag uit het donkere hol onder den schoonen blaauwen hemel. Wanneer zij als de ree op eenigen afstand graasde, met het kind op den arm voor het hol op en afgang en met het kind, ofschoon het er nog niets van verstond, in de vriendelijkste uitdrukkingen sprak, en als dan het kind zijne kleine armpjes naar haar uitreikte en haar toelachte, dan was het haar niet anders, alsof deze lachjes de geheele wildernis versierden, en of alles wat om haar stond goud was. Zij zonk dan dikwijls op de plaats waar zij stond, op de knieën, drukte het kind aan hare borst, zag met zachte, teedere lachjes van moederlijke teederheid op hetzelfde neder; en zeide: „O God! hoe kan ik U genoeg danken voor de gezondheid en 't behoud van dit lieve kind! Welke vreugde, welke troost, welke aangename bezigheden verschaft het mij dagelijks in deze ruwe verblijfplaats! O, zie toch ook, Vader in den hemel! met zegen op dit kind neder, en laat het verder in alle deugden opgroeijen! Hoe helder en vrolijk ziet het uit de oogen,” vervolgde zij dan, „hoe rein is het gekrulde voorhoofd en hoe zuiver zijn de rozenroode wangen nog van alle hartstochten. Hoe zorgeloos rust het hier aan mijn hart! O, wel met regt zeide de Goddelijke Verlosser: „wanneer gij niet wordt als kleine kinderen, zoo kunt gij in het Rijk der Hemelen niet komen.” Ach! dat toch alle menschen uit vrije keus en overleg, zoo ver van hoogmoed, nijd, haat en andere booze hartstogten verwijderd waren, als dit kind hier nog in zijne onschuld door gelukkige onwetendheid is! Dan hadden wij wel een hemelrijk in ons hart; dan konden wij in deze wereld zoo vrolijk leven als het kind aan de borst van zijne moeder, dan konden wij even zoo te vreden en zalig aan het vaderhart van God rusten.”

Menigmaal ontstond bij haar de levendige

wensch, om eens weder eene kerk te kunnen bezoeken. „Welke zaligheid is het,” zeide zij, wanneer duizenden vereend voor God knielen, Gods Woord vernemen of wanneer het lofgezing der geloovende menigte zich vol aandacht ten hemel verheft. O, mogte ik toch eens weder eene klok hooren, ik geloof het zoude mij ligter om het hart zijn! Doch,” vervolgde zij dan weder, „de geheele natuur — de hemel boven mij en de aarde om mij, is ook uw tempel, o God! En het hart, dat in de eenzame wildernis slaat en naar U verlangt is ook uw altaar. Dit rotsdal zij dan een tempel, die aan U toegewijd is, en mijn harte zij het altaar.” — Er was ook geen boom en geene rots waar zij niet geknield en gebeden had. En wanneer zij door een winter niet meer kon uitgaan dan knielde zij menig uur voor het kleine kruis in haar hol, op eenen ruwen steen, die uit de rotsenmuur voortkwam en haar voor een bidbankje diende, neder.

Daar er niet zelden onder de kruiden en doornen, in de wildernis een heerlijke purperkleurige bloem opgroeit, zoo bloeide voor *Genoveva* midden in haar diepe eenzaamheid de schoonste en gezelligste vreugde. *Smartentrijk*, haar bemind kind, had intusschen zeer toegenomen, en was thans een wonderbare schoone jongeling, die bereids kon loopen. Zij kleedde hem in het schoonste bontkleurige velletje van een jonge ree, die zij eens in het woud gevangen had. Ofschoon de jongeling niets dan kruiden, wortelen, melk en water genoot, zag hij er toch zoo volmaakt en zoo bloeiend uit als eene roos. Thans ontwaakte het verstand van den beminnelijken jongeling. Hij begon zelf bewustheid te krijgen van die dingen, welke hem omringden, en om woorden te verstaan en te onderscheiden.

Genoveva, die sedert lang geen woord van de lippen der menschen gehoord had, ontvond eene ontzettende vreugde toen zij den eersten verstaanbaren klank uit den mond van den jongeling vernam; maar eene nog

grootere vreugde gevoelde zij, toen hij het zoete woord *moeder* voor den eersten keer schoon en duidelijk uitsprak. Het was in het begin van den winter. Zij sprak nu in haar donker hol uren lang met hem, leerde hem alles wat men in het hol en kleine dal zag, van de zon tot het kleinste kittelsteentje, van den dennenboom tot het moszaadje, noemen, en zij kon weldra met hem een klein gesprek daarover houden. De eerste stralen van het aanwassend verstand, de eerste vonken der kinderlijke liefde, die zij aan hem bemerkte, deden haar onuitsprekelijk veel genoegen en elken dag was voor haar rijker in menigvuldige moederlijke vreugde. Hij bloeide voor haar midden in den winter, als of het eene schoone lente was.

Tegen het einde van de winter werd de jongeling krank, en kon in eenen langen tijd niet uit het hol gaan. Dan spoedig na de eerste dagen der lente, was hij weder gezond, en bloeide nu weder als eene roos. Toen nam *Genoveva* hem op eenen schoonen lentemorgen bij de hand en geleide hem weder voor den eersten keer uit het donkere hol in de opene lucht, naar het bloemige dal. De pracht van de volle lente, die de jongeling thans, in de dagen des helderen bewustzijns, op eens zag, maakte op hem den levendigsten indruk. Geheel verwonderd bleef hij staan, en beschouwde alles met groote oogen. „Moeder! wat is dat?” riep hij, „alles is geheel veranderd; — alles is nu veel schooner.”

Genoveva zette zich neder op een mosachtig stuk, dat door een paar jonge beukenboomen beschaduwd werd; zij nam den jongeling op haren schoot, en strooide, zoo als zij in den winter en in de eerste dagen des voorjaars gedaan had eenige verzamelde korreltjes van woudkruiden neder, en lokte de vogelen. Dadelijk kwam er een menigte op aanvliegen, als: het vriendelijke roodbaartje, het groenachtige seisje, het vlasvinkje met prachtige purperroode veertjes en borst, de bontkleurige putter, — en pikten de kor-

relijtjes vlijtig op. „Zie,” zeide zij, „deze vogeltjes zingen zeer liefelijk.”

De kleine was van vreugde buiten zich zelve, „O gij lieve, lieve nette diertjes!” zeide hij: „gij zingt zoo schoon! Gij kunt het waarlijk beter dan de raven, die gedurende de winter, zoo treurig krasten; en gij zijt ook veel schooner dan zij.” „Maar zeg mij nu eens, moeder! begon hij weder, „hoe komt het toch dat alles zoo schoon is? Waar komen toch al deze schoone zaken van daan? Want gij hebt toch sedert dat ik ziek was, ons dal zoo heerlijk niet kunnen versieren? Gij waart toch altijd bij mij in het hol, en zoo bekwaam waart gij toch niet.”

„Lief kind!” zeide *Genoveva*, „ik heb het u reeds gezegd, dat wij zulk een goeden Vader in den Hemel hebben, — de lieve God, die de zon, de maan en de sterren geschapen heeft. Zie, Hij heeft ook dit alles gemaakt, opdat wij eene ware vreugde zouden smaken.” — „O, de lieve, goede God!” zeide de jongeling, „is toch zeer braaf en regt werkzaam.” *Genoveva* lachte over zijne kinderlijke eenvoudigheid. „Waarlijk,” zeide zij in zich zelf, daar zij hem in de armen sloot en kuste, „zoude menig kind, dat ouder is dan gij zijt als het u zoo hoorde spreken, u onverstandig noemen en u belagchen; doch alleen daarom, omdat zij vergeten hebben, dat zij zelve eens zoo spraken, en hoe wij menschen allengs tot kennis kwamen.”

Des anderen daags wekte haar de kleine reeds vroeg in den morgenstond op, en zeide toen: „Moeder! o, sta toch op, en kom met mij! Wij willen gaan zien, welke schoone dingen de lieve God weder gemaakt heeft!” *Genoveva* lachte vriendelijk, en voerde hem naar een groen plaatsje, tusschen de rotsen, waarin de zon gloeiend heet scheen, waar alles vroeg rijpte, en alwaar zij reeds vóór eenige dagen aardbeziën bloesems bemerkte had. Er waren thans ook verscheiden aardbeziën rijp, en rooder dan scharlaken. „Zijn

dat ook bloemen?” vroeg de jongeling. „Neen,” zeide *Genoveva*, „dat zijn aardbeziën.” Zij knielde neder, plukte eenige der schoonsten af, en zeide: „Kom, doe uw mond open en proef dezelve eens.” De kleine at dezelve en drukte de hand op de borst, „O, die zijn goed! Mag ik nog meerder plukken?” „Ja wel, maar alleen diegenen, welke goed rood zijn.” Toen strekte hij fluks zijne beide handjes uit, en begon te plukken en te eten. „O, hoe goed is toch de lieve God, dat Hij ons zulke goede zaken schenkt!” „Nu,” zeide *Genoveva*, „dank hem dan ook!” De jongeling zag met glinsterende oogen naar den schoonen blauwen hemel, kuste zijne handjes, wierp dezen naar omhoog en riep, zoo hard als hij maar kon: „Lieve God! ik bedank u voor de aardbeziën!” Toen vroegde hij zijne moeder: Maar heeft de lieve God dat wel gehoord? *Genoveva* drukte hem aan haar hart, en antwoordde lagchende: „Waarlijk! al haddet gij het ook slechts gedacht, zonder één woord te zeggen, dan had Hij het toch geweten; God ziet, hoort en weet alles.”

Smartenrijk wilde nu alle dagen nieuwe zaken, die de lieve God gemaakt had, zien: doch *Genoveva* zeide: „Gij moet nu zelf acht geven en nazien, en mij dan verhalen, wat gij al ontdekt hebt. Ziedaar in de schaduw van deze hooge rotsen, hier aan de winterzijde van het dal, waar de sneeuw voor weinige dagen smolt, staan zwarte doornen; en wel sleedoornen. Zie er zijn eene menigte zeer kleine bolletjes aan. Deze noemt men bloesemknopjes. Kom nu hier! daar ginds aan de zomerzijde van het dal, zijn andere struiken of heesters, met zeer kleine doornen, deze noemt men egelantierbeziën, en hebben langwerpige knopjes. En zie! daar boven in het dal staan een paar groote boomen, namelijk: een bosch- of houtappel, en een bosch- of houtperenboom. Beschouw de zelve goed. Gij ziet er nog niets aan, dan dat alle takjes vol groote knopjes zijn. Geef nu alle dagen wel acht hoe alles voortgaat,

en verhaal het mij dan weder. Den volgende nacht viel er een liefelijk verwarmenden voorjaarsregen, die de bladeren en bloesems uitlokte. Toen kwam *Smartenrijk* vol vreugde aanspringen, en riep: de groene bolletjes aan de sleedoornen zijn thans zuivere kleine sneeuw witte bloempjes. En de andere doornstruiken zijn vol met kleine, heldere groene blaadjes. En de boomen zijn ook vol met roode en witte bloemen. O, dat is een vreugd! O hoe goed is toch God! O kom toch moeder en zie!” *Genoveva* kwam. „Ziet gij,” zeide hij, „en zie, de egelantierbeziënstruik, zij krijgt zeker nog meer schoone roode bloemen; maar ze zijn nog niet opgekomen. Zie, het roode kijkt al een weinig uit de knopjes. Is de lieve God dezen nacht er dan niet mede gereed gekomen? „O kind,” zeide *Genoveva*, „dat te maken kost God in het geheel geene moeite. Hij kan alles in een oogenblik; want Hij is almachtig. „Maar,” vervolgde de jongeling; „zeg mij toch, hoe kan God in den duisterten nacht alles zoo maken?” *Genoveva* zeide hem, dat God in den nacht zoo goed kan zien als op den dag, hierover was *Smartenrijk* vol verwondering.

Op een morgen kwam *Smartenrijk* vol vreugde aangelooopen, en riep: „Moeder! daar heb ik nu weer iets gevonden, dat zeer schoon is. O kom toch en zie wat het is!” Hij voerde haar bij de hand naar een sleedoornboschje, en zeide: zie eens in dit donker doornbosch! Ziet gij niets?” „Dat is een vogelnestje, liefkind! antwoordde *Genoveva*, een vlasvinkennest. Zoals wij een hol hebben, zoo hebben zij een nest. Zie het vogeltje zit er in. Hoe vriendelijk ziet het ons aan! Het vliegt weg. Beschouw het nestje nu goed — maar steek u niet aan de doornen! Zie, van buiten is het van dorre, vale grashalmen te zamengevoegd, van binnen is het sierlijk met teedere; bruinachtige haartjes gemaakt. Zie er nu goed in, zeide zij en hief den jongeling in de hoogte. „O dat is schoon!,” zeide

hij. Maar wat zijn dan die vijf nette kleine dingetjes, die daarin liggen?” Dat zijn eijertjes!,” zeide *Genoveva*; zie hoe schoon bleek groen ze zijn, en welke schoone ronde streepjes zij hebben. Maar wat doet toch het vogeltje met die eijeren? vroegde de jongeling. „Dat zult gij wel zien,” antwoordde *Genoveva*; zie maar alle dagen vlijtig toe — maar raak er toch vooral nooit eenige aan.

Na een paar dagen bezocht *Smartenrijk* weder het nestje. Toen waren in plaats van eijeren, er al jonge vogeltjes in. O, zie toch, zeide *Genoveva*, zie hoe teeder en klein ze zijn. Zie ze zijn nog blind! en hebben nog geene vedertjes. Zij kunnen ook niet vliegen — en niet eens uit het nestje huppelen. „Ach, die lieve, kleine, arme, naakte bekjes! zeide de jongeling. „Maar moeten zij dan niet bevriezen en honger lijden?” „Neen, lief kind, zeide *Genoveva* daar heeft de lieve God reeds voor gezorgd. Het nestje is van binnen week' en digt met teedere haartjes gevoerd, opdat zij zacht en warm liggen. Het is rond, opdat zij zich nergens aan zouden stooten, en zij zich geen zeer doen. Dit geheele bekoorlijke nestje, heeft het oude vogeltje zelf gemaakt. Niet waar? het is kunstig, wij lief kind! kunnen er geen tot stand brengen; deze kunst heeft de lieve God, het oude vogeltje geleerd, uit teedere zorgvuldigheid jegens de jonge kleine vogeltjes. Zie, de groene, ronde blaadjes van de doornstruiken in het rond, die hun thans, daar de zon zoo heet schijnt, liefelijke schaduw geven, en hen voor den regen en de vochtigheid beschermen. En wanneer het des nachts, 's morgens en 's avonds slechts een weinig koel wordt, dan komt het oude vogeltje en plaatst zich met uitgespreide vleugels, zorgvuldig op hen, opdat zij warm toegedekt zijn en niet bevriezen; en de puntige doornen in 't rond die zijn daar ook niet nutteloos; de booze raven zouden de jonge vogeltjes opeten,

maar de doornpunten houden haar van het nestje af, en steken hen, wanneer zij de jonge vogeltjes eenig leed willen doen. Maar het oude vogeltje, dewijl het zeer klein is slaapt ligt door de doornen, zonder zich te beschadigen. Zie, zoo verkondigen ons alle dingen, zelfs de stekende doornen, de vriendelijkheid en de teedere vaderlijke zorgvuldigheid van God.

Terwijl *Genoveva* dus sprak, kwam het oude vogeltje aanvliegen, en plaatste zich op den rand van het nestje. Al de jonge vogeltjes strekten kweelend de kopjes in de hoogte, en sperden de bekjes wijd open, en de ouden voedden hen. *Smartenrijk* was geheel verrukt. "O! dat is schoon," zeide hij. Dat is zeer schoon! en huppelde van vreugde. „Zie,” zeide *Genoveva*, „de jonge vogeltjes kunnen hun voedsel nog niet halen, daarom brengt de oude het hun. De korreltjes waren hun te hard, daarom verbreekt de oude dezelve, en laat ze eerst in zijn kropje week worden, en geeft het dan aan hen. Heeft God dat niet zeer schoon ingerigt? Zie, zoo liefderijk zorgt God voor al zijne schepselen, ook voor het kleinste vogeltje. Zoo liefderijk zorgt Hij ook voor ons! „Ja lief kind!” vervolgde zij, en zag hem weenend aan. „Hij heeft tot nu toe voor u gezorgd, en zal nog verder voor u zorgen!” „Ja, Ja,” zeide de jongeling. Hij heeft voor mij gezorgd, de goede, lieve God, Hij heeft u aan mij gegeven, lieve moeder! Gij hebt mij veel liever dan het arme vogeltje zijne jongen heeft. Zonder u had ik reeds voor lang moeten omkomen!” Zoo sprak hij, en viel zijne moeder om den hals.

Smartenrijk had nu zijne moeder alle dagen iets nieuws te verhalen, te toonen en te brengen. Daar zij zich nu met hem ophield, en hij geen speelmakkers had, die hem bedorven, en geene speelzaken, die hem versrooiden, alzoo ontwikkelde zich zijn verstand al meer en meer. Hij beminde zijne moeder boven al, en elken schoonheid der

werken van God, maakte op zijn schuldeloos hart den diepsten indruk. Iederen morgen bragt hij zijne moeder de schoonste bloemen; plukte de bekoorlijkste korfjes, die zij van biezen gevlochten had, voor haar dagelijks vol met de heerlijkste aard- en boschbeziën. Het ruwe hol versierde hij met de schoonstreepigste slakkenhuisjes en de glansrijkste schelpjes, met zeldzame mos en flonkerende steenen waardoor 't een niet onaangenaam sierlijk aanzien bekwam. Dagelijks verhaalde hij haar, hoe de kleine groene bolletjes die uit de sleedoornbloesems en de groene eironde bolletjes, die uit de boschrozen ontstaan waren, steeds grooter en grooter werden, en hoe ook de vogeltjes opwasten en kleine vedertjes bekwamen, en hoe eindelijk de sleedoorn vol glansrijke zwarte sleepruimen en het hagedoornbosch vol scharlakenen roode egelantierbeziën hing, hoedatal de vogeltjes daar van daan vlogen.

Als hij voor den eersten keer de heldere schoone morgenster zag, en hij eens tusschen de duistere zwarte dennenboomen een zeldzaam schoongloeiend avondrood bemerkte, en hij den eersten regenboog ontwaarde toen kwam hij vol vreugde aangelopen, haalde zijne moeder, en zij moest alles met hem aanzien en bewonderen; hij dankte met zijne moeder God, die zooveel heerlijke dingen gemaakt heeft. Hierdoor deed hij zijne moeder duizenderlei vermaken aan. *Genoveva* wierp, wanneer zij de vriendelijkheid van den jongeling zag, dikwijls van vreugde een weenende blik ten hemel, en zeide: „O God! dus kan dan een schuldeloos hart ook in de wildernis een paradijs vinden en eene ziel; die U bemint en U lief heeft; vindt ook midden onder ellende en lijden den hemel.

De bezorgde moeder had nu ook niet vergeten, om hem voor de vergiftige gewassen te waarschuwen, die overal in de wildernis in majestieus pracht stonden. Zij wees hem de zwarte, glansrijke wolfbeziën en de bekoorlijke roode beziën des vijfvingerkruids den groenachtigen bruinen doornappel, de

melkwitte wortelen van de dolle of wilde kervel, en het hoogroode, als met witte paarslen bezaaide vliegenzwam. „Eet daar toch niets van,” zeide zij, „eet ook niets vóór dat gij het aan mij vertoond hebt: anders zoudt gij zeer ziek worden!” Doch de goede verstandige moeder waarschuwde hem nog zorgvuldiger voor ongehoorzaamheid eigenzinnigheid, snoepachtigheid en andere kinderlijke misdaden. „Deze,” zeide zij, „zijn nog meer verderfelijker, dan die vergiftige kruiden. Ach! de zonde gelijkt zeer dik-

wijls naar de hier groeiende verlijdelijke roode beziën, — die de oogen zoo schoon en aanlokkend voorkomen, maar wier genot den ondergang aanbrengt. Ja, het booze is dikwijls zeer aanlokkend, en valt veel schooner aan de oogen, dan het goede — zoo als daar de vergiftige vliegenzwam; zie de eenvoudige goede, schuldlooze en eetbare zwam, er naast, en de eerste overtreft de laatste verre in schoonheid van verwen.”

GENOVEVA BEKOMT DOOR EEN' WOLF EENE VERWARMENDE KLEEDING.

Onder de vele schuldlooze vreugden, waren voor *Genoveva* en haren zoon, de laatste lente en zomer vervlogen. Het was thans herfst Dezon scheen flauwer, ging dagelijks later op en vroeger onder. De zuivere blaauwe hemel was bestendig met treurige donkere wolken verduisterd. De aarde bragt niets aangenaams meer voort. De liefelijke gezangen der vogelen waren verstomd en de meeste derzelve uit het oord weggevlogen. Al de bloemen ver-

Genoveva bekommt betere kleeding.

dorden en vergingen; het loof hing geel en bleek aan de boomen en aan de struiken; en wat niet van zelf afviel, dat schudden de koude loeiende winden er af. Met een hart zwaar van bezorgdheid voor den winter, zat *Genoveva* aan den ingang van het hol, en zag met betraande oogen de verwoesting aan. Toen zeide *Smartenrijk*; „Moeder bemint God ons

thans niet meer dewijl Hij ons alles ontnemt, of gaat er iets van de wereld verloren?” „Nee, mijn kind!” zeide *Genoveva*. „Wanneer wij vroom en goed zijn, dan heeft God ons altijd even lief. Doch hier op aarde is alles veranderlijk en vergankelijk. Maar de liefde van God jegens ons is onvergankelijk en eeuwig, — Het wordt nu winter, maar na den winter komt ook eens de schoone lente weder; en dat is alle jaren zoo. Zie daarom met blijdschap, bij de nadering van den winter, op de liefelijke lente.” „Ach” voegde zij dan bij zich zelf er lachend bij, „lief kind daar gij tot uw verstand kwaamt, en alzoo den eersten winter beleefdet, is het u niet kwalijk te nemen, dat gij nauwelijks gelooven kunt, dat het na den winter weder lente wordt. En ik, uwe moeder, ben wel onverstandiger

te noemen dan gij. Ik heb het nu reeds door eene zoo lange ondervinding, dat na lijden altoos vreugde volgt, en het valt mij altijd hard om dit te gelooven; doch ik wil getroost zijn, en in lijden steeds aan de toekomstende vreugde denken en even als gij, vrolijk en opgeruimd zijn."

Genoveva was nu dagelijks bezig, om bosch-appelen peren, beukepitjes, sleedoorren, engelantierbeziën, en welke bruikbare vruchten zij ook vond, voor den winter in te zamelen. Zij graafde ook eene menigte wortelen uit, en *Smartenrijk* hielp haar altoos getrouw. Om hooi voor de ree te bewaren, daarop was zij reeds vroeger bedacht geweest. Eene grootere bezorgdheid dan het voedsel, was hare kleeding voor den winter. Haar eenig kleed, dat zij reeds zoo vele jaren dag en nacht aan had, was omtrent geheel versleten en verscheurd. Weenende zat zij aan den ingang van het hol, en zocht de afvallende stukken van haar kleed, met taaije grashalmen en doornpunten aan elkander te hechten; doch het wilde niet meer houden. „Ach!" zuchte zij stil bij zich zelve, „wat gaf ik thans voor eene naald en eenige eindjes garen. Hoe vele weldaden Gods genieten toch de menschen, die gezellig te zamen leven; en het valt menigeen niet in, om God daarvoor te danken."

Smartenrijk die hare stille droefheid bemerkte, zeide tot haar: „Moeder weet gij nog wat gij mij eens zeidet, toen ik u eens vraagde waarom de haren van de Ree uitvielen „God schenkt haar," zeidet gij, „voor iederen zomer een roodachtig bruin, dun, licht kleed, en dan weder een nieuw, graauw, warm kleed voor den winter. Wees daarom vrolijk! God zal er u ook zeker wel een schenken. Of denkt gij ook, dat Hij onze Ree meer bemint dan u?" *Genoveva* omarmde lagchende den jongeling, en zeide: „Gij hebt gelijk, lief kind! Ik wil gerust zijn; God zal wel voor ons zorgen. Hij, die de dieren en bloemen kleedt zal ook mij kleeden!"

Na een paar dagen beval zij den jongeling, om zich niet van het hol te verwijderen; zij nam een sterken boomtak in de hand, hing een uitgehold pompoenfleschje met melk aan hare zijde en trok verre in de wilderen rond, om nog meerder boomen op te zoeken, wier vruchten te gebruiken waren. Aan de afhelling van eenen hoogen berg, dien zij beklimmen wilde, zette zij zich neder om uit te rusten, en om zich met wat melk te laven. Toen kwam er een verschrikkelijke wolf den berg af, dragende een schaap in zijnen muil. Hij stond stil, en zag *Genoveva* met zeer vurige, fonkelende oogen aan. *Genoveva* schrok; maar zij bedacht zich heel spoedig, greep den tak, die nevens haar lag, sprong op den wolf aan, en gaf hem met al hare krachten een slag op den kop, om het arme schaap uit zijne klauwen te redden. De wolf liet het schaap vallen, hij spartelde, rolde een eindweegs de berg af, en liep huilende heen. *Genoveva* knielde bij het schaap neder, goot het eenige melk uit het fleschje in den mond en beproefde of het niet weder tot het leven was te brengen; doch het was vruchteloos; het beestje was reeds dood.

Het aanschouwen van het arme dier verwekte in *Genoveva's* ziel velerlei weemoedige gewaarwordingen. „Ach gij goed dier!" zeide zij, „gij zijt uit het vriendelijke oord, waar ik te huis behoort. Ach, dat gij nog leefdet! Hoe zoude ik u voeden en verzorgen. Hot zoude mijn *Smartenrijk* zich over u verheugen. Welligt zijt gij wel van de vele kudden mijns gemaals — en van de mijnen." — „Ach God!" riep zij luide uit „ja, gij zijt er van. Gij draagt ons teeken! Ach indien gij nog leefdet en de mensche lijke spraak verstondet, dan konde ik u vragen: Is hij, mijn gemaal uit den krijg wel terug gekomen? Denkt hij nog aan zijne *Genoveva*? Is hij nog op mij vertoornd; of heeft hij mijne onschuld erkend? Ach, hij leeft in overvloed, en ik verga hier van gebrek en ellende!"

Plotseling hield zij stil. In hare ziel kwam de gedachte: Ik moet zeer dicht bij mijn echtgenoot zijn, anders kon dit dier hier niet komen. Hoe zoude het zijn als ik met mijn kind er heenging? Er ontstond in haar hart eene groote begeerte naar haren echtgenoot, en vele tranen stroomden langs hare wangen. Zij bedacht zich lang. Eindelijk zeide zij: „Neen! Ik wil toch liever hier blijven. Een zware eed verbindt mij. Ik kan, wel is waar, zeggen dat hij mij in doodsangst is afgeperst, maar het is toch niet regt om hem te breken, en wie weet of dit waagstuk niet welligt de twee wakkeren mannen, die mij het leven schonken ter dood zoude brengen. Neen, neen! ik blijf hier zoolang als God het wil. Wil Hij mij uit deze wildernis redden, dan zal Hij wel eens de treden van een medelijdend mensch hier naar toe leiden. Het is toch beter ellende te verdragen, dan ons geweten te kwetsen."

Zij zocht nu onder aan de rivier, die langs den berg stroomde, een scherpen mossel, en vilde daarmede het schaap; het digte wollige vel af. Hierop waschte zij het vel in de heldere rivier, zuiverde het van stof en bloed, droogde het in de zon, en kleedde er zich dadeijk in. Dus doende kwam zij eerst laat in den avond weder in het dal bij het hol aan. *Smartenrijk* kwam haar reeds van verre te gemoet springen, en riep: „O, moeder komt gij toch eens! Ach, ik was zoo angstig om u! Waar blijft gij toch, zoo lang?" Doch plotseling bleef hij staan en verbaasde. Het pelkleed en de aanbreekende duisternis maakten dat hij zijne moeder niet meer kende. Hij liep ijlings terug om zich in het hol te verbergen. Maar toen hij hare vriendelijke stem hoorde: „Vrees niet, lief kind ik ben het" keerde hij weder terug en riep: O, God dank! dan zijt gij het toch! O, hoe ben ik verheugd. Maar zegt mij toch wat gij aan hebt? Gij zijt nu bijna even zoo gekleed als ik! Hoe zijt gij toch aan dat kleed gekomen?" De

lieve God heeft het mij geschonken!" zeide *Genoveva*. „Niet waar lieve moeder!" riep *Smartenrijk* en huppelde van vreugde, „heb ik u niet gezegd, dat God u een nieuw verwarmd kleed voor den winter zoude schenken?" Hij bevoelde het, en zeide: „Hoe schoon zacht en krullend is het, en hoe schoon wit! Juist zoo als de teedere, krullende, witte wolkjes aan de voorjaars-hemel. Ja, ja, men kan zien dat het eene hemelgaaf is." Zij gingen nu beide in het hol, en *Smartenrijk* bracht haar eene pompoenenschaal vol met melk, en een bezieënkorfje, gevuld met vruchten. En nu moest *Genoveva* hem breedvoerig verhalen, hoe zij aan het wollen kleed gekomen was.

De ruwe winter sloot *Genoveva* en *Smartenrijk* weder in het hol op. Slechts op bijzondere warme winterdagen, gingen zij een weinig in het dal. „Zie, lieve zoon!" zeide *Genoveva*, ook in den winter aanschouwen wij de heerlijkheid van God: dewijl dan alles zoo licht zuiver en wit is. Alle boomen en struiken zijn bedekt met een schemerenden wasem, als stonden zij allen in vollen bloei. Zie hoe de sneeuw daar, waar de zon er op schijnt, met zulke wonder-schoon rood, blaauw en groen schemerende vonken bestrooid is! Ofschoon al de loof-boomen ontbladerd zijn, zoo liet God toch altoos de groene dennenboomen hunne naalden, opdat de dieren van het woud hieronder hunne toevlucht vinden. De ruige jeneverbessenstruiken dragen ook in den winter, trissche blaauwe beziën, opdat de woudvogelen hun voedsel vinden. Onze bron bevriest nooit, opdat zij kunnen drinken en altijd groeien er versche, groene kruiden in: met welke zich menig diertje onderhoudt. Zoo bezorgd voor zijne scep-selen, zoo vriendelijk en goed, toont zich God ook in de ruwe jaargetijden. Wanneer het zwaar stormde en waaide, stooide *Smartenrijk* allerhande verzamelde zaadkorreltjes voor het hol neder. Dan vlogen de roodborstjes, de vrolijke koolmeesjes en de

bekoorlijke kleine meelmeesjes, tot voor den ingang van het hol en pikten het weg. Van het verzamelde hooi strooide hij ook altijd wat voor het hol. De hongerige reeën en hazen werden hierdoor er naar toe gelokt, en de haasjes werden ten laatste zoo tam, dat zij hem het aangename hooi uit de hand aten, en de reebokjes werden zoo vertrouwend, dat zij met hem speelden en met hem in den wedloop liepen.

Dusdanig had *Genoveva*, gedurende den winter, zeer veel vreugde. Maar zij had ook veel verdriet. *Smartenrijk* sliep altijd zeer vroeg en ontwaakte ook gedurende den nacht geen eenen keer. Zoo zat zij dan in het donkere hol vele uren zeer eenzaam en slapeloos. Ach! zuchtte zij dikwijls, als ik nu slechts een klein olielampje had, dat

GENOVEVA WORDT IN DE WILDERNIS

Even als de vervlogene zomers en winters brengt *Genoveva* met haren zoon, meer dergelijke jaargetijden in de wildernis door, en beleefde thans den zevenden winter. De vorige winters waren niet zeer koud: doch deze zevende winter van haar verblijf in de woestenij, was voor haar verschrikkelijk.

Eene ongemeene menigte sneeuw bedekte berg en dal, en de sterkste takken van de eiken-en beukenboomen braken onder hunnen last. Hoe goed *Genoveva* ook den ingang van 't hol tegen de indringende sneeuw verzorgde, dreven echter de woedende grimige koude winden, altijd eene menigte van dezelve in het hol. Hoe diep zij zich tegen de vorst in het rijkelijke mos, hetwelk hare legerstede uitmaakte, zocht te verbergen, zoo werd toch al het mos door den indringende sneeuw doorwaterd en verkoud. De ingang van het hol en de beschermende—dennentakken, waren altijd sneeuw wit van den damp, en de wanden van het hol, gelijk bevrozene vensterglazen, met ijs overtogen. De natuurlijke warmte van de ree was niet meer in staat, om de verschrikkelijke koude toereikend te verzachten. De vossen blaften

het hol vriendelijk verlichtte—welke eene daad van God ware dit! En wanneer ik dan eens een goed boek, of vlas om te spinnen had; hoe gelukkig zoude ik mij dan schatten. De geringste mijner dienstmaagden, en de armste meisjes uit mijn graafschap, hebben het thans veel beter dan ik. Deze zitten nu in hunne warme kamers, spinnen bij hun olielampje en onder vrolijke gesprekken verdrijven zij den tijd! Doch dan keerde zij haar hart weder tot God en zeide: „O, hoe goed is het toch wanneer men u kent lieve God! Zonder U heb ik thans niemand met wien ik spreken kan. Zonder U was ik in dit hol voor langen tijd, door troosteloosheid, reeds gestorven maar in elken toestand des levens bezorgt Gij ons in ruime mate troost!

ZIEK, EN BEREIDT ZICH TOT DEN DOOD.

van de strenge koude, en des nachts klonk het gehuil van de wolven verschrikkelijk door de wildernis heen. *Genoveva* sloot door de koude, geheele nachten geen oog, en de vrees, om, benevens haar zoon, door de wolven verscheurd te worden, deed haar beven. *Smartenrijk*, die van zijne kindsheid af, de ruwe spijsen en de harde levenswijze gewoon was, bevond zich trotsch de koude, welvarende. Maar *Genoveva*, die teedere hertogelijke prinses, die in de kamers was opgevoed, wier gronden met tapijten belegd waren, kon het in deze koude rotsgewelven niet meer uithouden. „O”, sprak zij dikwijls weenende en hare nedervallend tranen werden ijs, „een eenig vonkje vuur was voor mij een hemelgeschenk! Maar nu zal ik in het midden van het hout moeten bevriezen. Doch, Heere! uw wilgeschiedel!”

Haar beminlijk vriendelijk gezicht was geheel veranderd. Het zachte rood harer wangen was weg, en zij was doodelijk bleek. Hare liefelijke oogen verloren hunnen glans en zonken in de oogholten. Zij werd zeer mager, en zij had een jammerlijk voorkomen. „O lieve moeder!” zeide *Smartenrijk* met

tranen in de oogen „waarom ziet gij er toch zoo naar uit? Ik ken u zeker niet meer: O God! o God wat is het toch!” „Lief kind!” sprak *Genoveva*, „ik ben zeer ziek, en zal wel sterven”

„Sterven”, zeide de kleine, „wat is dat dan? Daar heb ik mijn geheele leven nog niets van gehoord.”

Ik zal inslapen sprak *Genoveva*, met een zwakke stem, en niet weder ontwaken. Nooit zien dan mijne oogen de zonen mijnoorhoort ook uwe stem niet

meer. Dit ligchaam zal dan koud en stijf op den grond uitgerekt liggen, en geen vinger meer kunnen bewegen: eindelijk verrot het geheel en wordt weder aarde.

Toen viel de jongeling haar weenende om den hals, en herhaalde steeds de woorden: „O moeder, moeder sterf toch niet, ik bid u sterf niet.”

Genoveva zeide: Ween niet lief kind! Het staat niet aan mij, of ik sterven wil of niet; God wil het zoo nu hebben.

God? riep de jongeling zeer verwonderd. En gij hebt altijd gezegd: God is goed. Hoe kan Hij dat dan laten geschieden? Zie ik kan geen vogeltje ombrengen -- veel minder u.

Genoveva antwoordde: Gij hebt gelijk lief kind! Omdat gij mij niet kunt laten omkomen, noch doodden, zoo wil God het nog veel minder. Hij, die eeuwig leeft, geeft ook aan ons het eeuwig leven. . . . Doch ik moet u dit eerst verklaren. Weet

Genoveva in de wildernis ziek geworden.

gij nog wel, lieve zoon! hoe ik mijnoud kleed uittrok en wegwierp dewijl het niet meer goed was, en hoe God aan mij een beter schonk? Zie zoo zal ik dan ook dit ligchaam uittrekken en wegleggen; 't zal rotten, gelijk dat oude gewaad; maar ik zelf kom bij God, onze lieve Vader in den hemel. Die zal mij dan ook, in plaats van dit ligchaam, met een schooner, heerlijker ligchaam bekleeden. O, in den hemel—

daar zal ik het goed hebben; daar zal ik van geen koude be-

ven en niet meer ziek zijn, daar zucht en ween ik nimmermeer en geniet er, in plaats van lijden, enkel vreugde. Gelijk de lente schooner is dan de winter, zoo is de hemel schooner dan de aarde. Ja, de schoonste, bekoorlijkste lentedag is tegen de schoonheid en bekoorlijkheid des hemels slechts een gure duistere winternacht.

Wie goed en vroom is die komt er eens in. Moeder, zeide *Smartenrijk*, ik wil met u! Ik wil niet alleen onder de wilde dieren blijven; want die antwoorden mij niets wanneer ik met hen spreek. Ik wil ook sterven en dit kleed van vleesch uittrekken.

Neen lieve zoon! zeide *Genoveva*, „gij moet nog langer op aarde blijven. Maar eens komt gij, wanneer gij vroom leeft, zeker bij mij in den hemel, want gij moet ook eens sterven. Maar hoor nu wat ik u verder zeggen wil. Wanneer ik niet meer spreek, wanneer mijn adem stil staat, wanneer ik mijne oogen toegesloten heb, mijn

mond bestorven is, mijn hand stijven koud zal worden, blijft dan nog drie dagen hier; ga dan, wanneer gij zeker weet, dat ik dood ben en de onaangename doodslucht dit hol vervuld, uit deze wildernis, — altijd juist daarheen waar thans de zon opgaat. Dan zult gij, na een of twee dagen, aan het einde van dit wilde woud komen en eene groote, schoone vlakte voor u zien, op welke vele duizenden van menschen wonen.

„Vele duizenden van menschen!” riep *Smartenrijk* vol verwondering. „Ach ik geloofde altijd, dat wij maar met ons tweeën alleen op de wereld waren. Maar waarom hebt gij mij dit niet voor langen tijd gezegd? O, wanneer gij nu gaan kondet dan gingen wij er dadelijk heen.”

„Ach, mijn kind!” zeide *Genoveva*, die menschen hebben ons juist, in deze wildernis bij de dieren van het woud, opgesloten. Zij wilden mij en u om het leven brengen.

„Dan wil ik niet bij hen, zeide de jongeling. Ik dacht dat zij zoo goed waren als gij moeder! Maar moeten die menschen dan ook sterven!”

„Waarlijk,” zeide *Genoveva* alle menschen moeten sterven.

„O dan zullen zij het niet weten, zoo als ik het tot nu toe niet wist,” zeide hij. Ja, nu wil ik naar hun toe gaan, en het hun zeggen. Menschen! wil ik hun toeroepen gij moet allen sterven. Betert u, anders komt gij niet in den hemel! Wanneer zij 't maar gelooven.”

„O kind, zeide *Genoveva* dat weten zij reeds sedert lang. Maar daarom beteren zij zich niet. Zij leven in overvloed. De aarde brengt voor hen de allerschoonste vruchten voort, wier gelijken men in deze wildernis niet ziet. Zij hebben de beste spijsen en dranken. Zij dragen kleederen van alle kleuren van bloemen, die bij den voorname dikwijls nog met kostbare zaken bezet zijn en even als sterren fonkelen. Hunne woningen zijn zoo prachtig, dat ik het u in het geheel niet beschrijven kan. Ook in den

winter hebben zij de zon als in hunne woning; het vriest er in het geheel niet; en des nachts weten zij hunne woningen zoo licht en helder te maken als op den dag. Maar de meesten danken God niet eens voor deze zijne weldaden; zij willen in het geheel niet aan Hem denken en haten, plagen en kwellen elkander dikwijls zoo erg als zij maar kunnen. Alle dagen sterven er zeker eenigen uit hun midden weg; maar de anderen bekreunen zich in het geheel er niet om en leven voort, als of zij eeuwig op aarde leven zouden.”

„Dan ga ik er in 't geheel niet heen, zeide *Smartenrijk*, want daar zijn de menschen niet alleen zoo boos als een wolf, maar ook nog veel dommer dan deze ree die van alles, wat wij spreken, niets verstaat. Ik wil niets van de spijsen dier menschen, en liever met de dieren eten. Die leven — de eenige nijdige wolf uitgezonderd — doch vreedzaam onder elkander en voeden zich gerust met gras en kruiden. Ik blijf bij de dieren en ga niet naar de menschen.

„Gij moet toch naar hen toe, lief kind!” zeide *Genoveva*, zij zullen u geen leed doen. Hoor nu verder. Ik heb tot nu toe slechts van uwen Vader, die in den hemel is gesproken; maar nu moet ik u ook nog zeggen, dat gij een vader op aarde gelijk eene moeder op dezelve hebt.

„Een vader op aarde, zeide de jongeling verheugd, dien men zien en, zoo als ik thans u doe, bij de hand nemen kan; die niet onzichtbaar is, als de Vader in den hemel!”

„Ja lief kind!” zeide de moeder, gij zult hem zien en met hem spreken.

„Hem zien en met hem spreken!” riep hij, en zijne oogen fonkelden van blijdschap. Maar vervolgde hij peinzende, waarom komt hij dan niet bij ons? En waarom laat hij ons zoo alleen in deze wildernis? Hij zal toch ook niet een van die booze menschen zijn?

„Neen lief kind!” zeide *Genoveva* Hij

is een goed mensch. Hij weet niet, dat wij in deze woestenij zijn. Hij weet niet eens dat wij nog leven. Hij denkt, dat wij beiden om het leven zijn gebragt en hij meent, dat ik de goddelooste moeder ben, die er op aarde bestaan kan. De menschen logen hem wat voor. . .”

„Wat is dat dar: zij logen?” viel de kleine haar in de rede. Dat versta ik niet.

„Dat is,” sprak de moeder, „wanneer men anders spreekt dan men denkt. De menschen zeggen bij voorbeeld, dat zij elkander zeer lief hebben, en zij kunnen elkander toch niet verdragen, dat noemt men dan liegen.”

„Ja, kan men dat? zeide de kleine, dat was mij nooit ingevallen. O de menschen, de menschen! riep hij en schudde het gekrulde hoofdje — zijn toch zeldzame schepselen!”

„Nu, sprak *Genoveva*, uw vader werd ook zoo belogen. Zij verhaalde aan den jongeling hierop van hare geschiedenis wat hij verstaan kon en vervolgde toen verder: „Zie dezen gouden ring, die aan mijnen vinger zit, heb ik van uwen vader gekregen.”

„Van mijnen vader!” riep hij verheugd, o laat mij den ring toch eens goed beschouwen. Van mijnen vader in den hemel heb ik reeds zoo vele schoone zaken gezien — zon, maan, sterren en bloemen — maar van mijnen vader op aarde, heb ik in mijn leven nog niets gezien.”

Genoveva nam den ring van haren vinger en gaf denzelfden aan den jongeling. O die is schoon! zeide *Smartenrijk*. „Heeft mijn vader nog meer zulke mooie zaken, en schenkt hij mij ook iets daarvan.”

„Ja wel, lief kind!” zeide *Genoveva*, en tak den ring weder aan haar vinger: „Wanneer ik dood ben, neem den ring dan van mijnen vinger, want eerder wil ik hem niet afleggen, maar tot aan mijnen dood be- waren, zoo als ik uws vaders liefde en trouw ook tot in den dood bewaar. O, zeker mijne liefde jegens hem was zoo zuiver, als

het goud van dezen ring, en mijne trouw is eeuwig, zoo als deze ronde omtrek des rings, aan welken men geen einde vindt — het zinnebeeld is der eeuwigheid. — Als gij dan bij de menschen zult komen, vraag dan naar Graaf *Siegfried*; want zoo heet uw vader. Verzoek de menschen dat zij u bij hem brengen; maar zeg aan geen mensch, van waar gij komt, of waarom gij naar den graaf wilt. Laat ook vooral den ring aan niemand zien. Wanneer gij dan voor den graaf, uwen vader zult staan, geef hem dan den ring en zeg tot hem: vader! dezen ring zend u mijne moeder tot een teeken, dat ik uw zoon ben. Voór eenige dagen is zij gestorven. Zij groet u nog eens en laat u door mij zeggen, dat zij onschuldig was en dat zij u alles vergeeft. In den hemel hoopt zij u weder te zien, dewijl het op de wereld niet meer konde geschieden. Gij zult vroom leven, getroost zijn en niet om haar weenen; maar voor mij zorgen. Vergeet dat toch niet, lief kind! Ik ben onschuldig en hem getrouw: dat heb ik bij mijn dood betuigd en daarop ben ik gestorven. Zeg hem ook, dat ik hem in het uur des doods nog zoo lief had als ik u bemin. Verhaal hem ook, hoe ik hier leefde en stierf. — Ik laat hem ook verzoeken, om mijn ontzielde ligchaam uit dit hol te halen, en hetzelve in het graf van zijne voorouders te begraven. Ik was hem niet onwaardig, ofschoon mij de menschen voor een echtbreekster en voor eerloos hielden.

„En dan moet ik u nog iets zeggen, dat gij nog niet weet. Zoo als gij eenen vader en eene moeder op aarde hebt, zoo heb ik ook vader en moeder. Ach God! Maar ik weet niet, of zij de jammeren, die ik hun onschuldig veroorzaakt, overleefd hebben of niet; doch wanneer zij nog in het leven zijn — o, bid dan uwen vader, om u dadelijk bij hen te brengen. O, zij zullen eene groote vreugde smaken, wanneer zij u hunnen lieven kleinzoon aanschouwen, en zeer zeker over deze vreugde al de ellende, in

zeven lange jaren uitgestaan, vergeten. Dan ach! — vervolgde zij en brak in eenen stroom van tranen uit: „mijn goede vader gij hebt zeker zeer zwaar om mij getreurd! En gij, mijne lieve moeder! hebt zeker om uwe *Genoveva* veel geweend. Ach, mijne beminde ouders! Uw aangezicht had ik toch nog gaarne willen zien, alvorens ik stierf. O, gij verlangt ook zeker om mij nog eens te zien: en indien gij wist dat ik nog leefde...! Maar ach! gij denkt, dat mijn ligchaam in een atgelegene oord van de wildernis vóór lang vergaan is. O, hoe zalig is toch de hoop des hemels en het wederzien in denzelfden! Zonder dezen troost was het verdriet op aarde toch te groot, en wij arme menschen zouden in vertwijfeling geraaken. Gij weent, lief kind! doch vergeef het mij, dat ik u het hart zoo zwaarmoedig maak. Zie ofschoon gij thans mij uwe moeder verliest, zoo zal toch God in de plaats van mij, u een goeden vader schenken? Ween daarom niet, lief kind! Uw vader zal u zeker zeer liefhebben, u kussen, u op zijne armen en op zijnen schoot nemen, aan zijn hart drukken, en u zijnen zoon noemen, veel aan u vragen, en van rouw en vreugde weenen, wanneer hij u, zijn lief kind, dus aanziet!”

Genoveva zonk neder, en kon in langen tijd geen woord meer voortbrengen.

De verschrikkelijke koude van den winter ging voorbij; het waaide eene koele zachte lucht, de zon scheen des middags weder helder en vriendelijk in het hol, en hare lieflijke stralen waren reeds veel warmer. De damp aan den ingang, en het ijs aan de wanden van het hol smolten, en vielen met groote druppels naar beneden; maar met *Genoveva's* ziekte werd het dagelijks slimmer en zij zag niets anders voor oogen, dan den naderenden dood. Zij nam 't kruis van de wand bij zich op het bed en bereidde zich tot sterven.

„Ach”, zeide zij, „mij is wel is waar den troost ontzegd, om eenen priester aan

mijn sterfbed te zien die mij moed inspreekt, en mij het brood des levens toereikt, tot versterking op de groote reis naar de eeuwigheid; maar Gij, o Heer! Gij eeuwige Hoogepriester, zijt zelf bij mij! Gij zijt allen, die eenen verslagen en ter nedergeslagen geest hebben, innig nabij! Ieder menschenhart, dat lijdt en naar U verlangt, zult Gij opwekken en verkwikken; Gij zegt 't zelf: zie ik sta voor de deur, en kloep aan. Zoo iemand mijne stem hoort, en mij de deur opent, bij dien wil ik ingaan en avondmaal met hem houden en hij met mij.” Zoo sprak zij, en bad in stilte met gevouwen handen en nedergeslagene oogen.

Smartenrijk zat den geheelen dag en de lange winternachten zonder licht, bestendig nevens haar; en de goede jongeling konde niet meer eten noch drinken. Hij deed alles wat hij aan hare oogen konde zien, en verzorgde haar met kinderlijke liefde. Hij nam zijne beide handjes vol mos en droogde zoo verre als zijne kleine armpjes zich uitstrekten, de natte wanden van het hol af, opdat het water niet op zijne zieke moeder zoude droppelen. Hij verzamelde aan de rotten en bij de boomen veel droog mos, om in de plaats van de vochtige legerstede, eene betere te bereiden. Spoedig haalde hij voor haar eene pompoenschaal vol frisch water van de bron en zeide: „Wilt Gij niet drinken, lieve moeder! Gij zijt zoo heet, en uwe lippen zijn zoo droog.” Dadelijk bragt hij haar een pompoenschaal met melk, en zeide: „Drink toch lieve moeder! zij is zeer goed, ik heb dezelve zoo pas gemolken.” Toen viel hij haar weder om den hals, en zeide zuchtende: „O moeder! lieve moeder! O' wanneer ik maar in de plaats van u ziek ware, of voor u konde sterven.”

Op een morgen had zij een paar uur zeer zacht en zoet gesluimerd. Zij ontwaakte veel opgeruimder en sterker. Het klein, houten kruis dat zij steeds in hare hand hield, was haar in den slaap ontvallen. Zij zocht het — en *Smartenrijk*, die dadelijk bemerkte

wat zij wilde, gaf het haar weder in de handen. „Maar lieve moeder”, hervatte hij „wat doet gij toch altijd met dit hout in de handen?”

„Lief kind”, sprak zij, ik dacht langer te leven, anders had ik dit reeds vroeger gezegd. Doch ik zie nu wel, dat men niets dat goed is waarschuwen mag. Ik heb u reeds verhaald, dat de Vader in den hemel ook een' Zoon heeft, die Hem in alles gelijk is; maar, dat deze, zijn Zoon, alles voor ons gedaan heeft, konde ik u nog niet wel vertellen, gij zoudt zeer veel niet verstaan hebben, dewijl gij tot nu toe van de geheele wereld verwijderd, in de wildernis opgroeidet. Thans weet gij dat er meerder menschen op de aarde leven en ook hoe zij gesteld zijn: en daar gij gehoord hebt, en het ten deele reeds aan mij kunt zien, wat sterven is — zoo wil ik beproeven, om het gewigtigste der geschiedenis van den Zoon van God u duidelijk te maken. Alsdan zult gij ook inzien welke beteekenis het hout heeft, dat ik in mijne hand heb. Hoor dan wat ik u verhalen zal opmerkzaam aan, en neem de woorden van uwe moeder wel ter harte.”

„Zie! de lieve Vader in den hemel bedroefde zich, dat de menschen zoo boos, en daardoor zoo ellendig waren, dat hij hen uit dien hoofde na hunnen dood, in het geheel niet in den hemel konde laten. Toen zond Hij zijnen Zoon tot hen van den hemel af; die zoude hen verlossen en den hemel weder voor hen openen. Zijn heiligen naam is: *Jesus Christus*”.

„Deze zijn beminde Zoon was zoo magtig en liefderijk als de Vader zelf. Toen h nog een kind was, nog veel kleiner dan gij nu zijt, was Hij met zijne moeder ook in een hol, dat even als dit tot eene verblijfplaats voor dieren diende. Toen hij groot was geworden, leefde hij ook eenigen tijd in eene wildernis, die nog veel verschrikkelijker was dan deze. Hij bad gestadig, opdat het geen wat Hij den menschen zeggen en tot hun heil wilde doen, toch niet vergeefs

mogte zijn!”

„Daarop ging hij tot de menschen en verhaalde hun, dat de Vader in den hemel Hem tot hen gezonden had; en dat de Vader in den hemel zoo goed is, hen zoo lief heeft en dat alle menschen, kinderen van dezen Vader zijn, dat zij ook daarom zeer goed moeten wezen en dezen goeden Vader en elkander zeer lief moesten hebben. Wie Hem den Zoon gehoor geeft, zeide Hij, en betert, die komt ook eens in den hemel en zal daar veel, zeer veel vreugde hebben. Maar wie Hem geen gehoor geeft, en Hem niet volgt, die komt niet in den hemel, maar in een verschrikkelijk oord.”

„Doch de menschen wilden niet gelooven, dat Hij de Zoon des Hemelschen Vaders was, en dat de Vader in den hemel Hem tot hen gezonden had. Toen toonde Hij hun oogenschijnlijk, dat Hij zoo magtig was als de Vader.”

„Eene moeder, zoo als ik, doch iets ouder; was bij voorbeeld eens zoo ziek als ik en had dezelfde kwade koorts; geen mensch konde haar helpen; doch hij nam haar slechts bij de hand, zoo als ik u thans bij de hand neem, en van dien oogenblik af werd zij weder gezond, en zag er weder zoo schoon en rood uit als te voren.

„Op een anderen keer was een jongeling iets grooter dan gij, gestorven. Hij was de eenige zoon van zijne moeder, zoo als gij de eenige zijt. O, hoe de moeder om hem weende, dat kunt gij denken! Maar de Zoon van God zeide vriendelijk tot de moeder: Ween niet, en tot het doode ligchaam zeide Hij: sta op! en toen was hij weer dadelijk levend en stond op. De Zoon van God voerde hem nu weder tot zijne moeder, en zij verheugde zich onbeschrijfelijk.”

„Doch de menschen geloofden nog niet dat Hij de Zoon van God was, en dat de Vader in den hemel Hem in de wereld had gezonden. Zij konden niet dulden, dat Hij altijd zeide, dat zij boos waren en goed moesten worden. Eindelijk maakten zij een groot

hout bij elkander, juist zoo als dit kleine dat ik hier in mijne hand hebt, men noemt het een kruis, en vervolgens boorden zij nagels, die ongeveer aan de doornen gelijken, maar die veel grooter en harder zijn, door zijne handen en voeten, en sloegen Hem al zoo met uitgerekte armen aan het kruis. Toen liep het bloed uit zijn heilig ligchaam en Hij moest sterven. Maar zij lachten nog over Hem, en bespotteden Hem. Evenwel had Hij geen mensch eenig leed aangedaan, het met allen zoo goed gemeend, en allen geholpen, die door Hem wilden geholpen zijn!

„O die booze, booze afschuwelijke menschen,” riep *Smartenrijk*. „Maar verdroeg dat de Vader in den hemel, en sloeg Hij niet met zijnen bliksem er op in? Als ik in zijne plaatse ware geweest, ik had ze allen doodgeslagen!”

„Lief kind!” zeide de moeder. „de Zoon bad voor hen tot den Vader: Vader, zeide Hij, vergeef het hun; zij weten niet wat zij doen! Ja Hij stierf juist uit liefde voor de menschen, uit liefde voor alle menschen, ook uit liefde voor deze boozen. Dit was zeer noodzakelijk, lief kind! anders had geen mensch in den hemel kunnen komen, gij en ik ook niet. Ook uit liefde voor ons beiden, vergoot Hij zijn dierbaar bloed.

De goede jongeling zat onbewegelijk, luissterde aandachtig, en de heldere tranen liepen over zijne roode wangen. Daar hij dit alles voor de eerste keer hoorde, zoo deed dit hem onbeschrijfelijk aan. „O, die goede, goede Zoon van God!” zeide hij, en wiesch zijne tranen met het reëenvelletje, dat hij aan had, af. „Maar Hij is toch nu ook in den hemel?”

„Ja, lief kind!” zeide de moeder, „zijn ligchaam lag nu dood; men legde het in eene steenrots, die bijna aan deze waarin wij wonen gelijk was, en men wentelde eenen grooten rotssteen voor den ingang van het hol; maar denk eens, eer dat er drie dagen vergingen, kwam Hij weêr levend uit het hol te voorschijn. Fenige weinige men-

schen waren toch niet zoo boos als de overigen; zij hadden Hem gehoor gegeven en zich verbeterd. Deze hadden hem zeer lief gehad, en veel over zijaen dood geweend; naar dezen ging Hij nu. O, wat hadden zij eene groote vreugde, toen zij Hem weder zagen! Maar Hij zeide hun, dat Hij nu weder tot zijnen Vader in den hemel ging. Allen waren daarover zeer treurig; doch Hij zeide: Weent niet, en laat u het harte niet zwaar worden! Ziet, boven, waar mijn Vader woont, daar is ruimte genoeg voor u. Ik ga er nu heen en zal voor u eene plaats bereiden. Doet slechts wat ik u gezegd heb, dan komt gij allen ook daar, waar ik ben. Ik zal u eens wederzien, en dan zal uwe vreugde volmaakt wezen, en niemand zal dezelve u weder kunnen ontnemen. Maar ook nog op aarde zal ik ofschoon gij mij niet kunt zien, toch altijd onzichtbaar bij u zijn, tot aan het einde der wereld. Hij zegende hen nog en zweefde toen voor hunne oogen al hooger en hooger ten hemel op, tot dat Hem eindelijk een wolk voor hun gezicht verbergde.”

„O, dat moet schoon geweest zijn,” zeide de jongeling. „Maar weet Hij thans nog iets van ons? Weet Hij, dat wij hier in de wildernis leven, en zullen wij Hem ook eens in den hemel zien?”

„Waarlijk,” zeide de moeder, Hij ziet ons overal, en waar wij ook zijn, daar is Hij bij ons, geeft ons goede gedachten in het harte en helpt ons, om zeer goed te worden; want zie, lief kind! gij zijt wel een goede jongeling, en hebt mij reeds zeer veel vreugde aangedaan; maar regt en geheel goed zijt gij nog niet. Dat kunt gij, als gij slechts een weinig acht wilt geven, alle oogenblikken aan u zelve ontdekken. Zie, gij zoudt voor de menschen, indien zij u om het leven hadden willen brengen, zoo niet gebeden hebben als de Zoon van God! Gij hebt op dezen oogenblik nog gezegd: gij zoudt hen allen hebben dood geslagen, wanneer gij de magt hadt gehad. Daar ziet gij nu reeds,

dat gij in lang na nog zoo goed niet zijt, en zulk eene liefde nog lang niet hebt, als de Zoon van God. En zoo goed, en zoo liefderijk als Hij, moeten wij worden, wanneer wij zijn Hemelschen Vader en Hem behagen en eens in den hemel komen willen. En daartoe, dat wij zoo goed en liefderijk worden als Hij, wil ons de Zoon van God, helpen. Daarom kwam Hij in de wereld, en stierf voor ons aan het kruis.

„En nu, lieve *Smartenrijk* begrijpt gij wel waarom ik dit kleine kruis altijd in mijne hand houd. Het herinnert ons aan de liefde van den Zoon van God, die voor ons aan het kruis leed en stierf. Het vermaant ons, dat ook wij door lijden en sterven hetgeen men daarom ook een kruis noemt — in den hemel moeten komen. En daarom is ons dit eenvoudig teeken zoo lief en zoo waardig!”

„Ach, lief kind!” vervolgde zij, en zag hem met weenende oogen aan, ik heb niets dat ik u tot een aandenken geven kan, dan dit arm hout. Maar wanneer ik nu dood zal zijn, neem het dan uit mijne koude, verstijfde handen, en bewaar het. Schaam u niet beminde zoon, wanneer gij eens groot en rijk zult zijn, om dit arme aandenken van uwe moeder, op de beste plaats van uwe toekomstige prachtige woning te stellen. Denkt, zoo dikwijls als gij het aanschouwt, aan Hem, die eens uit liefde voor u aan het kruis stierf — en aan uwe moeder, die met dit kruis in de hand, thans sterft. Neem u toch voor om vroom en goed te zijn, om zuiver en schuldeloos te leven, de menschen te beminnen, om hun goed te doen, en zelfs het leven voor hen te geven, wanneer zij daardoor geholpen worden, al zoudt gij ook vooraf zien, dat zij u daarvoor niet willen danken! O, wanneer gij, bij den aanblik van dit kruis, u dit alles niet alleen voorneemt, maar het ook doet, dan is dit arme erfdeel van uwe moeder meer waardig dan het geheele groote en rijke erfdeel, dat gij van uw vader te wachten hebt.”

Door het lange spreken was *Genoveva* zoo zwak geworden, dat zij nu weder lang rusten en zwijgen moest.

„Ach, begon zij na eenigen tijd weder, „als gij maar gelukkig bij uwen vader komt; de weg daar heen, door de verschrikkelijke woesternijen, door het dikke ondoorgankelijke woud, over steile rotsen en diepe afgronden, is voor u, arm, zwak kind! waarlijk hard, ver en gevaarlijk. Maar God zal er u wel door helpen opdat gij bij uwen vader, dien Hij u hier op aarde gaf, gelukkig aankomt, zoo als Hij ons allen door de verre, gevaarvolle woestijnen der wereld moet geleiden, opdat wij eens bij Hem, den waren eenigen Vader van ons allen, onzen Vader in den hemel, gelukkig aanelanden en zijn aangezicht aanschouwen! Vergeet ook niet om een paar pompoenenschalen vol met melk mede te nemen, opdat gij onderweg niet versmacht. Neem ook eenen boomtaak mede, om u tegen de wilde dieren te verdedigen. Ach, arm kind! gij zijt waarlijk zwak, doch God, onder wiens bescherming ik, als eene zwakke vrouw, onder den woedenden wolf zegevierde: zal ook uw beschermer tegen de wilde dieren zijn. Wie op Hem vertrouwd, wandelt onbevreesd over slangen en adders, en vertreedt leeuwen en draken.”

Als de avondschemering aanbrak, nam hare zwakte zeer de overhand. Hare ademhaling ging zoo zwaar, dat haar het heete zweet uitbrak. Toen verzamelde zij alle hare krachten bijeen, hief zich in hare ligplaats van mos op, zag den jongeling, die nevens haar zat, ernstig en weemoedig aan, en zeide met eene zeldzame, plechtige stem, waarover de jongeling verschrok: *Smartenrijk!* kniel neder, dat ik u nog zegene, zoo als mijne moeder mij zegende, eer ik van haar scheide. Ik geloof, dat mijn einde niet verre meer af is! De arme jongeling knielde snikkende neder, boog zijn weemoedig aangezicht ter aarde, en hief de kleine bevende handjes aandachtig in de hoogte. *Genoveva* legde hare

handen op zijn krullend hoofd, en zeide met eene diepgeroerde stem: „God zegene u mijn zoon! en *Jesus Christus* zij met u, en zijn Geest leide en bestiere u, opdat gij een goed mensch wordet, en nooit — nooit iets kwaad doet; dan zal ik u eens in den hemel wederzien!” Zij teekende hem nu nog met het kruis, sloeg de armen om hem, kuste hem en zeide nog eens: „O *Smartenrijk!* wanneer gij nu bij de menschen komt, en hunne booze voorbeelden ziet, wordt dan toch niet boos. En als ge eens in glans en rijkdom leven zult, vergeet dan uwe arme moeder niet. Ach, zoo gij deze mijne liefde tot u,

DRÖEFHEID VAN GRAAF SIEGFRIED OM ZIJNE GEMALIN GENOVEVA.

Graaf *Siegfried* lag, toen hij op *Golo's* aanklagt, in de eerste opwelling des toorns, het ongelukkige doodvonnis over *Genoveva* onderteekende en afzond, in eene krijgstenen aan eene ontvangene wonde ziek. Zijne oude krijgsmakker en stalmeester, met name *Wolf* was juist eenige mijlen van het leger verwijderd; hij hield met zijne ruiters een langen bergpas bezet. Toen hij afgelost terug kwam en den tent van den Graaf binnen trad, om naar den welstand van zijnen heer te vernemen, verhaalde de Graaf alles, wat in dien tusschentijd was voorgevallen. De oude, eerlijke dienaar verschrok zóó, dat hij uitbarste en zeide: „O lieve heer, wat hebt gij gedaan? Uwe gemalin is zeker onschuldig, daarvoor verpand ik mijn oud grijs hoofd. Eene zoo vrome ziel, eene zoo goed opgevoede dochter is niet zoo slecht. Geloof mij; ik heb het door ondervinding. Maar uw *Golo* is een nietswaardige schurk. Houd deze woorden van een oud dienaar ten goede! Ik weet wel, dat hij door zijn gedurig vleien, zoo diep in uw hart is ingedrongen; maar geloof mij toch eens, wie u altijd looft en u altijd tot alles regt geeft, die is uw vriend niet. *Golo* veracht u in den grond, en zoekt maar alleen zijn eigen voordeel. Doch die u de waarheid zegt, ook dan wanneer gij deze niet gaarne hoort, die is uw

en deze mijne moederlijke tranen en mijne laatste woorden — de woorden van uwe stervende moeder, vergeet, en boos kunt worden, o! dan zult gij in de andere wereld eeuwig van mij gescheiden zijn *Smartenrijk!* blijf goed! word braaf!”

Zij kon niet verder spreken, zonk neder op haar ziekbed, sloot de oogen, en *Smartenrijk* wist niet, of zij thans sluimerde of werkelijk dood was. Hij knielde weenende en snikkende nevens haar, en bad steeds: „O God, laat haar niet sterven! O *Jezus Christus* wek haar weder op.

vriend. Geef mij daarom gehoor, beminde heer! en neem uw overijld oordeel dadelijk weg..... God in den hemel! hoe verre is het met mijn goeden heer gekomen! De geringste uwer onderdanen te veroordeelen zonder hem verhoord te hebben, zult gij voor een groote misdaad houden — en thans hebt gij uwe goede, vrome gemalin, zonder verhoor veroordeeld! O, wordt uwen onzaligen, spoedigen toorn toch eens meester! Gij hebt ze altemaal nog kunnen betreuren; maar deze, ik vrees, ik vrees, — heeft u een groot ongeluk aangerigt.”

De Graaf bekende, dat hij overijld gehandeld had, maar betwijfelde nog altijd, wie schuldig was; zijne gemalin *Genoveva*, of zijn lieveling *Golo*; want *Golo's* brief was zulk een slim verzonnen weetsel van leugens en de bode, dien *Golo* tot deze boodschap had uitgekozen, was zulk een uitgelezen bedrieger, en wist alles met zulk een schijn van eerlijkheid te bekrachtigen, dat de ijverzuchtige Graaf geheel verblind werd. Intusschen zond hij nog op hetzelfde uur een tweede bode aan *Golo* af, met het bevel, om zijne Gemalin tot zijne terugkomst in hare kamer te bewaren, haar in het geheel geen leed aan te doen, en haar in het minste niet in iets beperken. Hij gaf den bode zijn beste paard en beval hem, zoo hard te dra-

ven als hij maar kon; ook beloofde hij hem eene groote som geld, indien hij nog op den regten tijd op *Siegfriedsburg* aankwam, en hem een bevredigend antwoord terug zoude brengen.

Gedurende den tijd dat de bode zich op reis bevond, werd de Graaf van dag tot dag zwaarmoediger; het eene uur was het uitgemeent; *Genoveva* is onschuldig; den anderen tijd dacht hij weder: het is onmogelijk dat *Golo*, dien ik zooveel goeds gedaan heb mij zoo schrikkelijk kan beliegen. Zoo werd zijn hart bestendig door onzekerheid en vertwijfeling gefolterd. Tienmaal daags zond hij zijnen getrouwen *Wolf* uit, om te zien of de bode nog niet terug kwam. Geheele nachten kon hij in zijne oogen geen slaap meer vinden. Eindelijk kwam de bode en bracht het berigt, dat *Genoveva* met haar kind bij nacht heimelijk in het woud ter dood gebracht waren. Den goeden Graaf was het niet anders, als of zijn eigen doodvonnis uitgesproken werd — en hij verzonk in stomme droefheid. De oude, eerlijke *Wolf* ging heen en weende luid. en de ruiters van den Graaf, die allen voor zijne tent te zamen waren gekomen, vloekten en zweerden, om *Golo*, wanneer zij te huis kwamen in stukken te houwen.

De Graaf lag over jaar en dag aan zijne wonden ziek: want de onrust en de knagende worm in zijn harte, vertraagden de genezing. Zoodra hij hersteld was, verzocht hij om zijn ontslag en daar de Mooren reeds geslagen waren, en men van hen zeer weinig meer te vreezen had, zoo ontsloeg hem de Koning gaarne. De Graaf brak daarom met zijnen getrouwen *Wolf* en met zijne dappere krijgsglieden dadelijk op, en reed naar zijn geliefd vaderland.

Op een' laten avond kwam hij bij 't eerste dorpje van zijn graafschap aan. De goede lieden: mannen, vrouwen en kinderen kwamen dadelijk uit hunne hutten en weenden luid: „O genadige heer! Ach, dat verschrikkelijk ongeluk! Ach, die goede Gravin! Ach

die goddelooze *Golo!*” De Graaf steeg af, groette allen vriendelijk; bood hun de hand en vraagde naar alles, wat gedurende den tijd, dien hij in den krijg had doorgebracht, te huis was voorgevallen. Toen hoorde hij van *Genoveva* niets dan goed, en van *Golo* niets dan kwaad.

Mismoedigd en met een verschrikt harte reed hij verder, om nog in dien zelfden nacht *Siegfriedsburg* te bereiken. Reeds van verre zag hij al de vensters van het slot verlicht. Toen hij nader kwam en de slotbrug betrad hoorde hij een ruischend muziek. *Golo* hield juist met zijnen aanhang een vriendenmaaltijd; want hij hoopte zeker, dat de Graaf aan zijne zware wonden zou sterven, hij beschouwde zich daarom reeds als heer van het geheele graafschap en zocht, door bestendige verstrooijing en door gerucht makende vermakelijkheden, zijn boosaardig geweten tot zwijgen te brengen. Doch als hij zoo boven aan de prachtige tafel zat, zeiden de bedienden, die de spijzen opdroegen, zeer heimelijk tot elkander: „Zie, wanneer onze goede Graaf sterft, dan dringt de slimme *Golo*, bij de tegenwoordige onrustige tijden, zeker door en wordt onze heer. Maar ik wilde toch niet gaarne in zijne plaats zijn. Zie eens hoe verwilderd hij er uitziet! Dat hebt gij wel, zeiden de anderen. Hij heeft geene regte vreugde en het smaakt hem niet. Hij zit er juist bij als de arme zondaar aan het galgemaal. Ik zoude in zijn vel niet willen steken, en het loon dat hij in de andere wereld te goed heeft niet met hem willen deelen.

Als de Graaf met zijne krijgsglieden aan de toren van het slot gekomen was, beval hij den trompetters om het teeken van zijne aankomst te geven. De wachters, die boven op den toren waren, beantwoordden het met hunne trompetten. *Golo* en al zijne gasten sprongen van hunne zetels op en het geroep: „de Graaf, de Graaf! klonk door het geheele slot. *Golo*, die eerder den dood van den Graaf verwacht had, kwam ijlings naar

beneden en ging zeer nederig voor den Graaf die nog niet afgestegen was. De Graaf zag hem ernstig en onbewegelijk aan, zonder een eenig woord te spreken en *Golo* stond bleek en bevende zoo als een misdadiger voor zijnen regter. Zijn boos geweten kon men duidelijk uit zijne verwilderde oogen zien, en de geheele ongelukkige geschiedenis stond met groote letters, op zijn voorhoofd geteekend. Met waggelende, onzekere schreden ging hij voor zijnen

Terugkomst van graaf Siegfried.

heer den wenteltrap op; zijne bevende hand was naauwlijks in staat om den brandenden fakkel te houden. De graaf zag in het geheele slot niet anders dan verwarring, weelde, ongeregelde en verwarring. Overall ontmoette hij vreemde, verschrokke ne gezigten; en de weinige oude dienaren, die nog overig waren, begroetten hem met weenende oogen. Toen hij in de grootewapenzaal trad, legde hij helm en zwaard op de tafel, vorderde van *Golo* al de sleutels van den burg, droeg zijnen getrouwen *Wolf* het bevel op, om den toren van den burg wel te bewaren, opdat niemand het ontvlugte; gebod den dienaren om zijne vermoede krijgslieden goed te verzorgen, en wenkte toen aan allen om zich te verwijderen.

De eerste stap, die de graaf deed, was naar de kame van zijne gemalin, *Golo* had dezelve dadelijk na hare gevangenneming gesloten en dezelve, omdat hij zijn

boos geweten niet toeliet, niet weder betreden. Alles was nog zoo, als op dien morgen toen *Genoveva* dezelve verliet; hier stonden nog de stikramen, in welke een' halfvleinden met paarden doorwerkten lauwerkranen was, met het opschrift: „*Siegfried* de terugkeerende held: zijne getrouwe gemalin *Genoveva*,” Daar lag nog hare fluit op een boek vol schuldelooze, vrome liederen van welke zij er verscheidene, in de afwezigheid van ha-

ren gemaal gemaakt had. Hij vond vele opstellen van brieven aan hem, vol vrome, edele gezindheden, vol liefde en trouw jegens hem, van welke hij geenen bekomen had. Zij zeide daarin, hoe zij dagelijks voor hem had, opdat God hem onbeschadigd uit den bloedigen slag mogt terugvoeren; hoe zij zich verheugde om hem met een zoon of eene dochter op den arm tegemoet te kunnen nemen; hoe zij om hem bekommerd was en dikwijls weende en hoe zij, om zijn bestendig stilzwijgen, zoovele slapeloze nachten doorbragt; want daar *Golo* geen van hare brieven aan den graaf gezonden had, zoo had hij ook al de brieven van den graaf aan haar teruggehouden. De verschrokken graaf zat nog des middernachts vol stomme smart, en bemerkte niet eens dat zijne kaars reeds zover was afgebrand en op het uitgaan stond. Toen kwam *Bertha*, het getrouwe meisje, binnen, en bragt hem den brief, dien *Genoveva*

in de gevangenis geschreven had; toonde hem het snoer paarden dat hij dadelijk herkende, en verhaalde hem, onder duizenden van tranen, hoeveel goeds *Genoveva* aan haar, in hare ziekte gedaan had: wat zij in den nacht vóór zij ter dood gebragt werd, gezegd had, en wat zij van hare geschiedenis wist. Toen loosde zich de stomme smart van den graaf in tranen uit. Dit alles, maar bijzonder den brief, was hem het overtuigendste bewijs van *Genoveva's* onschuld. Hij weende zoo zeer, dat hem het gezicht verging, en *Genoveva's* brief van zijne tranen doorweekte. Hij riep steeds: o God! o God! o *Genoveva!* — en u, u kon ik vermoorden. U en mijnen zoon. O ik onzaligste van alle menschen. — En zijnen getrouwen *Wolf*, die op zijn klagen toeschoot, beproefde vergeefs om hem te troosten.

Nadat de graaf lang smartelijk geweest had, sprong hij dadelijk op, eischte zijn zwaard, en wilde *Golo* ombrengen. *Wolf* hield hem tegen, en stelde hem voor, dat hij *Golo* ook niet ongehoord moest veroordeelen. Toen beval de graaf om *Golo* des nachts gevangen te nemen; hem in ijzeren boeijen te slaan, hem in dezelfde gevangenis te werpen, waar *Genoveva* zoo lang in versmacht had. Ook al degenen, die het met *Golo* gehouden hadden, liet hij vooreerst vastzetten; de soldaten deden dit met vergeenoogen. Op den anderen morgen beval hij, dat men *Golo* voor hem zoude brengen. Toen men hem bragt, las hij *Genoveva's* brief nog eens. De woorden: „Vergeef hem, zoo als ik hem vergeef — om mij moet geen druppel bloeds vergoten worden!” gingen hem diep ter harte. Terwijl *Golo* binnen gebragt werd, zag de graaf hem met zijne beweende oogen weemoedig aan, en zeide met eene zachte, innemende stem: „*Golo*, wat heb ik gedaan dat gij dezen kommer over mijn hoofd bragt? Wat heeft u mijne gemalin, — wat heeft u mijn zoon gedaan, dat gij hen vermoordet? Gij kwaa nt als een arme jongeling in dit slot, en genoot hier niets dan goed —

waarom vergeldt gij het nu aldus?” *Golo* had gedacht dat de graaf zoude razen en woeden. Maar deze onverwachte zachtmoedigheid brak hem het hart. Hij begon luide te weenen, en riep: Ach, eene onzalige hartstocht verblindde mij! Uwe gemalin is zoo onschuldig als een engel des hemels. — Ik was de duivel, die haar wilde verleiden; en daar zij mij geen gehoor gaf, werd ik als razend, zocht mij aan haar te wreken en te gelijk mijn eigen leven te verzekeren. Ik vreesde, dat, wanneer zij u de waarheid zeide, gij mij zoudt ombrengen. Daarom kwam ik haar vóór, en klaagde haar valschelijk bij u aan” Het was den graaf een groote troost, dat *Golo* zelf de onschuld van *Genoveva* moest bekennen; vervolgens wenkte hij met de hand om *Golo* weder naar de gevangenis te brengen, en verborg toen zijn aangezicht in zijn witten doek, weende zonder ophouden, en verwenschte zijne oplopendheid in het onderste der hel.

De graaf was van nu af aan altijd zeer zwaarmoedig, zoo zelfs, dat men voor zijn leven vreesde. Zijne smart liep somwijlen tot krankzinnigheid. Alle naburige ridders, die zijne goede vrienden waren, kwamen te zamen om hem te vertroosten, doch de graaf zat en wilde geen troost aannemen. Altijd hield hij zich in de kamer van *Genoveva* op, en hij ging nergens meer heen dan in zijn slotkapel. Het was een van zijne grootste aangelegenheden, om het graf van *Genoveva* te laten opzoeken, — daar te kunnen weenen, en dan ook haar ligchaam met eer te laten begraven. Doch helaas niemand wist het graf te vinden, dan de twee mannen, die haar ter dood hadden gebragt, en deze waren spoedig daarop verdwenen, en niemand konde zeggen waar zij heen gegaan waren. Toen liet de graaf in de kerk te *Siegfriedsburg* een prachtig gedachtenisfeest over haren dood houden. Hij zijne dienaars en alle ridders uit den omtrek verschenen met hunne vrouwen in de diepste droefheid, en ook eene ontelbare menigte volks bevond

er zich bij tegenwoordig, zoodat de kerk nauwelijks het tiende deel daarvan konde bevatten. De graaf liet ook bijzondere aalmoezen onder de armen uitdeelen, en voor

zijne gemalin in de kerk een gedenkteeke met een verguld opschrift oprigten, hetwelk hare droevige geschiedenis nog aan de navereld zoude verhalen.

GRAAF SIEGFRIED VINDT ZIJNE GEMALIN GENOVEVA WEDER.

Er verliepen jaren, eer de graaf zich overreden liet om weder uit zijn slot te gaan, en dan nog moesten zijne vrienden, de ridders en de getrouwe *Wolf* hem bijna daartoe noodzaken. De een gaf, om hem een weinig op te vrolijken, een grooten maaltijd, en een voortreffelijke harpspeler moest zich daarbij laten hooren en vertroostelijke liederen zingen. Een ander stelde allerhande ridderspelen, pijlschieten en ringsteken in. Een derde

Siegfried ontmoet Genoveva.

noodigde hem ter jacht. Dit laatste soort van vergenoegen, dat de graaf van zijne jeugd af zeer bemind had scheen het meest geschikt te zijn, om zijne zwaarmoedigheid te verzetten. Toen de ridders dit merkten, jaagden zij zeer dikwijls, dan op herten en wilde zwijnen en dan op wolven en beeren die men toen in *Duitschland* genoeg had, en de graaf moest altijd mede ter jacht. Op *Wolfs* aandringen gaf hij daarom ook eens een groote jachtpartij, en verzocht al de ridders om daarbij te verschijnen. Het was tegen het einde van den winter. De eerste heldere dag, op welken men nieuw gevallen sneeuw zoude hebben, was daartoe bepaald. De dag kwam, en met het aanbreken van

het morgenrood trok de graaf, van alle edele ridders der omliggende streken, en door een groot gevolg van dienaars begeleid, weg. Zij waren allen te paard, eene groote menigte lieden met lastpaarden, muilezels en jagthonden volgden hen. De walddoorns klonken vrolijk en liefderijk door het woud. Eene menigte herten en wilde zwijnen werden gedood. De graaf ontdekte weldra een stuk wild. Hij rende het te paard achterna. Het dier vluchte over steile rotsen en door doornen en struiken, en verborg zich eindelijk in het hol van *Genoveva*; want het was juist de getrouwe ree, van wier melk *Genoveva* en haar zoon zich zoo lang gevoed hadden.

De Graaf steeg af, bond zijn paard aan eenen dennenboom, vervolgde het spoor van het dier in de nieuw gevallen sneeuw, en kwam bij het hol. Hij zag er in en hij ontwaarde tot zijne verwondering, in de diepte van het donkere hol eene uitgeteerde menschelijke gedaante met een doodbleek aanzicht. Het was *Genoveva*, die hare zwakke ongesteldheid wel is waar doorgestaan had, maar die zoo zwak en onkracht was, dat

zij in deze wildernis toch nimmer zoude hersteld geworden zijn, maar met elke nieuwe week den dood verwachtte.

„Wanneer gij een mensch zijt,” riep de Graaf naar binnen, kom dan te voorschijn!

Genoveva kwam met bloote armen en voeten, bevende van koude en bleek als een stervende. In het schapenvel gehuld, uit het hol, en hare schouders waren door hare lange golvende haren bedekt.

„Wie zijt gij?” riep de Graaf, terwijl hij van schrik eenige treden achteruit sprong. „En hoe komt gij hier?” Want hij kende haar niet meer; maar zij had hem dadelijk op het eerste gezicht herkend.

„*Siegfried!*” zeide zij met eene zwakke stem, ik ben uwe gemalin *Genoveva*, die gij ter dood veroordeeld hebt. Maar, God weet het, ik ben onschuldig!”

Op het hooren van deze woorden stond de Graaf als of hij door den donder was getroffen. Hij wist niet of hij droomde, dan of hij waakte; en daar hij door zwaarmoedigheid dikwijls als van zijne zinnen was, en zich thans in dit afgelegen, verschrikkelijk dal diep in het woud van alle zijne lieden verre verwijderd zag, zoo dacht hij: dat hij *Genoveva's* geest zag. O, riep hij met eene hartdoordringende stem uit, gij afgescheiden geest van mijne gemalin! Wat? komt gij terug, om mij wegens mijne bloedschuld aan te klagen! Is de ontzettende moord hier op dezen grond bedreven, en hebben zij uw ontziend lichaam in dit hol begraven? Ja het is zoo, en uw lichaam keert zich in het graf om, daar ik den grond betreed, die ik met uw bloed geleverd heb, en uw geest verschijnt onwillig daar boven, dewijl uw moordenaar uwe vreedzame gratplaats nadert? O keer terug zalige geest! mijn geweten foltert mij genoeg. Keer terug in de woningen des vredes en bid voor mij — voor een arm man die op aarde geen vrede meer heeft of verschijn mij niet zoo beklagelijk, — verschijn aan mij als een verheerlijkten en-

gel en zeg mij, dat gij op mij vertoefd.” „*Siegfried* zeide *Genoveva* weenende, lieve echtgenoot! Ik ben werkelijk uwe *Genoveva* — uwe gemalin. Ik leef nog. De goede mannen die mij ter dood moesten brengen, hebben mij verschoond.”

Maar de Graaf was door schrik en ontsteltenis nog altijd geheel bedwelmd. Het werd hem duister voor de oogen, en hij vernam hare woorden niet. Hij zag haar steeds met starende oogen aan, en hij geloofde nog altijd een geest te zien.

Genoveva nam hem vriendelijk bij de hand doch hij trok zijne hand terug, en riep met eene bevende stem: „O, laat mij! laat mij! uwe hand is zoo koud als ijs. Of ja! trek mij met deze uwe koude doodshand tot u naar beneden in het graf; want het leven is mij een last, en sterven is voor mij het beste!”

Genoveva zeide nog eens: *Siegfried!* Beminde beste echtgenoot! en zag hem daarbij zoo beminnelijk en vriendelijk aan, als een engel des hemels, kent gij dan uwe gemalin niet meer? Zie, ik ben het werkelijk! zie mij maar goed aan! voel daar mijne hand! zie daar den ring aan mijnen vinger, dien ik nog van u heb! o kom toch bij u zelve! o God, bevrijd hem toch van deze zijne dwaze inbeelding!

Eindelijk kwam hij van zijne verbaasdheid terug, en ontwaakte als uit eene zware droom. „Ja, gij zijt het!” riep hij en viel haar vernederend te voet. Zijne oogenstaarden langden tijd op hare vervallene gedaante en hij kon geen woord voortbrengen. Eindelijk brak hij onder een stroom van tranen uit: „Gij” riep hij, „gij, gij zijt mijne gemalin! „Gij, *Genoveva* zijt door *Golo* en door mij in deze ellende gedompeld! O ik ben nier meer waardig dat mij de aarde draagt! Ik durf mijne oogen tot u niet opheffen! O, kunt gij mij vergeven?”

Weenende zeide *Genoveva*; „Beminde *Siegfried*, ik ben nooit op u vertoornd geweest. Ik beminde u altijd! Ik wist, dat gij be-

drogen waart. O, sta op, en kom in mijne armen. Zie, ik ween van vreugde, omdat ik u wederzie."

Maar de Graaf vertrouwde zich nauwelijks om haar aan te zien. En gij doet mij geene verwijtingen! zeide hij. Gij geeft mij niet eens een enig boos woordje. O gij engel des hemels, gij zachte hemelsche ziel! O, wat heb ik gedaan, u! — u! — zoo te beleedigen.

Genoveva zeide: Wees toch gerust, *Siegfried!* Neem alles als eene beschikking van God aan. Hij heeft het zóó gewild. Het was voor mij goed, dat ik in deze wildernis kwam. Rijkdom en glans hadden mij wellicht bedorven; maar in de wildernis vond ik God in den hemel.

Terwijl zij nog sprak kwam *Smartenrijk*. Hij had niets dan zijn reevelletjes om het lichaam, en liep met bloote voeten door de sneeuw, die op eenige plaatsen van dit bekrompen rotsdal nog zeer dik lag. Onder den arm droeg hij eenige frissche, afdruipe kruiden, die hij juist aan de bron geplukt had, en in de hand hield hij een wortel, welken hij opat.

Als de jongeling den Graaf in de prachtige ridderlijke kleeding, met dien hoogenschuddenden vederbos op den helm, aanschouwde, verschrok hij. — stond stil — en schreeuwde: „Moeder, wie is dat? Is dat ook een van die booze menschen en wil hij u ook ombrengen? Ween niet, riep hij, terwijl hij op zijne moeder aandrong, er zal u niets gebeuren. Zij zullen mij eerder ombrengen dan dat u eenig leed overkomt.

Genoveva zeide vriendelijk: „O lieve zoon, vrees hem niet! Zie hem eens aan, en kus hem de hand. Hij doet u niets. Hij is uwe lieve goede vader, zie hij weent over onze ellende. God heeft hem hier gezonden, opdat hij ons verlosse, en met zich naar huis neme!

De jongeling zag hem aan. Hij was, met zijne krullende, zwarte lokken, het edele voorhoofd, de groote vonkelende oogen, de

schoone gebogene neus en de welgevormde mond, het levendig evenbeeld van den graaf. Toen (de Graaf den beminnelijk, bloeiende jongeling in deze armoedige kleederdracht zag, weende hij nog sterker hij nam den jongeling op zijn arm, kuste hem, en zeide nog steeds: „O, mijn zoon! o mijn zoon!” zag dan zwaarmoedig aangedaan ten hemel — en omvatte met den anderen arm *Genoveva* en riep uit de diepte zijner ziel: „O God! dat is te veel zaligheid voor mijn arm hart, tegen alle hoop en denken op eenen keer — hier mijn lief kind voor de eerste maal te zien — en daar mijne lieve vrouw mij als van den dood teruggegeven, weder te aanschouwen!” *Genoveva* vouwde de handen te zamen, zag godvruchtig ten hemel en zeide: „Ja, God Gij zijt oneindig rijk in het geven. Gij weet het menschelijk hart in éenen oogenblik de ellende van vele jaren rijkelijk te vergoeden. U zij dank.

De beminnelijke jongeling, die zijne ouders zoo aandoenlijk bidden zag, verhief onberaden de kleine handjes ook ten hemel en herhsalde de woorden van de moeder: „Lieve God! U zij dank!” En alle drie bleven ook nog lang stilzwijgend en onbewegelijk in deze houding, en hun hart alleen sprak tot God, wat geen tong in staat is om uit te spreken.

Eindelijk begon *Genoveva*: Leven mijne ouders nog? Gaat het hun wel in hunnen ouderdom? Weten zij dat ik onschuldig ben? Ach, reeds zeven jaren beweenen zij mij als dood, en sinds zeven jaren heb ik niets meer van hen gehoord. De Graaf zeide: „zij leven — zij zijn wel — en weten uwe onschuld. En wel mogelijk nog op dit uur zend ik eene bode met de blijde boodschap naar hen toe, dat gij wedergevonden zijt.” *Genoveva* verhief op nieuw hare gevouwene handen naar boven, zag met eene verheugde aandoening ten hemel, en riep met tranen van dankbaarheid in de oogen: „Wees dan geloofd, o God! Gij hebt mijn gebed verhoord, en de geheimste wenschen van mijn

harte vervuld, en ook nog dat bewaarheid. wat ik nauwelijks te wenschen vertrouwde. Gij hebt mijnen gemaal uit den krijg teruggevoerd. — Gij hebt mijne onschuld aan den dag gebracht. Gij hebt mij uit alle lijden, uit de gevangenis en den dood gered. Gij hebt mij den zaligen oogenblik geschonken, op welken ik mijn lief kind tot zijnen vader voeren kon — en nu wilt Gij mij nog mijne ouders zien laten. Gij zijt zuivere liefde!”

Hierop voerde *Genoveva* haren gemaal in het hol, want zij kon het met de bloote voeten in de sneeuw niet langer uithouden. Gebukt trad de Graaf in het nederige hol. En als hij nu de ruwe wanden, het kleine met mos begroeiende kruis, en voor hetzelfde den steen, die door *Genoveva's* knieën glad en uitgesleten was, en de legplaats van mos, de menigvuldige pompoenschalen, pompoen flesschen en biezen korfsjes, die de geheele inrigting van hare woning uitmaakten, beschouwde, zich nevens *Genoveva* nederzette den jongeling op zijnen schoot nam, en nu door de opening van het hol uitkeek in de ruwe, steile rotsen, zwarte dennenboomen die nog vol sneeuw hingen, toen stroomden zijne tranen opnieuw. „O, *Genoveva*,” riep hij, „door welk een wonder heeft God u in deze verschrikkelijke wildernis behouden! Heeft Hij u eenen engel des hemels gezonden, die u voedde? — „Ach” vervolgde hij weemoedig, zeven lange jaren, zonder een stukje brood, zonder vuur in den winter, zonder een bed, zonder behoorlijke kleeding, met bloote voeten in de zware wintersneeuw eene hertogelijke dochter die op goud en zilver spijsde, die in parper en zijde opgroeide, over welke nauwelijks een koud luchtje mag waaijen! En daarenboven uitgeleerd van kommer en lyden: o bemint gij mij nog, getrouwe goede ziel! O, wat zijn toch goede menschen!

Genoveva viel hem spoedig in de rede, lachte met haar bleek aangezicht, met de

vrolijkheid van eenen engel, en zeide: „zwijg toch, en zeg toch geen woord meer daar van lieve *Siegfried!* God weet het: ik had in deze wildernis ook veel vreugde! Is er dan in de paleizen geen lijden? — en lijdt men daar minder dan ik geleden heb? Doch laat dit zijn, vervolgde ze, om zijne gedachten op iets anders te wenden, — „en zie daarvoor uw' zoon aan. Zie! zijne wangen gloeijen als purper; door het ongekwastelde voedsel en in Gods vrije lucht werd hij gezond en sterk, in ons slot was hij welligt gekoesterd, en zoude bleek en ellendig zijn, zooals de meeste kinderen van voorname lieden. Wees daarom verheugd, en dank God.

En nu verhaalde zij hoe wonderbaar God haar en haren zoon behou ten had, van het oogenblik af, dat de ree het eerst bij haar in het hol kwam, tot het oogenblik dat het goede dier, door den Graaf vervolgd, zijn toevlugt daarheen nam. De Graaf was als buiten zich zelve, en riep op het einde vol aandoening uit: „Wonderbaar is God in zijne beschikking, en oneindig rijk in middelen om zijne menschen te redden! O: vergeet het nooit; mijn zoon! dat, toen gij een klein kind waart, en uw vader u verstoten had, uwe moeder u ook niet meer helpen kon, en met u had moeten versmachten, toen redde God u en haar, door dit goede dier, van den hongersnood. En als de nood van uwe moeder, weder op het hoogstetoppunt gestegen was, en zij onder denzelve had moeten bezwijken, en gij, arme jongeling, in de verschrikkelijke wildernis, vol van verscheurende dieren, op den weg naar mijne woning hadt moeten omkomen, en geen mensch aan mij uwen nood zeggen kon, toen moest ditzelfde stomme dier mijn wegwijzer naar uwe woning zijn. Zoo gemakkelijk en wonderbaar weet God op den regten tijd te helpen. Vertrouw daarom op Hem zoo lang als gij leeft!”

INTOGT VAN GENOVEVA IN SIEGFRIEDSBURG.

Valer, moeder en zoon gingen nu weder uit het hol — en allen stonden nog de tra-

nen van aandoening in de oogen. Eindelijk nam de Graaf, om zijne lieden te roepen, zijn zilveren jachthoorn van zijne zijde, en blies er op, dat de klank honderdvoudig van de rotsen weergalmd. De jongeling die zulks in zijn geheele leven niet gehoord had, was ten hoogste verheugd over den wonderbaren klank, hij beproefde om dadelijk ook te blazen, en de liefderijke moeder lachte hare oogen vol met tranen.

Op den klank van den jachthoorn kwamen de ridders en de dienaars van den Graaf van alle zijden te paard toesnellen. Allen stonden niet weinig verwonderd over de bleeke uitgeteerde vrouw, die de Graaf bij de hand hield, en over den schoonen beminnelijken jongeling dien hij op zijn arm had. Zij drongen allen toe, en sloten eenen kring om hen heen. Zij stonden allen eerbiedig, en zwijgend; want zij zagen dat de graaf, de vrouw en het kind, de oogen vol tranen hadden. Toen sprak de graaf met eene bewogen stem: „Gij, edele ridders, en gij mijne getrouwe dienaars! Ziet, dat is *Genoveva* mijne gemalin — en dit is mijn zoon, met name *Smartenrijk*.” Op deze woorde schreeuwden allen van verwondering en schrik; de een dit, en de ander dat, en men hoorde honderdvoudige uitroepen en vragen door elkander. „O God in den hemel! Wat, onze gravin! — Heeft men haar dan niet ter dood gebracht? Is zij van den dood opgestaan? Neen! Het is niet mogelijk! Ja, zij is het toch! Ach God, in welke lende! Zie slechts hoe bleek haar aangezicht is! — Ach onze lieve, jonge graaf. O, de schoone beminnelijke jongeling! — en zij konden van vreugde, medelijden, verwondering en nieuwsgierigheid nauwelijks ophouden met roepen, vragen, jammeren en zich luide te verheugen.

De graaf verhaalde hun in 't kort de hoofdzaak van de geheele geschiedenis. en deelde daarop onder zijne lieden bevelen uit. Een paar van zijner ridders moesten oogenblikkelijk naar het slot rennen, om kleederen

voor *Genoveva* te halen, eene draagkoets te bestellen, en beschikkingen tot hare ontvangst te maken; eenige andere beval hij, om dadelijk de pakpaarden en de muilezels aan te brengen; en een ander gebod hij weder, om in dien tusschentijd hout te vergaderen en op eene drooge plaats, ondereenverhellende rots, een groot vuur aan te steken en eenen maaltijd te bereiden. De graaf opende nu zelf de pakken, en spreidde over een stuk rots, en op den grond, naast het aangestoken vuur tapijten uit, hulde zijnegemalin in zijnen rooden scharlaken, met zwarte pels omzette wintermantel, gaf haar eenen grooten fijnen doek om haar hoofd te dekken, en plaatste haar toen op de uitgebreide tapijten. Al de ridders die haar nog kenden, kwamen de een na den anderen voorbij, groetten haar vol eerbied, en betuigden haar innig aangedaan, hun medelijden en hunne vreugde. Maar van al de dienaars was *Wolf* de eerste, die op haar aandrang, hij konde nauwelijks wachten, tot dat de ridders de Gravin gegroet hadden. „Genadige vrouw,” zeide hij, en bevochtigde hare hand met tranen. „nu ben ik eerst regt verheugd, dat de Mooren mij, mijn oud, grijs hoofd niet gespleten hebben, omdat ik dit nog beleef. Nu wil ik gaarne sterven.” En hierop nam hij den jongeling op zijne armen, kuste hem op beide zijne wangen en zeide: „Wees mij welkom, gij lief kind! Gij zijt het ware evenbeeld van uwen vader; wordt dapper en vol moed als uw vader, zoo zachtzinnig en milddadig als uwe moeder, zoo vroom en goed als beiden!”

Smartenrijk was in den beginne schuw en vreesachtig voor de menigte lieden onder welke hij zich opeens bevond. Maar, allengs werd hij vertrouwelijker en spraakzamer. Daar hij eene menigte dingen voor den eersten keer in zijn leven zag, zoo had hij altijd iets te vragen, en allen — maar bijzonder de oude *Wolf* — vermaakten zich in de zinrijke vragen en aanmerkingen van den levendigen jongeling, die er waarlijk menig-

maal zeer vrolijk uitkwamen. Het meeste dat de jongeling zich verwonderde, was over de ridders. Het ging met hem juist als met de volkeren, die de eerste ridders zagen, en die dachten, dat man en paard tezamen maar één schepsel waren. „Vader, zeide hij „bestaan er ook menschen met vier voeten?” Als de ridders afgestegen waren en een paard voor hem bragten, vroegde hij: Vader! waar hebt gij deze dieren gevangen? Zulke bestaan er bij ons in het woud niet.” Daar hij nu het paard nader beschouwde en den zilveren, rijkelijk vergulden toom in deszelfs bek bemerkte, riep hij: „Eeten deze dieren goud en zilver?” Als het vuur hoog opvlamde zeide hij: „Moeder hebben de menschen dezen bliksem uit de wolken gehaald of heeft de lieve God denzelven aan hen geschonken? O, vervolgde hij, daar hij den schoonen glans van het vuur beschouwde en de weldadige warmte ondervond „dat is wel met regt een schoon geschenk des hemels! niet waar moeder? Wanneer wij daarvan geweten hadden, dan hadden wij den lieveu God er ook om gebeden; dat hadden wij dezen winter wel kunnen gebruiken!” Bij den maaltijd trok voor al het andere de kostbaarste vruchten zijne opmerkzaamheid. Hij greep dadelijk naar de schoone, goudgele en purperstrepige appeltjes, en riep: „Vader! wordt het welligt geen winter dat gij zulke schoone, frissche vruchten medebrengt? O, bij u moet het goed wonen zijn!” Hij vertrouwde zich nauwelijks om de schoone vruchten te eten. „Het zoude schadelijk zijn,” zeide hij. Toen beschouwde hij lang en met groote opmerkzaamheid een glas, waagde het nauwelijks om het aan te raken, hield het eenen langen tijd behoedzaam in de hand, en riep eindelijk verwonderd: „Ja, maar smelt het dan niet? Is het dan van geen ijs gemaakt?” Nadat hij vernomen had, waaruit het bestond, riep hij: „O, hoeveel schoone en wonderbare zaken heeft God toch geschapen van welke ik niet geweten heb! En het was

hem geen gering genoeg, om zijne moeder en allen die bij den maaltijd waren door het glas te beschouwen. Toen de dienaar hem een tafelbord van zilver voorzetteden, en hij daarin zijn beeld bemerkte, verschrok hij ten hoogste. Eerst sprong hij terug: maar eindelijk greep hij bedachtzaam achter het dord, om den jongeling dien hij meende te zien, te bevoelen. De zaak was hem onbegrijpelijk; doch bijzonder verwonderde hij zich, dat wanneer hij een ernstig gezigt maakte, de jongeling dit dan ook deed en wanneer hij lachte, de jongeling hem ook toelachte. Zoo hadden al de gasten in het vrolijke kind veel meer vreugde, dan er voorheen tranen vergoten waren. Alle aanwezenden verheugden zich in den lieven jongen; maar inzonderheid waren vader en moeder van vreugde buiten zich zelve.

De maaltijd was nauwelijks ten einde of de boden kwamen met *Genoveva's* kleederen terug. *Genoveva* ging in het hol, wierp zich eerst op de knieën om God voor de wonderbare redding te danken en verkleedde zich daarop in het hol. Het kleine houten kruis nam zij tot een dankbaar aandenken aan haar lijden mede en trad hierop, gekleed als eene gravin, weder uit het hol. Gedurende den maaltijd hadden de knechts, dewijl men de draagkoets niet dan door groote omwegen kon aanbrenge, van sterke denentakken eene draagbaar vervaardigd. De graaf spreidde er tapijten over, plaatste *Genoveva* en *Smartenrijk* er open zoo trokken zij allen naar hun vaderland. Op halfweg ontmoette hen de draagkoets, die voor *Genoveva* bekwaam was, en zij plaatste zich met *Smartenrijk* er in. Zoodra de togt het woud verlaten had, kwam hem reeds eene menigte lieden te gemoet. Het bericht: „de goede gravin is wedergevonden” verbreidde zich dadelijk door het geheele graafschap en in den ganschen omtrek der naburige plaatsen. Het landvolk liet alles liggen en staan. Ieder dorschvlegel werd aan den balk gehangen en elks spinnewiel rustte. Geheele

dorpen stonden ledig en niemand bleef achter, dan de zieken en derzelve oppassers. Allen hadden hunne beste kleederen aange-trokken en spoedden zich om hunne goede gravin te zien. Het was een algemeene feest-dag door het geheele land. Hoe nader *Genoveva* aan haar slot kwam, hoe talrijker de scharen van menschen op den weg stonden. Allen groetten haar met tranen en een luid vreugdegeroep.

Onder de lieden, die haar te gemoet kwamen, verschenen ook twee bedevaartgangers met lange bedevaartstokken en metschelpen aan hunne hoeden en op hunne bedevaartsmantels. Zij traden aan beide zijden van de draagkoets en vielen *Genoveva* te voet. Het waren de tweemannen, die de gravin ter dood hadden moeten brengen. Beiden, doch bijzonder *Koenraad* baden *Genoveva* om vergiffenis, omdat zij, uit vrees voor *Golo*, haar in de wildernis aan alle ellende prijs gegeven, en haar niet veel liever naar hare ouders in *Brabant* gebragt hadden. Zij verhaalden hierop, dat zij, spoedig nadat zij *Genoveva* in het woud gebragt hadden, bij *Golo* niet meer zeker voor hun leven konden zijn, en daarom eene bedevaart naar het Heilige land gedaan hadden, dat zij van deze reis eerst voor een paar dagen teruggekomen, en thans heimelijk, zonder zich aan iemand dan aan de hunnen te ontdekken, vol vrees in het graafschap rondgedwaald hadden; dat zij *Genoveva* reeds lang voor dood hadden gehouden, en dus met elkander afgesproken hadden om van de geheele zaak te zwijgen, om den graaf niet meer te bedroeven. „Ach,” zeiden zij, „hoe was het toch mogelijk, dat gij, genadige gravin! niet van koude en honger omkwaamt, of van de wilde dieren verscheurd werd. Wij geloofden, dat gij en uw liefkind reeds voor lang een veel vreeselijker dood hadden ondergaan dan wij u konden aandoen. *Genoveva* gebood hun op te staan, reikte hen vriendelijk de hand uit de draagkoets en zeide: „Aan u, goede mannen! heb ik naast God het

leven van mij en van mijn kind te danken.” Bedankt gij, mijn kind, hen ook! zeide zij hierop tot *Smarlenrijk*. „Zie, dat zijn de mannen, die u moesten ombrengen — maar die God meerder dan de menschen gehoorzaamden. — Ach, vervolgde zij daarna tegen de mannen, terwijl zij met oogen vol tranen lachte, „dat het u toch niet berouwe, omdat gij ons toenmaals verschoond hebt?” „Ach God!” zeiden beiden, „wij meenden, dat wij toen al veel deden met u het leven te schenken; maar thans zien wij eerst in, dat dit niets was; dat wij ons eigen leven daaraan wagen moesten.” De mannen wierpen zich daarna voor de voeten van den graaf, smeekten ook hem om vergiffenis en dankten hem voor de barmhartigheid, die hij aan hunne verlatene vrouwen en kinderen bewezen had, want tot hunne verwondering hadden zij vernomen, hoe edel *Genoveva* in naren laatsten brief hen aan haren gemaal bevolen, en hoe vaderlijk de graaf om de vrome bede van zijne gemalin te vervullen, voor hunne vrouwen en kinderen gezorgd had. De graaf sprak: „Ik wist niet, dat gij u over mijne gemalin en mijn kind ontfermd en hun het leven geschonken had, doch dat ik mij over uwe vrouwen en kinderen ontfermde, daardoor kwam aan mij, zonder dat ik het zelf wist, het woord des Heeren in vervulling: Wie barmhartig is, die zal ook barmhartigheid ontmoeten. Gaat heen ik zal voor u, uwe vrouwen en kinderen verder zorgen.” Zij stonden beiden op en begeleidden de draagkoets en *Hendrik* zeide tot *Koenraad*: „Ziet gij nu, dat het waar is, hetgeen ik u zeide: men zal bij het goetdoen niet vreezen, hoe gevaarlijk het ons menigmaal voorkomt; want het moge kort of lang duren, het brengt toch goede vruchten voort.”

Op het oogenblik dat *Genoveva* uit een klein bosch, door hetwelk de straatweg ging, uitkwam, en *Siegfriedsburg* voor zich zag liggen, werden op eens te *Siegfriedsburg* de klokken geluid en de tranen der lieden

stroomden langs de wangen. Het volk had dit beschikt, zonder dat het hun iemand geboden had; zij hadden slechts gewacht tot dat men *Genoveva* van verre zag aankomen. Digt bij *Siegfriedsburg* was de menigte van menschen onoverzienbaar, en het gedrang onbeschrijfelijk. De lieden waren op de boomen, aan de beide zijden van den weg, geklommen; in *Siegfriedsburg* waren al de vensters, alsmede de daken waar zij voorbij moest,

vol menschen; want allen wilden hunne geliefde, zoo lang dood geloofde gravin, zoo nabij als mogelijk was, zien. Al de oogen waren op haar gevestigd. Al het volk verhief zulk een luid vreugdegeroep, dat men het gezamenlijk gelui van al de klokken nauwelijks zeer dof kon hooren. Maar zij zat, als de nederigheid zelf, en sloeg, over de eer, die haar wedervaarde, beschaamd de oogen ter neder. Haren zoon had zij op hare schoot. Deze had nog het reevelletje aan en hield het kleine kruis uit het hol in de hand. Aan de rechterzijde, naast de draagkoets reed de graaf, en aan de linker de getrouwe *Wolf*. De twee bedevaartgangers begeleidden hen en de ree liep als een tamme hond achterna. De ridders en de dienaren van den graaf reden ten deele vooruit en ten deele volgden zij de draagkoets.

Toen de togt zoo tusschen de menigte menschen langzaam doorging, zeiden velen tot elkander: „Ach, onze beminde, genadige

Intocht van *Genoveva*.

dat zij op de armen droeg, om 't de genadige gravin te toonen: „Zie deze is 't, om welke ik zoo weende, en van wien ik zoo dikwijls sprak; toen zij ons ontnomen werd; waart gij nog niet op de wereld.” Menig vader tilde zijn' kleinen zoon in de hoogte en zeide: „Ziet gij ze nu? Zie, zij had u reeds goed gedaan, toen gij nog in de wieg rusttet. Menig grijsaard, die rustende op zijnen stok, aangekomen was, snikte van vreugde, zoodat zijne armen en knieën beefden en zijn geheele ligchaam schudde.

Toen *Genoveva* in het slot aangekomen was, zag zij voor de binnenste slothoven al de edele vrouwen van de geheele naburige ridderschap. Zonder dat de eene van de andere iets wist, had ieder zich bevljigd om *Genoveva* te verwelkomen. Zij waren allen over *Genoveva's* onschuld verrukt, en verheugden zich over hare wonderbare redding. Zij hadden daarenboven nog eene bijzondere vreugde, omdat allen zoo getrouw

vrouw! Hoe bleek en hoe vroom is haar uitzigt! Zoo moet *Maria* onder het kruis er ook uitgezien hebben?” Anderen zeiden: „Ziet die schoone jongeling! Hij zit in zijn reevelletje met 't kruis in de hand, hij ziet er juist zoo uit, als men den kleinen *Johannes* in de woestijn afbeeldt.” Weder anderen riepen: „Hee, zie eens die ree; zelfs de rede-looze dieren beminnen onze goede, vrome gravin.”

Menige moeder zeide tot haar kind,

te zamen waren gekomen en dat ook geen eene ontbrak. Zij zagen dezen dag als eenen triomfdag der vrouwelijke deugd en als een algemeen eere- en vreugdefeest voor al de vrouwen aan. Zij stonden allen in hare schoonste kleederen, als op eenen feestdag, bij elkander, en vooraan stond eene scoone maagd, geheel in het wit gekleed, met een snoer van de schoonste en beste paarden om den hals; zij overreikte *Genoveva* eenen krans van groene mirthe met teedere sneeuw witte bloesem, als een liefelijk teeken van hare onschuld en trouw. „Neem,” zeide de maagd en zij kon naauwelijks de woorden uitspreken, „neem dezen krans in naam van ons allen; de schoonste zegelkrans heeft God voor u in den hemel weggelegd.”

Genoveva kende de maagd niet. De vrouwen zeiden haar: „zij is het goede meisje hetwelk u in de gevangenis bezocht heeft en dat toenmaals nog geen veertien jaren oud was. „Edele vrouw!” spraken zij verder, „zij was de eenige, die zich in uwe versmading en uwe ellende, uwer aantrok; zij zal dan ook de eerste zijn, die aan uwe eer en vreugde deelneemt.”

Als *Genoveva* het meisje aanzag en de welbekende paarden om haren hals ontdekte, toen kwam die verschrikkelijke nacht in de gevangenis weder in hare gedachten. „Ach God!” zeide zij, met ten hemel geslagene oogen, „wie had het kunnen denken, toen ik in dien tijd als eene arme zondares, met mijn kind op de armen, uit deze muren gevoerd werd, dat ik eens zoude terugkeeren. Gij o God! Gij wist het toen reeds en had toen ook al deze vreugde voor mij bestemd. O God!” vervolgde zij, terwijl zij

GENOVEVA VERBLIJDT ZICH OP HET WEDERZIEN VAN HARE OUDERS.

In den tijd, dat alles in *Siegfriedsburg* vol van de hoogste vreugde was heerschte er in de hertogelijke paleizen van *Brand* nog de diepste droefheid. De oude *Wolf* bood zich aan, om het vreugde-berigt: „*Genoveva* is wedergevonden!” aan hare ou-

den krans uit de hand van de maagd nam, „wanneer Gij de onschuld hier op aarde zoo eert en verhoogt, wat zal het dan eens in den hemel zijn!”

„Regt zoo, genadige vrouw!” zeide *Wolf* „de onschuld wordt wel is waar op aarde niet altijd zóó geëerd, en zelden komt voor haar een eerdag zoo als deze is; maar God doet het somtijds, om ons eenigszins een voorsmaak te geven van hetgeen Hij in den hemel doen zal.” Daarop keerde hij zich tot zijnen heer en zeide: Heer! ik heb tachtig jaren op deze wereld doorgebracht en dikwijls zegerijk in dit slot mijnen intogt gedaan; maar zulk een triomfdag, zoo als hij voor deze vrouw is, heb ik nog nooit beleefd.” „*Wolf*,” zeide de graaf, „daarom heeft God dezen triomfdag zelf ingesteld. Het is de heerlijkste triomf, de triomf der deugd over de misdaad!” En al de ridders gaven hem bijval. Maar de maagden besloten nog in het bijzonder, om de altijd groene mirthe met de witte bloesem als een zinnebeeld der maagdelijke onschuld en huwelijksrouw, van nu af aan tot bruidkransen te bepalen, een gebruik, dat in vele oorden van Duitschland; tot op onze tijden overging.

De vreugde van dezen dag, het vele weenen en spreken, hadden *Genoveva* aangetast, zoodat zij zeer vermoeid was. Zij werd dadelijk op hare kamer gebragt, die zij in zoo vele jaren niet betreden had. Nadat zij God voor hare redding nog eens gedankt had, begaf zij zich in het bereid staande bed ter ruste. Het getrouwe meisje bleef van nu af bestendig bij haar, en *Genoveva* liet zich door niemand meer dienen dan door haar.

ders over te brengen. De graaf zeide: „Lieve onde vriend! blijf hier en laat deze bezwaarlijken reis aan een jongeren man over. Gij weet, hoe u onze reis naar huis uit den Moorenkrijg vermoeide, en hoe dikwijls u onderweg zeidet: dit is mijn laatste

reis.” Doch *Wolf* sprak: „De mensch denkt, en God bestuurt! Hij heeft mij, na zoo menigen krijgstoet, zegenrijk te huiswaarts doen keeren, om ook nu nog een eere en vreugdetogt te ondernemen; en zoude ik dit niet doen? Veroorloof het toch lieve heer! en laat mij heen gaan.” „Maar” zeide de graaf, „denk toch om uwen ouderdom, den verren weg, het ruwe jaargetijde lieve *Wolf*! „Het helpt alles niet!” zeide *Wolf*, „Ik gevoel mij, sedert dat mijne lieve, genadige vrouw weder hier is, tien jaren jonger, en ik denk, dat ik niet schooner mijn ridderschap besluiten kan, dan door dezen togt. Is hij volbracht, dan ga ik gaarne ter rust. Ik oude man leg mij dan neder, en kan alsdan uitslapen tot den jongsten dag.” „Nu,” sprak de graaf aangedaan, „trek dan heen, lieve, oude, getrouwe krijgsmakker, neem het beste paard uit mijnen stal, en kies de twaalf braafste van mijne ridders tot bedekking uwes togtes uit, zeg aan mijne dierbare schoonouders, wat uw edel hart u ingeeft, en God zij uw leidman, en voere u weldra behouden in mijne armen terug!” *Genoveva* had hem nog eens laten roepen en verzocht hem, om aan hare dierbare ouders al datgene op te dragen, wat kinderlijke eerbied en liefde aan hare ouders doen kan.

Wolf had den geheelen nacht geen rust. Vóór dat nog de morgenschemering van den volgenden dag aanbrak, was hij reeds volkomen uitgerust, wekte de ridders hielp zelf de paarden voeden en zadelen, dreef alles zonder ophouden voort, klom te paard en trok met de ridders weg. Hij reed altijd vooruit en riep hun den geheelen dag wel honderdmaal toe: „Frisch, kameraden, voorwaarts, voorwaarts!” en zoo ging het den eenen dag na den anderen, van den vroegen morgen tot laat in den nacht. Wanneer hem de ridders vroegen: „Waarom draaft gij toch zoo hard? heer stalmeester!” dan zeide hij: „Denkt aan de droefheid van de ouders waar wij een einde aan moeten maken.

Wanneer een braaf man eenen lijdende ook slechts eenige droevige uren sparen kan, zoo moet hem geene bezwaarlijkheid verdrietig zijn, en hij zijne beenen niet verschoonen. Wij reden dikwijls moedig uit om wonden te slaan en tranen te veroorzaken, rijdt er nu eens dapper op los om wonden te heelen en tranen te droogen. Ha! riep hij, „ik wenschte dat de ros vleugels hadde, zooals die, welke ik eens — ik weet niet meer waar — afgebeeld zag, en dat mij zeer wonderlijk voorkwam?” en hierop gaf hij zijn paard weder de sporen.

Een oud ridder, op wiens slot *Wolf* met zijn ridderschap overnachtte, verhaalde hun dat de vrome bisschop, die *Genoveva* met *Siegfried* getrouwd had, slechts eenige uren van den weg af, eene nieuwgebouwde kerk inwijdde. Daar moeten wij terstond heen!” zeide *Wolf*. „De brave man moet onze vreugderijke boodschap ook weten, en daar hij een wijs en verstandig heer is, zoo wil ik hem om goeden raad bidden, en vragen hoe ik mijne boodschap bij den hertog en de hertogin het beste zal aanbrengen. Ik dacht er onderweg veel over na, en ik oedacht niet dat wijselijk was. Het liefste riep ik dadelijk van verre *Genoveva* is wedergevonden! Zij leeft! Doch om zoo met de deur in het huis te vallen is niet goed. Ik ben een oud krijgsmans en wist tot nu toe van hooren zeggen, wat het is, te verschrikken. En toch — het is wonderlijk! heeft mij het woord: „De gravin leeft!” zoo verschrokken, dat ik beefde, en de schrik nog in mijn leden gevoel. Ik had het nooit geloofd, dat iemand van vreugde zoo verschrikken kon; en wanneer dit met andere menschen ook zoo is, zoo kon deze vreugdeschrik de ouders als een afgeschoten pijl, die midden in het hart treft, dooden Hun de zaak allengs bij te brengen, de woorden verstandig te stellen, fijn te wend — dat versta ik in het geheel niet Ik weet alleen het zwaard te bestieren, maar

niet de tong. De eerwaardige heer moet raad verschaffen; want de harten door het woord zachtzinnig te behandelen verstaat hij in den grond?" *Wolf* reed dadelijk heen, verhaalde aan de bisschop al het gebeurde en bragt toen zijne bedenkingen ten voorschijn. De bisschop was ten hoogste verheugd, loofde God en zeide tot *Wolf*: „Wees gerust, oude man! God beschikt alles, tot de kleinste omstandigheid, zeer wel. Ik was juist bereid om naar de treurende ouders te reizen, ten einde aldaar een treurig gedachtenisfeest te houden. Wij reizen samen.“ De eerlijke *Wolf* was daarover zeer vergenoegd; en het was geene geringe vreugde en eer, met zijne ridders den bisschop te begeleiden.

De hertog en de hertogin hadden het aandenken van dien verschrikkelijken dag, op welken zij het berigt van *Genoveva's* ter doodbrenging bekomen hadden, jaarlijks in hunne slotkerk onder gebeden en tranen gevierd. Dezen dag was nu juist daar, en op den morgen van denzelfden zaten zij in de diepste droefheid gedompeld, op hunne kamer. Zij waren in dien tusschentijd zeer verouderd en hun haar was vóór den tijd grijs geworden. Beiden waren in treurkleederen gehuld, en de hertogin had in al dien tijd den rouw niet afgelegd. In het hertogelijke slot was het zoo stil, als of alles uitgestorven ware: want beiden vermeden altijd, zooveel als zij konden alle gezelschappen. Het was thans tijd voor de godsdienst; zij wachten alleen op de aankomst van den bisschop, die zij alle jaren verzochten, om op hetzelfde altaar waarvoor *Genoveva* als bruid met den graaf trouwde, de gedachtenis van haren dood te vieren.

De hertog zweeg vol stomme smart, en dacht juist bij zich zelve: Het is toch eene verschrikkelijke beschikking, dat deze hoon over ons hertogelijk huis komen, en onze familie op deze wijze uitsterven moest. Doch Heer! uw wil geschiede.“ De hertogin zuchtte: „Ach, ons eenig kind, en zulk

een lief kind, door de hand van een beul te verliezen — is toch verschrikkelijk. O, *Genoveva*! Wij dachten dat gij als een engel aan ons sterfbed zoudt staan, en ons de oogen toedrukken, en nu moest het zoo geschieden! „Doch“ zeide zij ook, weder moed vattende, „uw wil geschiede, o Heer!“ Nauwelijks had zij dit gezegd, of de bisschop trad binnen: zijn aangezicht glinsterde van hemelsche vreugde. „Laat thans het treuren en verheugt u in den Heer!“ Nu begon hij met hooge aandrift en diepe aandoening over de wonderbare wegen der Voorzienigheid te spreken; wende *Jacobs* droefheid, die van zijn zoon *Jozef* beroofd werd, op hunne droefheid aan, schilderde daarop de vreugde van *Jacob*, toen hij zijn zoon *Jozef* wedervond. En de geest, met welken de bisschop sprak, en het zachte vuur van zijne welsprekendheid, beving hem ten hoogste. De gedachte aan Gods besturende liefde, aan *Jacobs'* vaderlijke vreugde, vervulde ook hunne harten met vreugde, en verdrong uit hen alle droefheid. „O, zulk eene vreugde!“ zeide de hertogin, terwijl zij de handen vouwde, „o, wanneer zij ons ten deel werd welk eene blijdschap zoude dat zijn! Hierop sprak de hertog: In dit leven niet meer, maar zeker in den“ „In dit leven nog.“ zeide de bisschop, terwijl hij den hertog in de rede viel, „de Heer doet thans ook nog groote dingen. Hij maakt wonden, maar heelt dezelve ook weder. Hij gaat in de groeven, en er weder uit: Hij, de God van *Jacob* en *Jozef*, leeft nog. Hij, die uw hart versterkte, zoodat het door geene ellende brak, wil het hart ook weder verheugen, opdat de vreugde niet meer onderligt. In plaats van treurgezangen, die wij in de kerk zouden aanheffen, laat ons nu een vrolijker lied: Heer God U loven wij! zingen, want „*Genoveva* leeft! — gij zult haar zien!“ De ouders zagen hem verwonderd aan. Eene huivering overviel hen bij de nadrukkelijke woorden van den vromen man. Hoop en vrees kampten in hun

hart, en zij konden datgene, wat hij zeide, nog niet gelooven.

Toen opende de bisschop de deur, riep *Wolf*, die met een kloppend hart bij de dienaars in de voorkamer stond, binnen, en zeide: „Deze, die daar aankomt, is de man die het u verder zeggen zal.“ *Wolf* trad binnen en riep: „Zij leeft! Het is zeker zoo! Met mijne oogen heb ik haar gezien met mijne ooren hare stem gehoord, en met deze hand heb ik haar aangeraakt.“

Het woord: „*Genoveva* leeft“ had zich oogenblikkelijk door het geheele paleis verspreid. Al de dienaars van den Hertog en al de dienaressen van de Hertogin, traden verwonderd, verschrokken, verheugd en buiten zich zelve in de kamer. *Wolf* verhaalde nu de wondervolle geschiedenis van *Genoveva*; en terwijl hij sprak, vloeyde menige traan over zijne bleeke wangen. Allen stonden weenende, bevende en zuchtende, in het rond — en de beide ouders zaten, door den vreugdeschrik, in de diepe gedachten verzonken en wisten zelf niet, wat hun gebeurde en overkwam.

Eindelijk, terwijl zij niet meer konden twijfelen, toen de mannen, die met *Wolf* gekomen waren, elk woord van hem bekrachtigden, en *Wolf* aan hen nog die woorden zeide, welke *Genoveva* en de Graaf hem opgegeven hadden, was het hun alsof zij uit eenen droom ontwaakten. Zij herleeften weder als op nieuw en riepen: „Wij hebben genoeg bewijzen gehoord, dat onze dochter *Genoveva* nog leeft, wij willen naar haar toe gaan en haar zien, eer wij sterven! Na dat zij God in den tempel plechtig gedankt hadden, reisden zij zonder verwijl af; de vrome bisschop, de eerlijke *Wolf* met zijne lieden en een groot gevolg van dienaren, begeleiden hen.

Genoveva had zich intusschen, door de teedere zorgvuldigheid en liefderijke verzorging merkelyk verkwikt, en op hare wangen verscheen weder een zacht, doch nauwelijks zichtbaar, rood. De eenige wensch, dien zij

thans nog op aarde had, was om hare geliefde ouders te zien. Zij kwamen plotseling en wel vroeger dan men verwacht had, in *Siegfriedsburg* aan. Zij groeten *Genoveva* met heere tranen. De eerwaardige vader zeide, terwijl hij zijne dochter omarmde, even als weleer *Simeon*, toen deze het kind *Jesus* omhelsde: „Nu Heer laat uw dienaar in vrede scheiden; daar mijne oogen dit heil nog gezien hebben.“ En de vrome moeder zeide haar omarmende, met eene aandoening als *Jacob*: „Nu wil ik gaarne sterven daargij nog leeft — en uwe onschuld aan den dag kwam.“ En beiden weenden afwisselend een langen tijd aan haren hals.

Hierop zagen zij den beminnelijken jongeling en riepen beiden vol verrukking: „Gij zijt dus onze kleinzoon, o kom, kom in onze armen!“ „God zegene u mijn kind!“ riep de grootvader, terwijl hij hem op de armen nam en kustte. „God zegene u, gij lief, zoet kind! herhaalde de grootmoeder, toer zij den jongeling van des grootvaders armen in de haren nam, en hem met kussen en tranen als overdekte. Beiden spraken toen met eene indruk verwekkende stem en vol aanbidding: O wonderbaar, wonderbaar is God! Wij beweenden u als dood, lieve dochter en wij dachten uw aangezicht op aarde niet meer te zien, en thans laat God ons nog uwen zoon aanschouwen.“

Daarop trad de vrome bisschop, die *Genoveva* en *Siegfried* in hunne vreugde niet bemerkte hadden, nader. Het was *Genoveva* daar zij hem eensklaps bemerkte, alsof zij een bode Gods van den hemel zag. De apostolische man zag *Genoveva* en *Siegfried* starend aan, strekte de hand uit en zeide: „Nu heeft de Heer vervuld, wat aan mij zijn Geest te voren zien liet! Hij heeft u mijne dochter en u allen, hier een zeer groot geluk bereid; maar dat met groot lijden begon, zooals meestal op deze aarde geschied. Hij heeft het anders gewild dan wij allen dachten, en heerlijker dan wij konden denken. En zoo als wij toenmaals bij

elkander stonden, heeft Hij ons wonderbaar en tegen alle verwachting, thans weder bij elkander gebragt; heden is de dag verschenen, op welken wij Hem met vreugde tranen danken; en geen van allen ontbreekt, ons getal is nog met dit lieve kind vermeerderd geworden; zoodat Hij in alles meer doet

HET LIJDEN VAN GENOVEVA WORDT

Zoodra het bekend werd, dat *Genoveva* zich veel beter bevond, en zich van haar lijden weder verkwikt had, kwamen alle dagen lieden, die haar wilden zien. *Wolf* moest *Genoveva* op ridderlijke eer beloven om ook niet den geringsten afte wijzen. Toen werd de toelcop zeer groot, en er werden altijd velen te gelijk in de kamergelaten. Doch de lieden waren zoo stil en ingetogen, dat zij nauwelijks adem haalden, en ook niet voorwaarts durfden gaan, maar aan de deur staan bleven. De mannen stonden met hunne mutsen onder den arm, zoo eerbiedig als in de kerk; en de kleine kinderen, op de armen hunner moeders, hieven godvruchtig hunne handjes in de hoogte.

Genoveva lag het meest op haar rustbed of zat, in het wit gekleed, op hare leuningstoel; haar schoon, bleek aangezigt zag er zoo vroom, hemelsch, zacht, beminnelijk, liefderijk en vriendelijk uit, dat het den lieden niet anders voorkwam, of zij zagen haar van heldere stralen omgeven. Zij zeide aan de goede menschen altijd eeuwige woorden, die hun, gedurende hun gansche leven, onvergetelijk bijbleven.

„Lieve, goede lieden!” zeide zij met eene zachte, beminnelijke stem; „Het verheugt mij dat gij mij bezoekt, en ik bedank u voor uwe liefde, met welke gij aan mijn lijden en aan mijne vreugde deelneemt. Ach, ik kan het mij wel voorstellen, dat gij ook velerlei lijden hebt, en ik weet het dat velen onder u, in deze wereld vele plagen moeten doorstaan. Maar bemint God vertrouwt op Hem, en verlaat Hem nooit. Hij redt degenen, die Hem beminnen, uit

dan Hij belooft. Zalig is diegene, die in de beproeving het uithoudt, want nadat hij beproefd zal zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, die God aan alle diegene belooft heeft, die Hem liefhebben. Deze kroon is voor u ook weggelegd.”

EEN ZEGEN VOOR HET GEHEELE LAND.

alle nooden. Waar alles verloren schijnt te zijn, daar kan Hij nog helpen; waar de nood op het hoogste is, daar is zijn hulp nabij. Hij maakt op het einde alles goed. Is het niet waar? Ziet gij dat niet duidelijk in mijne geschiedenis.”

„Weest tevreden met datgene, wat gij hebt, en vergenoegt u met het weinige. Bij het weinige kan men ook vergenoegd leven; dat ondervond ik in de wildernis. Zoo arm als gij zijt, hebt gij toch nog meerder dan ik in de wildernis had. Gij hebt nog eene hut, een kleed, een bed en in den winter eene warme kamer en warm eten. En de mensch behoeft ook niet meerder. Hangt daarom u hart niet aan het tijdelijke! Verlaat u niet op het doode geld, maar op den levenden God. God kan den rijken verarmen en den arme weder rijk maken. Dat ziet gij aan mij!”

„Houdt u aan God, bid gaarne, en bewaart uw geweten zuiver. Wie het met God eens is, en Hem in het harte draagt, die heeft den hemel in zijn binnenste. Het gebed geeft kracht tot goed doen en sterkte in lijden. Het dringt door de wolken, en blijft nooit onverhoord. Een goed geweten is in alle lijden, in gevangenis, in ziekte en dood, een zacht hoofdkussen. Dat zult gij ondervinden zooals ik het ondervonden heb.”

„Wanneer uw geweten u verwijtingen doet, hetwelk het toch veelal doet al zijn het juist geene misdaden, zooals die, waarvan men mij beschuldigde.— zoekt dan voor al het andere, u met God te verzoenen en neemt derhalve uw toevlugt tot *Christus* zijn beminden Zoon. Hem heeft de Vader

tot heil van de zondige wereld gegeven. Hij is de verzoening onzer zonden. Hij vergoot zijn bloed tot vergeving der zonden. Zoo wij zeggen: wij hebben geene zonden, bedriegen wij ons zelven; maar zoo wij onze zonden belijden, is Hij getrouw en rechtvaardig, vergeeft ons de zonden en zuivert ons van alles wat niet goed is”

„Hoort steeds gaarne naar het evangelie dan zult gij in alles nog beter worden dan ik het u zeggen kan! Met een evangelieboek in de eene en met het kruis in de andere hand, kwamende verkondigers van het evangelie tot ons. Nog eens! Aanhoort het evangelie, bewaart het in uwe harten, volgt het na, want het is Gods Woord en heeft eene kracht bij zich, om allen zalig te maken die daaraan gelooven. Eindelijk nog eens, denkt steeds: In het kruis is heil! Door het kruis, door lijden en dood, ging *Christus* in zijne heerlijkheid binnen! Door kruis en lijden en vele ongevallen, moeten wij ook het rijk van God ingaan. Nietwaar? dezen weg willen wij met elkander bewandelen! Zoo sprak zij, bood nu aan allen de hand, en de een na den ander moest haar dit op het woord beloven.

De getrouwden en de ouders sprak zij nog in het bijzonder aan. De getrouwden vermaande zij tot eendragt en liefde, en waarschuwde hen voor wangunst. „Geeft nooit aan valsche tongen gehoor, die uwe eendragt en liefde willen storen! Gij weet het, ik heb het zelf ondervonden, welke ellende zulke valsche tongen in de beste huwelijken aanrigten kunnen.” De ouders vermaande zij, om hunne kinderen vroom en christelijk op te voeden. „Zie” zeide zij tot vele moeders, die met hare kinderen op de armen bij haar stonden, „het staat de lieve kinderen niet op het voorhoofd geschreven, wat in de wereld

over hen besloten is. Het kind lacht thans nog vriendelijk in de wereld; maar er zal een tijd komen, dat het ook treuren en weenen zal zoo als allen, die nog in de wereld komen. Voorziet het daarom goed, opdat het kracht in zich krijgje, om door de wereld te reizen. Toen mijne moeder mij op den arm hield, dacht zij er niet aan, welken groot lijden er over mij zoude komen. Maar wanneer zij mij niet, van mijne jeugd af, tot kinderlijke vreeze Gods en tot hartelijk vertrouwen op Hem aangehouden had, zou ik had ik in mijn lijden bezweken en in de wildernis vertwijfelen moeten, ik zoude mij zelf het leven benomen hebben, en ik ware dan niet meer hier. Zonder een vast geloof aan God, aan *Christus* en aan een eeuwig leven, was het een bedroefd, troosteloos leven op aarde. Plant daarom vroegtijdig dit geloof in uwe kinderen.”

Smartenrijk moest nu nog aan ieder der kinderen iets schoons tot een aandenken geven, en niet één ging zonder geschenk heen. Deze goedheid vriendelijkheid en deschoone spreken van de genadige gravin, gingen de moeders zeer ter harte; zelfs de verhardste mannen weenden dikwijls als kinderen. *Genoveva's* vroomheid, haar lijden, haar geduld hare woorden en voorbeelden waren een groote zegen voor het land. Verre in den omtrek, werden de menschen veel vromer, beterden zich oogenschijnlijk, en in menig huis, waar tevoren ontevredenheid heerschte woonden nu eendragt, liefde rust en tevredenheid. De vrome bisschop zeide dikwijls: „wanneer God door een mensch, een groot goed stichten wil, zoo zendt Hij denzelfden groot lijden — en dit is dan ook eener heiligste wijdingen, die God zelf verleent. Liare woorden stichten meer goeds dan mijne leerredenen.”

Het lotgeval van Golo.

Toen de lieden uit de kamer der gravin kwamen, wilden zij ook nog *Golo* zien. Een bloedgericht had hem als eenen eerroover

trouweloze dienaar en drievoudigen moordenaar ter dood veroordeelt. Hij zoude door vier ossen in stukken gescheurd worden;

doch de Graaf had op de hartelijke bede van zijne vrome gemalin hem vande dood vrijgesproken; maar om hem van eene levenslange gevangenis te bevrijden, stond niet in des Graven magt. De kerkermeester die *Golo* aan de lieden wijzen moest, had den geheelen dag geen uur rust. „Komt maar!” zeide hij tot de lieden. Daar boven in de kamer hebt gij het beeld der onschuld en der deugd gezien; hier beneden in *Golo's* gevangenis, kunt ge nu het beeld der zonde en misdaad aanschouwen.

Hij ging met de lantaarn en een zwaren bundel sleutels vooruit, de enge steile trap af, diep in de aarde. Als hij de zware ijzeren deur opende werden de lieden huiverig, en toen hij met de lantaarn in de gevangenis lichte en zij *Golo* zagen, verschrokken zij nog meer, want het was verschrikkelijk hem te zien. Het haar ning hem wild en verstrooid om het hoofd; hij had eene langen baard, zijn gezicht was zoo bleek als de muur, en hij zag met zijne zwarte oogen schuw en verwilderd in het rond. Zijn boos geweten pijnigde hem zoodanig dat hij dikwijls geheel krankzinnig was, verschrikkelijk brulde, met zijne ketens rammelde en het hoofd aan den wand stiet. En als hij bij zich zelve was, dan voerde hij allerhande zeldzame redevoeringen, die door merg en been gingen.

O dwaas, — dwaas, zevenvoudig dwaas

Golo in de gevangenis.

was ik,” riep hij dikwijls. „O, wee dengene, die van God afwijkt, zijn harte opent tot booze begeerte en de stem van zijn geweten niet meer hoort! In den beginne moge hij eene valsche, ijdele bedriegelijke vreugde genieten. — maar zijn einde is jammerlijk en ellendig! Hij wandelt op bloemen, maareenklaps valt hij in een afgrond, die de bloemen voor zijn oog verbergt! Wee, wee hem die naar verboden vruchten tracht! Hij gelooft,

dat hij eenen bloeiende rozenstruik nadert steekt de hand naar een roos uit; maar plotseling komt er eene snuifelende, giftige slang uit den struik te voorschijn, omslingert hem met zevenvoudige ringen en wurgt, knelt en verscheurt hem, zonder ophouden, met giftige beten.”

Menigmaal vroegde hij, ofschoon men hem het dikwijls gezegd had: Liederen is het waar, dat men de Gravin en haar kind wedergevonden heeft? Is het zoo? of heb ik maar gedroomd? Neen, neen, ik heb niet gedroomd. Het is zoo, het is werkelijk zoo. Ik geloof..... Hoort, — vervolgde hij, met eene klagende stem. — „God is een verschrikkelijke wreker. Hij heeft haar uit de gevangenis gered, en mij in dezelfde gevangenis geworpen. Ja, ja daàr zat zij, zeide hij en sloeg met de hand op den rooden steenen vloer — „daar op dezen grond, waar ik thans zit. Geloof gij nu dat God regtvaardig is!”

Op een andere keer riep hij: „Komt gij niet om mij te halen? Voer mij toch uit deze gerechtsplaats. Ik ga gaarne!” zeide hij en stond op. „Ik heb een onschuldige moeder en een arm kind omgebragt; men moet mij daarom ook het hoofd afslaan. Ik heb onschuldig bloed vergoten, zie mijne handen zijn vol met bloed! Ziet de menige der tranen, die mij uit de oogen stroomen, wasschen dezelve niet af. Daarom moet ik mijn bloed ook op de gerechtsplaats vergieten; maar ik doe het gaarne! Beter onder het zwaard van den schepregter te sterven dan de kwelling daar — daar — daar binnen,” hij wees op zijne borst, — „nog langer te verdragen!”

Somtjids zag hij de lieden, als men de deur geopend had, stijf aan, lachte dan vreeselijk en zeide: „Zoo, brengt men u ook hier! Is het niet zoo, gij hebt u ook door booze lusten laten beheerschen en gij hebt de onschuld ook verleid! Zeg, laat mij uwe handen zien, of er geene tranen van eene ongelukkige moeder aanhangen, of dat het bloed van een arm kind er aan kleeft. Gij biedt ze mij niet aan — gij vertrouwt mij niet, om ze mij te toonen! Ik weet het,” riep hij dan verschrikkelijk, „het is zoo!”

uwe handen zijn vol bloed en tranen zoo als ik. Kom maar bij mij binnen! Zie,” vervolgde hij, en trok ter zijde, „zie daar is in het vervolg uwe plaats. Al de misdadigers behooren bij mij.” Toen begonnen de verschrokkene kinderen luide te weenen, en borgen het gezicht in de kleederen van hunne ouders: ieder jongeling en iedere maagd nam zich heilig voor om het harte van die zonden zuiver te houden, welke op het einde in zulke ellende dompelen; en menige man en vrouw zeiden luid: „Liever in de wildernis wortelen en kruiden eten, en onschuldig zijn, zooals *Genoveva* dan als *Golo* in een grafelijk slot in overvloed te leven, een boos geweten te hebben en zulk een einde te nemen.”

„Dat hebt gij wel!” zeide de kerkermeester, terwijl hij de ijzeren deur toesloot, „en wanneer het misdadige leven op deze wereld geen zoo slecht einde neemt, zoo neemt het toch zeker in de andere wereld een nog slijmer einde.”

In dezen twijfelachtigen toestand leefde *Golo* vele jaren, en of zijn dood troostelijker was, weet men niet. Men zegt, dat hij geen rust konde vinden en onophoudelijk smeekte om het regt aan hem te voltrekken.

NOG EEN WOORD OVER DE REE (BESLUIT.)

De kinderen wilden, nadat zij *Genoveva*, *Smartenrijk* en *Golo* gezien hadden, nu ook nog gaarne de ree zien. De graaf had voor haar een' bijzonderen stal laten bouwen. Zij liep vrij in den hot, ja zelfs in het slot rond. Menigmaal kwam zij op den dag, den trap op, tot voor *Genoveva's* kamer en was niet weg te krijgen, voor dat men haar eenige oogenblikken binnen gelaten had. Zij was zeer vertrouwelijk jegens al de lieden en at uit hunne handen, zelfs de jachthonden in den hof des slots, deden haar geen leed. Hoe lang *Genoveva* nog leefde, is niet naauwkeurig bekend, maar wel, dat zij haren overigen leeftijd, in het grootste genoegen doorbracht en onuitsprekelijk veel goed deed

zoodat haar dood zacht en zalig was.

Bij hare begrafenissen bevonden zich ontelbaar veel menschen, en allen stortten aan haar graf heete tranen, doch niemand vergoot er meer dan *Siegfried* en *Smartenrijk*.

De getrouwe ree legde zich op haar graf neder en week van hetzelfde niet af. Van het voeder, dat men haar voorlegde, gebruikte zij niets, tot dat men haar op eenen morgen dood op het graf vond. De graaf liet voor *Genoveva* eene prachtige grafnaald van wit marmer oprigten en van onderen de ree in steen uithouwen.

In de wildernis had de Graaf, op het verzoek van *Genoveva* een kluis laten bouwen. Naast *Genoveva's* hol stond die kapel. De

bisschop *Hildorf* wijdde dezelve in, en het volk noemde haar: de Vrouwenkerk. De geschiedenis van *Genoveva* werd sierlijk en schoon aan de muren afgebeeld en het kleine houten kruis, aan hetwelk zoo vele dierbare herinneringen verbonden waren werd — doch eerst na den dood van *Smartenrijk* — in goud gelegd en op het altaar geplaatst. Aan de andere zijde van het hol was een kluisenaarshuis en een sierlijk tuintje er bij, door hetwelk de bron stroomde. Er kwamen altijd zeer vele menschen naar toe, en de vriendelijke kluisenaar wees hun dan alles: het kleine kruis, het schilderwerk, het hol, den steen waarop *Genoveva* kielde, de bron waaruit zij gedronken had, verhaalde hare

geschiedenis en vermaande groot en klein, om haar schoon voorbeeld na te volgen. Het slot *Siegfriedsburg* of *Siegfriedsheim* in het gemeene leven alleen *Siegmeren* of *Simmeren* genoemd, alwaar *Siegfried* en *Genoveva* gewoond hadden werd intusschen verwoest, maar er zijn onder den naam van *Oudsimmeren*, thans nog, niet verre van *Koblentz*, eenige overblijfselen daarvan te zien, doch de eerbied en liefde voor *Genoveva* verdoofde niet in de harten der menschen. Vele prachtige kerken werden aan hare gedachtenis gewijd en menige vrouw en maagd voert, tot een vroom aandenken aan haar, tot op den tegenwoordige dag, nog den naam: *Genoveva*.

E I N D E.

I N H O U D

GENOVEVA wordt gemalin van graaf <i>SIEGFRIED</i>	Bladz.	3
Graaf <i>SIEGFRIED</i> neemt afscheid van zijne gemalin, en trekt naar den strijd.	„	5
GENOVEVA wordt onschuldig aangeklaagd; — en wordt naar de gevangenis gevoerd.	„	7
GENOVEVA wordt in de gevangenis moeder; bekomt berigt van haren nabij zijnden dood.	„	9
GENOVEVA wordt naar de geregtplaats vervoerd.	„	13
GENOVEVA en haar kind worden door eene Ree van den hongersnood gered. — Het eenzame leven en de moederlijke vreugde van <i>GENOVEVA</i> in de wildernis.	„	16
GENOVEVA bekomt door een Wolf eene verwarmende kleeding.	„	25
GENOVEVA wordt in de wildernis ziek, en bereidt zich tot den dood	„	28
Droefheid van graaf <i>SIEGFRIED</i> om zijn gemalin <i>GENOVEVA</i>	„	36
Graaf <i>SIEGFRIED</i> vindt zijne gemalin <i>GENOVEVA</i> weder	„	40
Intogt van <i>GENOVEVA</i> in <i>Siegfriedsburg</i>	„	43
<i>GENOVEVA</i> verblijft zich op het wederzien van hare ouders	„	48
Het lijden van <i>GENOVEVA</i> wordt een zegen voor het geheele land	„	52
Het lotgeval van <i>GOLO</i>	„	53
Nog een woord over de ree. (Besluit.)	„	55

compl. 7.

